

SIVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı

**OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÇOCUĞU OLAN EBEVEYNLERİN ÇOCUK
İHMAL VE İSTİSMAR FARKINDALIĞININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER
AÇISINDAN İNCELENMESİ: SIVAS İLİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Alpaslan KELLEÇİ

Sivas

Eylül 2023

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı

**OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÇOCUĞU OLAN EBEVEYNLERİN ÇOCUK
İHMAL VE İSTİSMAR FARKINDALIĞININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER
AÇISINDAN İNCELENMESİ: SİVAS İLİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Alpaslan KELLEÇİ

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Vehbi ÜNAL

Sivas

Eylül 2023

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;

2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;

3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;

4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

Alpaslan KELLEÇİ

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitim dönemim boyunca bilgi ve deneyimi ile bana yol gösteren, bu zorlu süreçte ilgi ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, tez çalışmamın ortaya çıkmasında katkısı ve desteği büyük kıymetli danışman hocam sayın Prof. Dr. Vehbi ÜNAL'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Sosyal Hizmet eğitim sürecim boyunca bilgi ve deneyimlerini aktararak beni Sosyal Hizmet mesleğine hazırlayan kıymetli bölüm hocalarım Prof. Dr. Burak Miraç GÖNÜLTAŞ, Prof. Dr. İshak AYDEMİR, Doç. Dr. Veda BİLİCAN GÖKKAYA ve Doç. Dr. Meral ÖZTÜRK'e teşekkürlerimi sunuyorum.

Hayatımın her evresinde maddi ve manevi varlığı ile desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, bana olan inancını yitirmeyen, moral ve motivasyon kaynağım Sevgili annem Nermin KELLEÇİ'ye, sevgili babam Turan KELLEÇİ'ye, sevgili kardeşlerim Yasin KELLEÇİ ve Hilal KELLEÇİ'ye teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	v
TABLO LİSTESİ	vii
ŞEKİL LİSTESİ.....	ix
ÖZET.....	xi
ABSTRACT	xiii
GİRİŞ	1
KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	3
1.Aile	3
1.1.Ailenin Türleri	4
1.2.Ailenin İşlevleri	6
2.Çocuk.....	11
2.1.Çocukluk Dönemleri.....	12
2.2.4-6 Yaş arası okul öncesi dönemde çocukluk.....	15
3.Çocuk İhmali ve İstismarı	16
3.1.Çocuk İhmali.....	17
3.2.Çocuk İstismarı	18
3.2.1.Çocuk İstismarı Türleri.....	19
3.3.İhmal ve İstismarın çocuklar Üzerindeki Etkileri.....	24
3.4.Çocuğun İhmale ve İstismara Uğrama Risk Faktörleri	25
3.5.Çocuk İhmali ve İstismarını Önleyici Çalışmalar.....	27
4.Çocuk İhmali ve İstismarının Kuramsal Açından İncelenmesi.....	32
4.1.Sosyal Öğrenme Kuramı.....	32
4.2.Sosyolojik Model.....	33

4.3.Psikolojik Model	33
4.4.Sistem Kuramı	34
4.5.Ekolojik Sistem Yaklaşımı	34
5.Sosyal Hizmet Bağlamında Çocuk İhmali ve İstismarı	36
I. BÖLÜM	39
1. ARAŞTIRMA	39
1.1. Araştırmanın Problemi	39
1.2. Araştırmanın Amacı	40
1.3. Araştırmanın Önemi	40
1.4. Araştırmanın Hipotezleri	42
1.5. Araştırmanın Sayıltıları	43
1.6. Araştırmanın Kapsamı	43
1.8. Yöntem	44
1.8.1.Araştırmanın Modeli	44
1.8.2.Evren ve Örneklem	45
1.8.3.Veritoplama Araçları	47
1.8.4.Araştırmanın Uygulanması	48
1.8.5.VeritAnalizinde Kullanılan İstatistiksel İşlemler	48
II. BÖLÜM	51
2.BULGULAR	51
2.1. Sosyo-Demografik bilgilere yönelik bulgular	51
2.2. Farkındalık Düzeyi ile Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	53
2.2.1.Farkındalık Puanları Açısından Yaş Gruplarının Karşılaştırması	53
2.2.2.Farkındalık Puanları Açısından Cinsiyet Gruplarının Karşılaştırması	54
2.2.3.Farkındalık Puanları Açısından Medeni Hal Gruplarının Karşılaştırması	55

2.2.4.Farkındalık Puanları Açısından Hanedeki Üye Sayısı Gruplarının Karşılaştırması	55
2.2.5.Farkındalık Puanları Açısından Çocuğun Ebeveynlik Hali Gruplarının Karşılaştırması	56
2.2.6.Farkındalık Puanları Açısından Gelir Seviyesi Gruplarının Karşılaştırması	56
2.2.7.Farkındalık Puanları Açısından Eğitim Seviyesi Gruplarının Karşılaştırması	57
2.2.8.Farkındalık Puanları Açısından Çocuk Sayısı Gruplarının Karşılaştırması	58
2.2.9.Farkındalık Puanları Açısından Çocuğun Okul Öncesi Eğitim Alma Durumu Gruplarının Karşılaştırması	59
2.2.10.Farkındalık Puanları Açısından Çocuk Sahibi Olma İstek Durumu Gruplarının Karşılaştırması.....	59
2.2.11.Farkındalık Puanları Açısından Ebeveynin Çocuk İhmali ve İstismarı konusundaki Eğitim Durumu Gruplarının Karşılaştırması.....	60
2.2.12.Farkındalık Puanları Açısından Ebeveynin Çocuk İhmali ve İstismarına maruziyet Durumu Gruplarının Karşılaştırması	61
III. BÖLÜM	63
3.TARTIŞMA	63
3.1. Ebeveynlerin Çocuk İhmali ve İstismarı Farkındalık Düzeyinin Değerlendirilmesi	63
3.2. Ebeveynlerin Çocuk İhmali ve İstismarı Farkındalık Düzeyinin Sosyodemografik değişkenlere Göre Değerlendirilmesi.....	65
3.2.1.Farkındalık Puanları Açısından Yaş Gruplarının Değerlendirilmesi.....	65
3.2.2.Farkındalık Puanları Açısından Cinsiyet Gruplarının Değerlendirilmesi..	66
3.2.3.Farkındalık Puanları Açısından Medeni Hal Gruplarının Değerlendirilmesi	67

3.2.4.Farkındalık Puanları Açısından Hanedeki Üye Sayısı Gruplarının Değerlendirilmesi.....	68
3.2.5.Çocuğun Ebeveynlik Hali Gruplarının Farkındalık Toplam Puanlarının Değerlendirilmesi.....	69
3.2.6.Farkındalık Puanları Açısından Gelir Seviyesi Gruplarının Değerlendirilmesi.....	70
3.2.7.Farkındalık Toplam Puanları Açısından Eğitim Seviyesi Gruplarının Değerlendirilmesi.....	70
3.2.8.Farkındalık Puanları Açısından Çocuk Sayısı Gruplarının Değerlendirilmesi.....	72
3.2.9.Farkındalık Puanları Açısından Çocuğun Okul Öncesi Eğitim Alma Durumu Gruplarının Değerlendirilmesi.....	72
3.2.10.Farkındalık Puanları Açısından Çocuk Sahibi Olma İstek Durumu Gruplarının Değerlendirilmesi	74
3.2.11.Farkındalık Puanları Açısından Ebeveynin Çocuk İhmali ve İstismarı konusundaki Eğitim Durumu Gruplarının Değerlendirilmesi	75
3.2.12.Farkındalık Puanları Açısından Ebeveynin Çocuk İhmali ve İstismarına Maruziyet Durumu Gruplarının Değerlendirilmesi	76
SONUÇ	79
ÖNERİLER.....	81
KAYNAKÇA	85
EKLER.....	97
Ek-1 Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşerî Bilimler Kurulu Kararı97	
Ek-2 İstismar Farkındalık Ölçeği Ebeveyn Formu Kullanım İzni	99
Ek-3 Bilgilendirilmiş Onam Formu.....	101
Ek-4 İstismar Farkındalık Ölçeği-Ebeveyn Bilgi Formu	103
ÖZGEÇMİŞ.....	105

KISALTMALAR

Akt.	: Aktaran
Ark.	: Arkadaşları
ÇHS.	: Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
çev.	: Çeviren DSÖ : Dünya Sağlık Örgütü
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
Ed.	: Editör
İLO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
SPSS	: Sosyal Bilimler için İstatistik Paketi
ss.	: Sayfa Sayısı
ss.	: Standart Sapma
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
Vb.	: ve benzeri
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
Yy.	: Yüzyıl

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Kötü Muameleye Uğrama Risk Faktörleri.....	27
Tablo 2. 4-6 Yaş Arası Okul Öncesi Eğitim dönemindeki çocuk sayısı	46
Tablo 3. Araştırma Verilerinden Elde Edilen Çarpıklık ve Basıklık Değerleri	49
Tablo 4. Araştırmaya katılanların Ölçekten Aldıkları Puanın Karşılaştırılması	51
Tablo 5. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri.....	52
Tablo 6. Yaş Gruplarının Farkındalık Ortalama Puanlarının Karşılaştırması	53
Tablo 7. Yaş değişkeni açısından farkındalık düzeyine ilişkin Post-Hoc testi.....	53
Tablo 8. Yaş Grubu ile Farkındalık Düzeyine ilişkin Correlations Analizi	54
Tablo 9. Cinsiyet Gruplarının Farkındalık Ortalama Puanlarının Karşılaştırması....	54
Tablo 10. Medeni Hal Gruplarının Farkındalık Toplam Puanlarının Karşılaştırması	55
Tablo 11. Hanedeki Üye Sayısı Gruplarının Farkındalık Toplam Puanlarının Karşılaştırması.....	55
Tablo 12. Çocuğun Ebeveynlik Hali Gruplarının Farkındalık Toplam Puanlarının Karşılaştırması.....	56
Tablo 13. Gelir Seviyesi Gruplarının Farkındalık Toplam Puanlarının Karşılaştırması	56
Tablo 14. Gelir Seviyesi açısından farkındalık düzeyine ilişkin Post-Hoc testi	57
Tablo 15. Eğitim Seviyesi Gruplarının Farkındalık Toplam Puanlarının Karşılaştırması.....	57
Tablo 16. Eğitim Seviyesi ile farkındalık düzeyine ilişkin Post-Hoc testi.....	58
Tablo 17. Çocuk Sayısı Gruplarının Farkındalık Toplam Puanlarının Karşılaştırması	58
Tablo 18. Çocuğun Okul Öncesi Eğitim Durumu Gruplarının Farkındalık Toplam Puanlarının Karşılaştırması	59
Tablo 19. Çocuk Sahibi Olma İsteği Gruplarının Farkındalık Toplam Puanlarının Karşılaştırması.....	59
Tablo 20. Eğitim durumu Gruplarının Farkındalık Düzeyi Puanlarının Karşılaştırması	60
Tablo 21. Ebeveynin Çocuk İhmali ve İstismarına Maruziyet Durumu Gruplarının Farkındalık Toplam Puanlarının Karşılaştırması	61

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Ekolojik model perspektifinden şiddet	35
--	----

ÖZET

Ailenin işlevlerini yerine getirirken çocuğun gelişimine destek olamadığı ya da onun gelişimine zarar verebildiği durumlar da görülebilmektedir. Bu eylemlerden biri olan ve çalışmanın odak noktasını oluşturan kavram çocuk ihmali ve istismarı olgusudur. Bu ihmal ve istismar olgusu üzerine ebeveynlerin ne düzeyde farkındalığa sahip oldukları çalışmanın merak konusunu oluşturmuş, okul öncesi dönemde çocuğa sahip ebeveynlerin ihmal ve istismar eylemine karşı farkındalık düzeylerinin belirlenmesi, bu farkındalığa etki eden faktörlerin tespit edilmesi ise çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi uğruna yürütülen çalışma iki bölümden oluşmakta çalışmanın ilk bölümünde ilgili literatür taraması ışığında kavramsal çerçeveye değinilmekte, ikinci bölümünde ise araştırma katılımcıya uygulanarak elde edilen verilerin analizi yapılmaktadır.

Nicel araştırma metodu kullanılarak hazırlanan çalışmada ilişkisel tarama yöntemi benimsenmiştir. Araştırmanın genelleneceği evren, Sivas ilinde ikamet eden, çocuğu okul öncesi eğitim döneminde yer alan ebeveynlerden oluşmaktadır. Minimum düzeyde 379 katılımcı örnekleme belirlenirken olasılıklı örneklem seçim yöntemlerinden olan rastgele örneklem seçim yöntemi benimsenerek 434 gönüllü katılımcıya ulaşılmıştır. Verilerin elde edilmesi kısmında ise ölçek yöntemi benimsenerek örnekleme öncelikle Demografik Bilgi Formu ardından da İstismar Farkındalık Ölçeği-Ebeveyn Bilgi Formunu içeren veri toplama aracı katılımcılara uygulanarak gerekli veriler elde edilebilmiştir. Elde edilen bu verilerin SPSS paket programı içerisinde çözümlemesi yapılmış program içerisinde öncelikle katılımcıların farkındalık düzeyini belirleyebilmek adına ölçekten aldıkları toplam puana yer verilmiş, ardından ise iki gruba ayrılan değişkenlere yönelik olarak bağımsız örneklem t testi uygulanmış, üç ve üzeri gruba ayrılan değişkenlere yönelik ise ANOVA testi uygulanmıştır. ANOVA testi uygulanan değişkenlere ise gruplar arasındaki anlamlı farklılığı tespit edebilmek adına Post-Hoc testi uygulanmıştır.

Yürütülen analizler ışığında katılımcıların ölçekten aldıkları en düşük puanın 28 olduğu, en yüksek puanın 77 olduğu ve katılımcıların ortalama puanlarının ise 56,31 oldu görülmüş, bu bulgu ise bizi katılımcıların genel olarak orta düzeyde farkındalığa sahip oldukları sonucuna götürmüştür. Ardından betimsel analiz

kısımında yer alan bağımsız değişkenlerin analizinde bulunulmuş elde edilen bulgulardan yaş, gelir ve eğitim düzeyi ile ebeveyn farkındalık düzeyi arasında anlamlı farklılık olduğu bulgularına ulaşılmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulguların literatür ışığında tartışılmasının ardından araştırma nihayete erdirilmiştir. Sonuç olarak çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığının bilinmesi, önleyici çalışmaların yürütülmesi hususunda ışık tutacaktır. Bu çalışma sonucunda farkındalık düzeyine katılımcının yaşı, eğitim seviyesi ve gelir seviyesinin etki ettiği görülmüş ve bu hususlara yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Aile, Çocuk, Çocuk İhmali, Çocuk İstismarı, Ebeveyn Farkındalığı

ABSTRACT

There may also be situations where the family cannot support the development of the child or harm his/her development while fulfilling its functions. One of these actions and the concept that constitutes the focal point of the study is the phenomenon of child neglect and abuse. The level of awareness of parents on this phenomenon of neglect and abuse has been the subject of curiosity of the study. The aim of the study is to determine the awareness levels of parents who have children in the preschool period against the act of neglect and abuse, and to determine the factors affecting this awareness. In the first part of the study, the conceptual framework is mentioned in the light of the relevant literature review, and in the second part, the data obtained by applying the research to the participant is analyzed.

The relational survey method was adopted in the study, which was prepared using the quantitative research method. The universe to which the research will be generalized consists of parents residing in Sivas province, whose children are in the pre-school education period. While the minimum sample of 379 participants was determined, 434 volunteer participants were reached by adopting the random sample selection method, which is one of the probabilistic sample selection methods. In the part of obtaining the data, the necessary data was obtained by adopting the scale method and applying the data collection tool, which includes the sampling first, the Demographic Information Form and then the Abuse Awareness Scale-Parent Information Form to the participants. In order to determine the awareness level of the participants, first of all, the total score they got from the scale was included in the program, in which these obtained data were analyzed in the SPSS package program, Afterwards, independent sample t-test was applied for the variables divided into two groups, and ANOVA test was applied for the variables divided into three or more groups. ANOVA test was applied to the variables, on the other hand, Post-Hoc test was applied in order to determine the significant difference between the groups.

In the light of the analyzes carried out, it was seen that the lowest score the participants got from the scale was 28, the highest score was 77, and the average score of the participants was 56.31. This finding led us to the conclusion that the participants generally had moderate awareness. Then, the independent variables in

the descriptive analysis section were analyzed and it was found that there was a significant difference between age, income and education level and parental awareness level from the findings.

After the findings obtained as a result of the research were discussed in the light of the literature, the research was concluded. As a result, knowing parental awareness of child neglect and abuse will shed light on the conduct of preventive studies. As a result of this study, it was seen that the age, education level and income level of the participant affected the level of awareness and suggestions were made for these issues.

Keywords: Family, Child, Child Neglect, Child Abuse, Parental Awareness

GİRİŞ

Bireyin gelişim dönemlerinin ilk adımları arasında yer alan çocukluk çağı, kişinin sonraki gelişim dönemlerini etkileyecek olması, bu dönemlere kaynaklık etmesi açısından önemi büyük bir toplumsal olgudur. Farklı biçimleri görülmekle birlikte genel olarak toplumda bireyler bir aile ortamı içerisinde doğar, büyür ve gelişim süreçlerini tamamlayarak erişkinlik dönemine adım atar. Aile, bireyin yalnızca biyolojik işlevlerini değil aynı zamanda sosyal, psikolojik, ekonomik ve benzeri birçok işlevini barındıran toplumun en küçük yapı taşını oluşturmaktadır.

Toplumsal yapıyı oluşturan unsurlar arasında meydana gelen değişim ve gelişimler toplumsal yapının bütününe etkilemektedir. Sosyal yapıyı oluşturan unsurların birbirinden bağımsız olmadığı ve birbiri ile sürekli etkileşim içerisinde olduğu düşünüldüğünde bu yapı içerisinde meydana gelen bir aksaklığın, yapının diğer unsurları üzerinde de etkisi olacaktır. Toplumsal yapının en küçük birimi olan ailenin işlevlerinde gerçekleşen bir bozulma ya da değişim aile üyelerini olumsuz etkileyebilmekte bunun sonucunda ise olumsuz davranış değişikliğine sebep olarak çocuk ihmal ve istismarı kavramı gündeme gelebilmektedir.

Sosyal Hizmet mesleğinin çalışma grupları içerisinde yer alan çocuklara yöneltilen her türlü kötü muamele Sosyal Hizmet tabiri ile çocukların biyopsikososyal gelişimlerini olumsuz etkileyecek olması, çocukların sonraki yaşantısını etkileyip şekillendiren önemli bir toplumsal olgu olarak görülmesi sebepleri ile bu olgu üzerinde araştırma yürütmeye değer görülmüştür.

Çocuklara yöneltilen her türlü kötü muamele okul, park vb. sosyal ortamlarda gerçekleşebilmekle birlikte bu ortamlardan biri de çocuğun içinde doğup büyüdüğü aile ortamı olabilmekte, çocukların ebeveynleri tarafından ihmal ya da istismara maruz kalmaları önemli bir toplumsal sorun olarak görülmektedir. Bu soruna yönelik ebeveynlerin farkındalık düzeyi, farkındalığa etki eden etmenlerin neler olduğu çalışmanın merak konusunu oluşturmaktadır. Bu amaç uğruna yürütülen çalışmanın ilk bölümünde çalışmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesine yer verilmiş, bu kapsamda aile, çocuk, çocuk ihmal ve istismarı, bu eyleme yol açan risk unsurları ve

önleyici adımlar üzerinde durulmuş konu ile ilgisi bulunan kuramsal alt yapı oluşturulmuştur.

Ardından araştırmanın yöntemi ve işlemlerinin yer aldığı bölüme geçilmiş bu bölümde araştırmanın metodu çizilmiştir. Daha sonra ise çalışmanın katılımcılara uygulanması ile elde edilen veriler üzerinde gerekli analizler yapılarak çalışmanın bulgularına yer verilmiştir. Elde edilen bulgular literatür ışığında çalışmanın üçüncü bölümünde tartışılmış, çalışma hakkında öneriler de sunularak çalışma nihayete erdirilmiştir.

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1. Aile

Çok köklü geçmişe sahip olan ve mevcut koşullara uyum sağlayarak değişim ve dönüşüm içerisinde bulunan ailenin farklı tanımlamaları mevcut olup yapılan tanımlamaların ortak noktalarından hareketle aileyi, evlilik akdi ile gerçekleşen, aralarında kan bağı ya da evlat edinme bağı ile üyelerini birbirine bağlayan ve bu üyelerin aynı hane içerisinde yaşamını sürdürdüğü, üyelerin etkileşim ve ilişkisini sürekli olarak sürdürdüğü, karı-koca, çocuk-ebeveyn ve kardeş ilişkileri yer alan birliktelik olarak tanımlayabiliriz (Gökçe 2011: 51).

Yapılan bu tanımlamadan ailenin birden fazla kişiden oluştuğu ve üyelerinin aynı çatı içerisinde belirli süre yaşadıkları anlaşılmaktadır. Öyle ki aile bir toplumu oluşturan en küçük ve temel yapı taşı, kültürel değerlerin aktarılması sürecinin ilk aşaması, insan neslinin devamlılığının toplumun kabul ettiği biçimde sağlandığı toplumsal bir kurumdur. Geçmişten günümüze farklı aile türleri olmakla birlikte genel olarak insan bir aile içerisinde doğmuş, büyümüş, toplumun temel yaşam deneyimlerini edinmiş, bu deneyimleri kendinden sonra gelen aile üyelerine aktarmış ve yine aile içerisinde yaşamı sonlandırmıştır.

Ailenin ortak özelliklerini Goody dört başlık üzerinde toplamıştır. Bunlardan ilki, geçmişten günümüze ailenin tüm toplumlarda önemli görüldüğü ve bu ailelerin bir araya gelerek insan topluluğunu oluşturduğudur. İkinci olarak yasal olarak tek eşli olmadığı dönemlerde bile uygulamada genellikle tek eşli olduğu ve üretim unsuru olarak küçük bir yapıda bulunduğuudur. Üçüncü olarak anaerki ya da babaerki gibi tek taraflı grupların olduğu toplumlarda dahi ortak kan ilişkisi kabul edilmektedir. Son olarak ise anne ile çocuk arasındaki ve baba ile çocuk arasındaki ikili ilişkinin duygusal ve yasal açıdan önemli görüldüğüdür (Goody 2004: 6-7). Geçmişten günümüze aile üzerinde yaşanan değişim ve dönüşüme rağmen ailenin bu dört temel özelliğini günümüzde de taşıdığını görmekteyiz. Geçmişten günümüze ailede yaşanan bu değişim ve dönüşümler farklı aile türlerini meydana getirmiştir.

1.1. Ailenin Türleri

Aile türleri araştırmacılar tarafından farklı sınıflandırmalara tabi olmaktadır. Adak'a (2015: 34-38) göre aile türleri büyüklüğüne göre; geniş aile, çekirdek aile ve parçalanmış aile olarak, güç ve otoritenin dağılımına göre; anaerkil aile, babaerkil aile ve eşitlikçi aile olarak, yerleşim yerine göre; baba yanı yerleşme, ana yanı yerleşme, ayrı bir yere yerleşme, iki taraflı yerleşme, dayı yanı yerleşme olarak, soyun izlenmesine göre ise tek soylu, çift soylu ve çift soydanlık olarak sınıflanmaktadır. Bu çalışmada da daha geniş ve kapsamlı olması sebebiyle bu sınıflandırma kullanılacaktır.

1.1.1. Büyüklüğüne Göre

1.1.1.1. Geniş(eklemlı) Aile

Temel geçim kaynağının toprak olduğu geleneksel toplumlarda yaygın olarak görülen geniş ailede alt soy ile üst soyun birlikte yaşadığı görülmektedir. Bu aile türünün ortaya çıkmasında temel geçim kaynağı olan toprak mülkiyetinin aile üyeleri arasında bölünmesinin engellenmesi yani arazinin ortak işlenmesinin sağlanması düşüncesi yatmaktadır. Bu düşünceden hareketle geniş aile “Geleneksel Aile”, “Köksel Aile” ya da “Endüstri Öncesi Ailesi” olarak da anılmaktadır (Adak 2015: 43-40; Aydın 2016: 62; Erkan 2010: 7; Güngör 2012: 41; Zeybekoğlu 2012: 45-49).

Geleneksel ailede toprağın mülkiyeti tek kişide olması sebebi ile üyeler arasında eşitlik bulunmamakta, ekonomik amaç ön planda tutulmakta, akrabalar arasında dayanışma birlik ve beraberlik önem kazanmakta, bu aile türünde tüm bireylere uygun görev dağılımı ve sorumluluk paylaşımı sağlanmaktadır (Tezcan 2010: 135).

1.1.1.2.Çekirdek Aile

Kadın, erkek ve henüz evlenmemiş olan çocuklardan oluşan aile türleri çekirdek aile olarak tanımlanmaktadır. Endüstrileşme ile ortaya çıkan çekirdek aile türü “modern aile” ya da “kent ailesi” olarak da bilinmektedir. Endüstri döneminde yaşanan köyden kente göçle birlikte toprak, dolayısı ile de toprağın aile üyeleri arasında bölünmemesi için birlikte yaşama düşüncesi önemini yitirmiş, bireyselliğin

ön plana çıktığı çekirdek aile önem kazanmıştır (Adak 2015: 43-40; Aydın 2016: 62; Erkan 2010: 7; Güngör 2012: 41; Zeybekoğlu 2012: 45-49).

Çekirdek ailede modern yaşamın yansıması olarak kadının çalışma hayatına katılması ile ev içerisinde bulunan sorumluluklar ikiye bölünmüş, kadının erkeğin karşısındaki konumu değişiklik göstererek eşler arasında eşitlikçi anlayış benimsenmeye başlanmıştır. Bu bağlamda çekirdek aile geniş aileye oranla daha küçülmüş, bağımsızlaşmış, özerk ve kararların ortak alındığı bir yapıya bürünmüştür. Bu hali ile çekirdek aile daha az üyenin bulunduğu ancak daha demokratik bir yapıya bürünmüştür (Karataş 2001: 94-95).

1.1.1.3. Parçalanmış(Tamamlanmamış) Aile

Daha çok günümüz modern toplumlarında yaygın olarak görülen parçalanmış ailede temel kriter olarak kadının veya kocanın ya da her ikisinin de bulunmaması durumu söz konusudur. Bu durumun yaşanma sebebi olarak eşlerden birinin ya da her ikisinin ölümü, eşlerin boşanması ya da ayrı yaşamaları olarak sıralanabilir (Adak 2015: 43-40; Aydın 2016: 62; Erkan 2010: 7; Güngör 2012: 41; Zeybekoğlu 2012: 45-49).

1.1.2. Güç ve Otoritenin Dağılımına Göre

1.1.2.1. Anaerkil Aile

Toplumun tarihsel gelişim süreci içerisinde kadın cinsiyetinin baskın olduğu ve soyun devamının anadan sağlandığı toplumsal yönetim sistemi anaerkil toplum olarak geçmektedir. Anaerkil ailede kadının aile yönetimindeki üstünlüğü hakimdir. Dilimize Fransızcadan giren anaerkilin bir diğer tanımı ise kadının aktif olduğu ve yönetici konumda bulunduğu bir toplumsallaşma düzeni diyebiliriz. Bu sistemde kadın üstünlüğü benimsenmekte olup, kadının doğurganlığı ve üretkenliği temel üstünlük kaynağı olarak kabul edilmiştir (Demirdağ 2017: 11-16).

Bu dönemde temel geçim kaynağı avcılık ve toplayıcılık olmuş, cinsiyetler arasında görev dağılımı yapılarak erkek avcılık, kadın ise toplayıcılık ile meşgul olmuş öte yandan erkek eve eli boş dönme ya da hayatını kaybetme ihtimalini taşıırken kadının toplayıcılığının kesin olması ve ailenin beslenmesini karşılaması onu

daha ayrıcalıklı bir konuma yükseltmiş, miras kız çocuğuna aktarılmış, boşanma durumunda evi erkek terk etmiştir (Sayın 1990: 76).

1.1.2.2. Babaerkil Aile

Göçebe yaşam tarzından yerleşik hayata geçilmesi ile yabani hayvanlar evcilleştirilmiş, üretim avcı toplayıcılıktan toprağın işlenmesine evrilmiştir. Toprağın işlenmesi ile ihtiyaçtan fazla ürün elde edilmiş, böylece erkeğin fiziksel gücünün öneminin arttığı babaerkil döneme geçilmiş, miras erkek çocuğa bırakılmış, boşanma durumunda kadın evi terk etmiştir (Adak 2015: 35-36).

1.1.2.3. Eşitlikçi Aile

Modern döneme geçiş ile birlikte babaerkil aile tipinin ağırlığı hissedilse de mekân, ayrılma, mirasın paylaşımı ve fizyolojik ihtiyaçların karşılanması gibi konularda eşitlikçi bir anlayış benimsenmiştir. Özellikle sanayi devrimi sonrası kadının da bir ücret karşılığında çalışma hayatına dahil edilmesi ile eşitlikçi aile tipi önem kazanmıştır (Can 2012: 71).

Yukarıda belirtilen aile türleri sınıflandırmasına ek olarak yerleşim yerine göre erkek yanlı yerleşim ve kadın yanlı yerleşim ayrıca soyun izlenmesine göre de yine kadının soyunun izlendiği aile ve erkeğin soyunun izlendiği aile türleri de yapılan aile türleri sınıflandırması arasında yer edinmiştir (Adak 2015: 35-36).

1.2. Ailenin İşlevleri

Toplumlar değiştikçe ve geliştikçe kurumlar ve onların üstlendiği işlevler de değişime ve dönüşüme uyum sağlamaktadır. Aile de zaman içerisinde bu değişim ve dönüşümden nasibini alan bir kurum olmuş, bu değişim ve dönüşüm ise ailenin işlevlerine yansımıştır.

Ailenin işlevleri açısından yapılan literatür taramasında farklı araştırmacıların farklı sınıflandırmalar kullandığı görülmüş olup çalışmalar birlikte değerlendirilerek yapısal işlevselci yaklaşım çerçevesinde de belirtildiği üzere ailenin işlevlerini biyolojik, psikolojik, toplumsal ve ekonomik olmak üzere dört başlık altında inceleyeceğiz. Burada yapısal işlevselci yaklaşım açısından aileye değinmekte fayda bulunmaktadır. Yapısal işlevselci yaklaşımda aile üyelerinin üzerine düşen rol ve sorumlulukları yerine getirmesi durumunda işlevsel aile, bu rol ve sorumluluklarını

yerine getirmeyen aileler ise işlevsel olmayan aile olarak sınıflandırıldığını görmekteyiz (Alacahan 2010: 290-291).

1.2.1. Biyolojik İşlev

İnsan neslinin biyolojik açıdan gereksinimleri vardır ve insan neslinin sürekliliği bu gereksinimlere bağlıdır. Biyolojik gereksinimleri sağlayan yegâne kurumların başında ise aile gelmektedir. Ailenin biyolojik açıdan iki temel işlevi bulunmaktadır. Bunlardan ilki: cinsel güdüyü doyurma veya cinsel arzuların tatmini ve neslin devamını sağlama işlevi, ikincisi ise koruyucu işlevidir (Kır 2011: 385-386).

Ailenin birincil biyolojik işlevinden birisi cinsel güdünün doyurulması, çiftin isteklerinin karşılıklı olarak karşılanması ve cinsel güdünün toplumun kabul ettiği yoldan karşılanmasıdır. Bunun ürünü olarak ise çocuk yapmak, neslin devamlılığı ve toplumun sürekliliği açısından önem taşımaktadır (Özgüven 2000: 19–20). Cinsel ihtiyaçların toplumun kabul ettiği yoldan yani aile içerisinde karşılanması aileye meşruluk kazandırmıştır. Nitekim toplumsal düzenin ve sosyal denetimin sağlanması, değerlerin ve normların varlığı ile mümkün olmuş, toplum içerisinde nikahsız çiftlerin birlikte yaşamaları bu değerler ve normlar sistemine aykırı görülmüş, cinsel ihtiyaçların meşru yoldan karşılanması için aile nikah akdine tabi tutulmuştur (Bilgili 1993: 8).

Ailenin biyolojik işlevlerinden bir diğeri koruyuculuk işlevidir. Aile içerisinde neslin devamlılığının sağlanması amacıyla çocuk dünyaya getirilmekle birlikte yeni doğan çocuğun bakımı, beslenmesi ve savunmasız yapıda olması sebebiyle korunması yine ailenin varlığı ile mümkün olmuştur. Bu bağlamda aile iki şekilde koruyuculuk işlevini yerine getirir: bunlardan ilki bir çocuk dünyaya getirip neslin devamlılığını sağlayarak kendi varlığını korur, ikinci olarak ise dünyaya getirilen çocuğun maddi ve manevi her türlü risklerden korunmasıdır (Kır 2011: 386).

1.2.2. Psikolojik İşlev

Aile yalnızca maddi ihtiyaçların karşılandığı kurum olmakla sınırlı kalmayıp bununla birlikte üyeleri arasında samimi, içten ve duygusal bağların da kurulduğu

manevi de bir kurumdur aynı zamanda. Bireylerin sevmek ve diğer duygusal ihtiyaçlarının büyük bir kısmı aile içerisinde karşılanmaktadır (Zastrow 2010: 255-261).

Bir aile içerisinde dünyaya gelen çocuk sevgi ve şefkate muhtaç bir konumda bulunmaktadır. Bu sevgi ve şefkatin sağlandığı başlıca kurum olan ailede karşılıksız sağlanan sevgi işlevi doğal olması sebebiyle toplumsal değişim sürecinden etkilenmeyen tek işlev olarak ortaya çıkmaktadır (Tezcan 2010: 158-159).

Özsaygı, bireyin kendine güvenmesi olarak tanımlanabilir. Bunu bireyin kendine duyduğu saygı olarak da ifade edebiliriz. Özsaygısı yüksek kişi kendine ve yeteneklerine güvenir. Özsaygısı yüksek bireyin benlik algısı da yüksek olur. Aile bu işlevi gerçekleştirdiğinde çocuğun anne ve babasına karşı da saygısının temellerini atmış olur (Kır 2011: 388).

1.2.3. Toplumsallaştırma İşlevi

Aile, yeni üyesi olan çocuğuna içinde yaşam sürdürülen toplumun değerlerini ve normlarını öğretmek onların sosyalizasyon sürecine yardımcı olur. Toplumsallaştırma sürecinde diğer ismiyle sosyalizasyon sürecinde çocuk içinde bulunduğu toplumun rol ve sorumluluklarını öğrenerek topluma uyum sağlar. Bu sürecin ilk aşaması ise aile içerisinde gerçekleşmektedir (Adak 2015: 28-30; Tezcan 1997: 159-160).

Ailenin toplumsallaştırma işlevi ile toplumun devamlılığı da sağlanır. Şöyle ki içinde bulunulan toplumun değer yargıları ve normları, aile aracılığıyla nesilden nesile aktararak güncelliğini koruyabilmiştir. Toplumun en küçük birimi olan aile bu yönüyle iki önemli işleve sahiptir. Bunlardan ilki yeni evlenen çiftlerin hayat sorumluluğu ve eşler arasında görev ve rollerin öğrenilmesi ikinci olarak ise aile içinde dünyaya gelen çocuğa içinde bulunulan toplumun değer yargılarını öğretmektir (Nirun, 1994: 93-96).

Bireyin içinde bulunduğu toplumun normlarını, geleneklerini, göreneklerini, kurallarını ve değerlerini öğrenmesi, çocuğun topluma uyum sağlayarak yetişmesi açısından oldukça önemlidir. Aile çocuğun sosyalizasyon sürecinin ilk aşaması

olmakta bu bağlamda çocuğun eğitildiği ilk kurum da yine aile olmaktadır (Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması 2010).

Ailenin sosyoekonomik durumu, çocuğun içinde bulunduğu toplumun değer yargılarını öğrenme sürecini belirlemektedir. Bu bakımdan ailenin bu işlevi çocuğun sosyalleşme süreci açısından son derece önemlidir (Dal ve Dal 2015: 377).

Aile ortamında yetişen çocuk sağlıklı bir eğitim sürecine tabi olabileceği gibi çocuk içinde bulunduğu aileden olumsuz eğitimle istenmeyen davranışlar da kazanabilmektedir. Örneğin çocuk aile içerisinde gerçekleşen bir şiddet eğilimini doğrudan şiddete maruz kalarak ya da şiddete tanık olarak dolaylı yoldan bu davranışı edinebilmektedir. Koç ve arkadaşları (2012: 119-124), çocuk ihmal ve istismarının klinik olarak incelendiği makalelerinde istismar uygulayan bireylerin %36’sının çocukluk döneminde kendilerinin de istismara maruz kaldığı sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç ise bizi şiddet döngüsü kavramına götürmektedir.

Aile içi şiddete maruz kalan çocuk şiddet uygulama eğilimindedir böylelikle şiddet bulaşıcı hale gelmektedir(Bayındır 2010: 2). Evet şiddet bulaşıcıdır. Bandura’ya (1977: 39-53) göre çocuk, sosyal öğrenmeyle birlikte şiddeti doğrudan maruz kalarak veya dolaylı yoldan şiddete tanık olarak stresle başa çıkma aracı olarak öğrenir. Bu öğrenme neticesinde arkadaşları, iş ortamı veya evlendiğinde kendi evinde eşine karşı karşılaştığı soruna yönelik sorun çözme aracı olarak şiddeti kullanır. Bandura’nın da sosyal öğrenme kuramıyla ifade ettiği üzere çocuğun şiddeti öğrenmesi ve kendisi de yetişkinlik döneminde çocuklarına ya da eşine uygulaması neticesinde kendi çocuğu da bu davranışı öğrenmekte ve uygulamaktadır. Bu ise şiddetin sönmeyen ateş gibi kuşaktan kuşağa aktarılacak canlı tutulmasına yol açmaktadır.

Özellikle şiddetin kuşaktan kuşağa sosyal öğrenme yöntemi ile nesiller boyu aktarılıyor oluşu bu sorun üzerinde durulması gereken ciddi bir hal almıştır. Bu sebeptendir ki aile içerisinde yaşanan şiddet davranışına çocukların doğrudan ya da dolaylı maruz kalmasında ebeveynlerin farkındalık düzeylerinin belirlenmesi çalışmanın merak konusunu oluşturmuştur.

Ailenin toplumsal işlevi çatısı altında alt işlevleri de bulunmaktadır. Öyle ki aile toplumda güven içinde yaşamasına yönelik güvenlik işlevini, bir yere ait olması

anlamına gelen bağıllık ihtiyacını doyurma işlevini, toplumda değerli bir konum edinmesini sağlayan sosyal statü sağlama işlevini, toplumun devamlılığını sağlayarak toplumsal denetim işlevini, çocuğunu evlendirip, yuva kurmasını sağlayarak eş seçme işlevini, sosyal çevre edinmesini sağlayarak tanıdık çevre edinme işlevini, huzurlu ve güvenli bir hayat sağlama işlevini, acı ve tatlı yaşantının paylaşılması ile paylaşım işlevini ve boş zamanları değerlendirme işlevini de yerine getirmektedir (Kır 2011: 388-394; Nirun 1994: 150; Özgüven 2000: 20; Tezcan 1997: 160).

1.2.3.1. Boş Zamanları Değerlendirme İşlevi

Modern toplum düzeninde ebeveynlerin çocukları ile boş vakitlerini değerlendirecek ortak aktiviteler yürütmesi ile çocuk ihmali ve istismarına karşı önleyici bir sonuç doğuracağı düşüncesi nedeniyle bu işleve ayrı bir başlık altında değinilmesi faydalı görülmüştür. Gündelik yaşantımızda gerçekleştirdiğimiz tüm adımlarımızı düzenlemek için kendisinden faydalandığımız zaman kavramı, bireyin davranışlarını şekillendiren, sosyalleşme süreci üzerinde etkisi büyük önemli bir kavramdır. Zaman kavramı, bireyin yapmakla zorunlu olduğu faaliyetler için ayırdığı zaman ve bu faaliyetler dışındaki boş zaman olarak iki kategoriye ayrılmıştır. Yaşanan teknolojik gelişmeler ve bununla birlikte gelen kitle iletişim araçlarının kullanımının giderek yaygınlaştığı düşünüldüğünde boş zamanların değerlendirilmesinin önemi giderek artmaktadır (Karakoç ve Taydaş 2013: 34).

Ebeveynlerin günlük aktiviteleri dışında kalan vakitlerini çocuklarına ayırmaları, çocukların ebeveynleri ile ortak faaliyet yürütmesi, olumlu ebeveyn çocuk ilişkisinin tesisi ve çocukların bu süre zarfında yetişkin kontrolünde olmaları sebebiyle olası bir ihmal ya da istismar eylemine karşı önleyici boyutu olması açısından önemli görülen bir işlev türüdür.

1.2.4. Ekonomik İşlev

Aile ekonomik açıdan hem bir üretim yeri hem de tüketim yeridir. Aile içinde üretim, hammadde ya da emeğin pazarlanması neticesinde bir üretim sağlanmakta aynı zamanda ise üretilen ürünlerin ya da emeğin karşılığında elde edilen kazancın harcanması söz konusudur (Sündüs 2019: 31).

Ekonomik işlevi yetersiz olan ailelerde yoksulluk sorunu meydana gelmektedir. Ailede yaşanan yoksullaşma ile birlikte aile içerisindeki rol ve

beklentiler değişmekte, aile üyelerindeki ilişkiler bozulmakta, bu durum neticesinde aile içi şiddet davranışı ortaya çıkabilmekte hatta eşlerin ayrılığına ve parçalanmış aile durumuna kadar gidebilmektedir. Yoksul ailede büyüyen çocuk ise yetersiz imkanlar ile yüz yüze kalmak durumundadır. Öyle ki yoksullukla birlikte çocuk işçiliği ortaya çıkabilecek ciddi bir risk unsuru oluşturmaktadır. Böylelikle işçi çocuk okula gitmeyerek eğitim imkanından da geri kalabilmektedir. Bu sebeptendir ki işlevsiz aile neticesinde çocuk ihmal edilebilmektedir (Ersöz 2003: 2).

Bu aşamaya kadar aile, ailenin türleri ve işlevleri üzerinde durulmuştur. Bir sonraki aşamada ise çalışmanın odak noktasını içeren çocuk, çocukluk dönemleri, aile içinde görülen şiddet davranışları, çocukların bu davranışa maruz kalması ile meydana gelen ihmal ve istismar kavramı ile türleri ve ebeveynlerin farkındalıklarına yönelik yapılan çalışmalara değinilecektir.

2. Çocuk

Çocuğa yöneltilen ihmal ve istismar kavramını iyi anlamak için öncelikle çocuk kavramını ve çocukluk dönemini iyi anlamak gerekir. Çocuk Hakları sözleşmesinde çocuk “Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır” şeklinde tanımlanmıştır(ÇHS, 1). Çocuk Koruma Kanununda ise çocuk, “daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişi” (ÇKK, 3/1-a) olarak tanımlanmaktadır. Görüldüğü üzere uluslararası hukuksal mevzuat iç hukukumuzda yansımış ve çocuğun tanımı hukuksal boyut kazanmıştır. Bireyler arasında fiziksel, ruhsal ve mental gelişim farklılıkları olmakla beraber gerek Çocuk Haklarına Dair Sözleşmede gerekse Çocuk Koruma Kanununda 18 yaşını tamamlamamış herkes çocuk sayılmakta bu döneme ise çocukluk dönemi denilmektedir. Çocukluk dönemi bireyin sonraki yaşantısını etkileyecek, sonraki yaşantısını şekillendirecek kritik öneme sahip bir dönemdir. Bu dönem içerisinde çocuk başta ailesi olmak üzere içinde yetiştiği toplumdaki değerleri, normları ve sorun çözme becerilerini öğrenecektir.

Bu dönemde çocuk şiddet davranışına maruz kalabilmekte bu şiddet davranışı farklı ortamlarda gerçekleştiği gibi çocuğun içinde bulunduğu aile ortamında da

görülebilmektedir. Şiddetin görüldüğü ailelerde çocuk doğrudan ya da dolaylı olarak bu şiddet davranışına maruz kalabilmekte, merak ve öğrenmeye algıları açık olduğu dönemde bulunan çocuk çevresini gözlem, model alma ve taklit yöntemleri ile sosyal öğrenme metodu içerisinde öğrenebilmekte, bu davranışı sorun çözme aracı olarak kullanabilmekte neticesinde şiddete başvurabilmektedir (Altıparmak 2017: 235-236; Kara, Biçer ve Gökalp 2004: 142).

2.1. Çocukluk Dönemleri

Her yeni doğan bireyin doğumdan itibaren geçen süre zarfında büyümesi ve gelişimini tamamlaması için birtakım süreçlerden geçmesi gerekmektedir. Geçen zamanla birlikte dünyaya gelen birey fiziksel olduğu kadar bilişsel ve psikolojik olarak da bir gelişim ve olgunluğa erişim süreci içerisinde. Boy uzaması ya da kilo artışı gibi fiziksel büyümenin yanında beyin gelişimi ile de çocukta giderek artan bir öğrenme arzusu ve merak duygusu ön plana çıkmaya başlamaktadır. İşte tüm bu fiziksel, psikolojik ya da mental olarak çocukta görülen büyüme ve gelişim süreçleri dönemlere ayrılarak incelenmiş, yapılan çalışmalar ve gözlemler neticesinde belirli gelişim dönemlerinde çocukların ortak eğilim ve davranış kalıbı sergiledikleri görülmüş, bu dönemler için de genel olarak çocukluk dönemleri ifadesi kullanılmıştır. Yavuzer (2018: 24-30), çocukta meydana gelen gelişim evrelerini, doğum öncesi(prenatal dönem) ve doğum sonrası (Postnatal dönem) olmak üzere iki başlık altında toparlamış, her bir başlığı da dönem için önemli görülen gelişimleri sınır kabul ederek alt dönemlere ayrılarak incelemiştir.

2.1.1. Doğum Öncesi Dönem

Çocuğun doğum öncesi yaşamının, onun doğumdan sonraki yaşamını etkileyecek olduğu düşüncesi ile araştırmacılar çocukta meydana gelen gelişimi doğum öncesinden başlatmaktadır. Henüz doğmamış birey üzerinde çalışma yürütülmesi oldukça zor olmakla birlikte doğum öncesi döneme ait bilgilerin edinilmesinde hayvan deneyleri, annenin geri bildirimleri, tıbbi aletlerden alınan yardımlar ve henüz dünyaya gelmemiş bireyin anne karnındaki davranışlarının doğrudan gözlenmesinden yararlanılmaktadır. Bu dönem içerisinde döllenme anından başlayarak ikinci haftanın sonuna kadar devam eden ovum evresini, 3 ile 8 haftalık dönemi kapsayan embriyo evresini ve neticesinde de 3. aydan doğuma kadar

olan fetüs evresini tamamlamasıyla birlikte artık doğuma hazır bir konumdadır (Yavuzer, 2018: 26-30).

2.1.2. Doğum Sonrası Dönem

Doğum sonrası dönemde çocuğun psikolojik gelişimi olduğu kadar fiziksel gelişimi de onun davranışlarını etkileyen önemli bir unsurdur. Bir çocuğun bedensel gelişimi onun kendine ya da başkalarına karşı tutumunu etkilemekte ya da onun neler yapabileceğini belirlemektedir. Çocukta görülen bu bedensel gelişim belirli dönemlerde ya da farklı hız derecesine sahip yani bazen hızlı bazen ise yavaş bir seyrinde olmaktadır (Yavuzer 2018: 30). Doğum sonrası dönemde 0-2 yaş arasındaki bir bebeğin gelişimi nesne kavrayabilme, hareket eden nesneleri izleme, kucağa alınınca başını dik tutabilme, el ve ayaklarıyla oynayabilme, farklı sesler çıkarabilme, yarı oturur pozisyonda bekleyebilme, emekleyebilme, kısa sözcükleri tekrarlayabilme, yürüme ve basamak çıkma şeklinde seyreder. 2-3 yaşındaki bir çocuk cinsiyetini bilir, oyun arkadaşını seçer, neden sonuç ilişkisi kurabilir. 3-5 yaş aralığındaki bir çocuk ise şarkı ve tekerleme söyleyebilir, 10'a kadar sayabilir, kendi başına yemek yiyip yardım alarak giyinebilir (Usta 2019: 211-220).

Çocukların bilişsel(cognitive) gelişimleri alanında çalışmalar yürüten Piaget, doğumdan başlayarak insan bilişinin bireyin dünyayı düşünme ve anlama sürecinin bir ürünü olduğunu savunmaktadır. Bu düşünceye göre çocuk kendi dünyasını anlamlandırabilmek için çevresindeki bireyler ve objeler ile etkileşim içerisine girmektedir. Bu düşüncenin odak noktasını işlem oluşturmaktadır. İşlem, çocuğun zihinsel olarak başladığı noktaya tekrar dönebilmesidir. Piaget yapmış olduğu çalışmalarda bebeklerin emme ve yakalama olmak üzere iki temel reflekse sahip olduğunu gözlemlemiştir. Bebeğin çevresindeki uyaranlar ile ilk teması ağız yoluyla gerçekleşmektedir. Tüm bu birbirini tekrarlayan davranış kalıplarını ise Piaget şema olarak sınıflandırmakta, insan beyninin belirli şemalara ayrıldığını yeni tanıdığı bir bilgiyi diğer bilgilerle birleştirdiğini savunmakta, bu işlemi özümleme olarak ifade etmekte, yeni edinilen bilginin özümleme yöntemi ile kategorileştirip şemalar içerisinde muhafaza ettiği düşüncesini savunmaktadır (Güneş ve Güneş 2017: 39-44; Yavuzer 2018: 56-60).

Eric Ericson’a göre bireyde meydana gelen gelişim, sürekli devam eden ve birbiri üzerine eklenerek ilerleyen bir süreçtir. Ericson, geliştirmiş olduğu psiko-sosyal gelişim kuramında bireyde meydana gelen gelişimi 8 başlık altında incelemiştir. Bu dönemleri; “0-2 yaş aralığını kapsayan temel güvene karşı güvensizlik dönemi”, “2-4 yaş aralığını kapsayan otonomiye karşı utanç ve şüphe dönemi”, “4-7 yaş aralığını kapsayan inisiyatife karşı suçluluk dönemi” olarak tanımlamakta ayrıca “yeterliliğe karşı aşağılık duygusu dönemi”, “kimlik kazanımına karşı kimlik karmaşası dönemi”, “yakın ilişkiye karşı izolasyon-yalıtılmışlık dönemi”, “üretkenliğe karşı durgunluk dönemi”, “bütünlüğe ulaşmaya karşı hayal kırıklığı” dönemleri de bu dönemler içerisinde yer almaktadır. Ericson’un geliştirdiği bu dönemlerden ilk üç dönem çalışma grubunu kapsadığı için bu dönemlerden kısaca bahsetmekte fayda olacaktır. 0-2 yaş dönemi içerisindeki bebeğin manevi sevgi gereksinimlerinin ve fizyolojik gereksinimlerinin bakım veren tarafından karşılanması ile bebekte güven duygusu kazanılacaktır. Burada Bowlby’nin bağlanma kuramına değinmek faydalı olacaktır. Bowlby (1980: 277) özellikle çocuğa birincil bakım veren annenin, çocuğun uyarılarına karşı duyarlılığının, sürekliliğinin ve bu tepkisel davranışlarına karşı müdahale zamanlamasının çocuk üzerindeki bağlanma düzeyini etkilediğini, bu tepkisel davranışlarına ebeveyni tarafından duyarlı, sürekli ve zamanında yaklaşılması halinde çocuk ile ebeveyni arasında bir nevi karşılıklı alış veriş gerçekleştiğini ve güvenli bağlanmanın kurulduğunu, çocuğun fizyolojik ihtiyaçlarına karşı ebeveyn duyarlılığının olmaması ya da zamanında müdahale edilmemesi halinde ise çocuğun bu durumdan hoşnutsuz olduğunu ifade etmiştir.

Ericson’un kuramına göre 2-4 yaş arası dönemde çocukların kendi kendilerini kontrol etmelerine izin verilmemesi halinde çocuklar, yeteneklerinden utanç ya da kuşku duyabilecektir. Son olarak 4-7 yaş arasındaki dönem içerisinde bulunan çocukların ise kendi kararlarını kendilerinin vermesine izin verilmesi onlarda yeterlilik duygusu oluşturabilecekken karar almalarına izin verilmemesi çocukları suçluluk duygusuna yöneltebilecektir (Coşkun, 2009: 62-63). İşte bu dönemler içerisindeki çocuğun, tamamladığı evrelerde sevgi ihtiyacının yeterince karşılanmaması ile çocuğun ilerideki dönemlerde dışarıda bu ihtiyacını giderme çabası, kendini kontrol etmesine izin verilmeyen çocukların yönlendirmeye açık hale

gelmesi, kendi kararını almasına izin verilmeyen çocukların başkalarının kararına boyun eğmesi ile birlikte ihmal ve istismar eylemine açık hale gelebilecektir.

Çocuk, doğumdan itibaren fiziksel ve bilişsel olduğu kadar sosyal açıdan da bir gelişim içerisinde. Birey toplum içinde sağlıklı bir şekilde var olabilmesi için doğru ilişki kurabilmelidir. Çocuklar sosyal bir varlık olmalarının getirisi ile çevreleri ile sürekli bir iletişim içerisinde. Bireyin çocukluk döneminde edineceği sosyal becerisi, onun yetişkinlik döneminde de kuracağı sosyal ilişkilerini etkilemesi açısından önemlidir. Sosyal gelişim, bir grubun baskı ve zorunluluğuna duyarlılık geliştirme, grubundaki başka insanlar ile geçinebilme ya da onlar gibi davranabilme yetisinin kazanılması sürecidir. Böylelikle çocuk fiziksel, bilişsel ve mental gelişimini tamamlamasıyla birlikte çocukluk evrelerini tamamlayacak ve yetişkinliğe doğru yol alacaktır (Samancı ve Uçan 2017: 282; Yavuzer 2018: 78-80).

2.2. 4-6 Yaş arası okul öncesi dönemde çocukluk

Bu çalışma 4-6 yaş arasında çocuğu olan aileler ile sınırlı tutulmuştur. Çalışmanın 4-6 yaş arasındaki çocuklu aileleri kapsamındaki temel nedenin bilinmesi için öncelikle çocukluk gelişim evrelerinin bilinmesi yararlı olacaktır. Doğumdan itibaren başlayan kişilik gelişimi kuramcılarına bakıldığında Freud'un psikoseksüel gelişim kuramı, Kohlberg'in ahlak kuramı ve Piaget'in bilişsel gelişim kuramı ön plana çıkan kuramlar arasında olduğu görülmektedir.

Freud'a göre yeni doğan bir çocuğun kişiliği değişik evrelerden geçerek ilerlemektedir. Bu ilerleme sürecinde belirli aşamalar vardır. Freud, çocuktaki kişilik gelişim aşamalarını psikoseksüel aşamalar olarak sınıflandırmaktadır. Bu aşamalar sırasıyla 0-1 yaş arası oral dönem, 1-3 yaş arası anal dönem, 3-6 yaş arası fallik dönem, 6-11 yaş arası latens dönem ve son olarak 11 yaş ve sonrası genital dönemlerden meydana gelmektedir(Özdemir, Güzel-Özdemir, Kadak ve Nasıroğlu 2012: 570). 4-6 yaş aralığındaki okul öncesi dönemde bulunan çocuk ise fallik döneme denk gelmektedir. Çocuğun istek ve arzularının ön plana çıktığı, sağlıklı bir kimlik kazanmanın, cinsiyetler arasındaki farklılığın ve kendi cinsiyetini kabullenmenin dönemin önemli bir kazanımı olduğu bu süreçte çocukların bastırılması ya da sindirilmesi çocuğun kimlik kazanımını olumsuz etkileyeceğinden

bu dönemde çocuğu bulunan ebeveynlere büyük sorumluluk düşmektedir (Özşahin 2019: 2-6).

Piaget'in bilişsel gelişim kuramına göre çocukluğun bilişsel gelişim dönemleri 0-2 yaş arası duyu-motor dönemi, 2-7 yaş arası işlem öncesi dönemi, 7-11 yaş arası somut işlem dönemi ve 11 yaş sonrası soyut işlem dönemi olmak üzere dört evreden oluşmaktadır. Okul öncesi dönemi kapsayan işlem öncesi dönemde çocuk, polis ve askerlerin erkek olması gibi belirli kalıp yargılar oluşturduğu bir dönemdeyken bu dönemde istismara uğrayan bir çocuğun anne ve babasının şiddet uyguladığına yönelik kalıp yargı oluşturmaları ise olası bir durumdur. Bu dönemde çocuk mantıksal düşünme yerine sezgileri ile hareket etmekte, taklit yeteneğini geliştirmektedir. Taklit ev işlerinde annesini taklit etme, tamir işlerinde babasını taklit etme şeklinde olabileceği gibi aile içerisinde görülen bir şiddet davranışını da taklit etmeye dönüşebilmektedir (Başkale ve Bahar 2008: 135).

Kohlberg'in Ahlak gelişimi kuramı açısından dönemi değerlendirecek olursak gelenek öncesi düzeyde bulunan okul öncesi dönemdeki çocuk, yetişkinlere itaat etme ve mutlak cezadan kaçınma eğilimindedir. Çocuk olumlu veya olumsuz olmasına bakılmaksızın otoritenin bakış açısını ve davranış kalıbını cezadan kaçınmak için kendi bakış açısı ve davranış kalıbı gibi savunabilir (Çiftçi 2003: 64). Bu savunuculuk şiddet eyleminin savunuculuğuna da dönüşebilmekte tüm bu noktalar nedeniyle 4-6 yaş arası okul öncesi dönemde bulunan çocuklu aileler ile bu çalışmanın yürütülmesi önemli görülmektedir.

3. Çocuk İhmali ve İstismarı

İnsanlık tarihinden itibaren süregelen, bir coğrafî sınır ile sınırlı kalmayıp aynı zamanda ekonomik gelişmişlik düzeyinin de ortaya çıkmasına engel olamadığı, tüm dünya ülkesi ve kültüründe görülen şiddet, din, dil, ırk ya da mezhep ayırt etmeksizin var olan toplumsal bir meseledir. Söz konusu şiddetin gün yüzüne çıkmasında etkili olan faktörlere bakıldığında ise şiddetin güç ve saldırganlık dürtüsünden kaynaklı olarak gün yüzüne çıktığı görülmektedir. Bir olayın ortaya çıkmasına yol açan devinim neticesinde insan bir başka insana güç kullanabilmekte ya da hâkim olmak, ele geçirmek, yönetmek vb. amaçlar ile saldırgan eylemlerde

bulunabilmekte bu istem ise şiddet davranışını kaçınılmaz hale getirmektedir (Bilican Gökaya 2017: 122-142). Şiddetin bu denli eski, yaygın ve değişen koşullara uyum sağlayabilen yapısı onu özel olarak üzerinde durulması gereken önemli bir konu haline getirmektedir.

Çocuğa yöneltilen bu şiddet eylemi ise çocuk istismarı kavramı ile açıklanmakta olup çalışmanın bundan sonraki bölümünde çocuk ihmali ve istismarı kavramları üzerinde durulacaktır.

3.1. Çocuk İhmali

“Çocuğun beslenme, sağlık, barınma, giyim, korunma ve gözetim gibi yaşamsal gereksinimlerinin çocuğa bakmakla yükümlü kişi veya kişiler tarafından, daha geniş anlamda sağlık, eğitim, sosyal yardım ve güvenlik gibi kurumları yapısında bulunduran devlet tarafından karşılanmaması anlamına gelir” (Kara ve ark. 2004: 144). Görüldüğü üzere çocuk ihmali yetkililer tarafından yapılması gereken davranışın ihmal edilmesi, yerine getirilmemesi durumudur. Çocuğa yemek yedirmeme sonucunda çocuğun kilo kaybetmesi, çocuğun okula geç gelmesi, akademik başarısının düşüşe geçmesi, elbiselerinin temiz ve ütülü olmaması, çocuğun derste uyuklaması ya da uyuklu olması, gibi durumlar birer ihmal belirtileridir.

Araştırmalara göre, çocukları ihmali ve saldırganlık ile empati kurma becerisi arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır. Aile içinde ebeveynlerin empati düzeylerinin düşük olmasıyla birlikte,

1. Düşmanca tavır ve saldırgan tutumları
2. Çocuklara gösterdikleri ilgi ve bakımın azlığı
3. Anne-baba olma isteklerinin yokluğu
4. Çocukla birlikte geçirdikleri zamanın niteliği
5. Duyarsız ebeveyn olmaları, çocuk ihmaliyi ortaya çıkarmaktadır. Bunun sonucunda uyumsuz çocuk davranışları artmakta, ebeveyn ile çocuk arasında güvenli sevgi bağı kurulamamaktadır (Feshbach, 1990, akt.: Ünal 2008: 15-16).

3.2. Çocuk İstismarı

Sosyal hayatta barınma, beslenme, eğitim, sağlık gibi alanlarda meydana gelecek eşitsizliklerden en fazla etkilenen grup çocuklardır. İstismara bu kadar açık bir konumda olan aynı zamanda da toplumun geleceğini oluşturan çocukların sağlıklı bir gelişim süreci tamamlamaları ile gelecekteki toplumun sağlıklı olması ancak mümkün olabilir. Bu nedenledir ki çocuğun gelişimini olumsuz etkileyen istismar kavramının iyi bilinmesi, istismarı önlemeye yönelik çalışmaların yürürlüğe konması için kritik öneme sahiptir (Güner, Güner ve Şahan 2010: 108).

Çocuk istismarı, çocuğa genellikle bakım veren anne, baba ya da bakıcı gibi bir erişkin kişi tarafından henüz reşit olmayan küçüğe yöneltilen uygunsuz, hasar verici ve çocuğun gelişimini olumsuz etkileyen bir alet kullanılarak ya da aletsiz olarak yöneltilen eylemlerdir (Tıraşçı ve Gören 2007: 70).

“Kempe 1962’de ilk kez hırpalanmış çocuk (battered child) terimini kullanmış, daha sonra bu terim yerini çocuk istismarı (child abuse) terimine bırakmıştır”(Kara ve ark. 2004: 141). Kempe tarafından adı konan çocuk istismarı(battered child) kavramı Dünya Sağlık Örgütü tarafından yapılan tanımlamada çocuğa yönelik bir yetişkin, toplum ya da ülkesi tarafından çocuğun sağlığını, fiziksel ve psikososyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen, bilerek ya da bilmeyerek yapılan davranışlar (WHO 2002) olarak ifade edilir.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO)’nün istismar tanımlamasında üç unsurun ön plana çıktığı görülmektedir. Bunlar arasında ilk sırada çocuk, ikinci olarak suistimal eden şahıs ve üçüncü olarak da eylemin çocukta yol açtığı tahribattır(Keçe 2018: 8).Yapılan dünya sağlık örgütünün sınıflandırmasına göre çocuğa yönelik istismar davranışı bir yetişkin tarafından mikro boyutta ya da toplum ve devlet tarafından mezzo ve makro boyutta gerçekleşebilmektedir. Çocuğa yöneltilen bu saldırgan davranış çok boyutlu olarak ele alınmaktadır. Yani çocuğa uygulanan her türlü saldırı yalnızca suç olarak değil çevresi ile ilişkisini, okul başarısını, psikolojisini ya da gelişimini etkileyen daha kapsamlı bir süreç olarak kabul edilir. Çocuk istismarının bu kadar kapsamlı ciddi bir sorun olmasının sebebi, bu dönemde yaşanan travmaların ya da çözülmemiş sorunların ileride bireyin tüm yaşantısını etkileyecek olmasından kaynaklanır. Örneğin: çocukluk döneminde psikolojik şiddete maruz

kalan, sürekli azarlanan çocuklar, yetişkinlik dönemlerinde içine kapanık çekingen bireyler olabilmekte rahatsızlığını dile getirme konusunda çekimser tavır sergileyebilmektedir. Bu kapsamda uluslararası platformda çocuklar için özel ilgi gösterilmesi gerektiği ve çocukların her türlü tehlikeye karşı korunması gerekliliği Çocuk Hakları Sözleşmesinde ifade edilmiştir. Ancak uygulama noktasında durum böyle olmamış ve çocuk istismarı türleri ortaya çıkmıştır.

3.2.1. Çocuk İstismarı Türleri

3.2.1.1. Fiziksel istismar

Göker ve arkadaşları (2009: 141-146), çocuğa yönelik fiziksel istismarı, çocuğun gelişimini olumsuz etkileyen, onurunu zedeleyen her türlü kötü muamele olarak tanımlamıştır. Fiziksel istismarda zarar bedene verildiği için bulgularının gözlenmesi en kolay istismar türüdür (Gündüz ve Gökçakan 2004: 30; Pelencioğlu ve Bulut 2009: 51-52). Görüldüğü üzere fiziksel istismarda istismar belirtileri beş duyu organımızla algılanabilir olması özelliği onun toplum tarafından en fazla bilinen istismar türü olmasına yol açmıştır. Öyle ki toplum yalnızca fiziksel istismarı bilmekte, diğer istismar türlerini ise göz ardı etmektedir. Yaygın olarak görülen fiziksel istismar türünü uygulayan yetişkinler genellikle çocuğun terbiyesi için bu davranışı gerçekleştirdiğini söylemekte ve kendince bu davranışa “kızını dövmeyen dizini döver“, “dayak cennetten çıkma“ gibi haklı gerekçeler bulma çabası içine girmektedir. Bunun sonucu ise kişinin yaptığı istismar davranışından rahatsızlık duymamasına aksine bu davranışını nötrleştirmesine yol açmasıdır. Oysaki sebebi ne olursa olsun şiddetin haklı mazereti bulunamaz. Pelencioğlu ve Bulut, fiziksel istismarı “Kaza dışı yaralanmalar“ olarak tanımlamıştır. Kaza dışı yaralanmalar aile içinde genellikle anne, babanın çocuğu cezalandırmak istemesi ya da kontrolünü kaybetmesi sonucu oluşur. Sonuçta ise aynı aile içinde yetişen çocuk bu istismar türünü toplumsallaşma süreci içerisinde sorun çözme aracı olarak sosyal öğrenme ile öğrenir ve ileride arkadaşları, eşi veya kendi çocukları ile yaşadığı sorun karşısında sorun çözme aracı olarak kullanır. Bu ise döngü oluşturur ve kuşaktan kuşağa sosyal öğrenme ile aktarılır (Pelencioğlu ve Bulut 2009: 30).

Sarsılmış bebek sendromu

Bir fiziksel istismar türü olan sarsılmış bebek sendromu, bebeğin sürekli ağlaması ya da yemek yememesi sonucunda bakım veren kişinin duruma kızması ile ortaya çıkan ve bebeğin kollarından tutarak sıkıca sallanması sonucunda meydana gelen kafa içi kanama, göz kanaması ve beyin hasarına yol açarak ölüme kadar uzanabilecek zarar verici davranıştır (Şahin ve Taşar 2012: 152). Bu sendrom bebeğe fiziksel yönden zarar verdiği için fiziksel istismar alt başlığı olarak ele alınmıştır. Sarsılmış bebek sendromunu önlemek için yapılan çalışmalar arasında bakım verene eğitim bulunmaktadır ve bu eğitimin bebeğin özellikle ağlama sıklığının arttığı 2 ile 4 aydan önce verilmesi planlanmaktadır (Taşar ve ark. 2014: 204).

Munchausen by Proxy sendromu

Bir diğer fiziksel istismar türlerinden olan kısa tanımı ile munchausen by Proxy sendromu: bir yetişkin tarafından çocuğun hasta olarak gösterilmesidir (Waller 1983: 80-82). Daha geniş ifade edecek olursak, bir yetişkin tarafından çocuğa yönelik hastalık oluşturulması ve bunun sonucunda çocuğun hastaneye götürülerek farklı muayene ve tetkiklere tabi tutulması durumudur (İnce ve Yurdakök 2014: 165-167). Bu durumu toplumda ifade edilen “hastalık hastası“ kavramına benzetebiliriz. Öyle ki bu sendrom sonuçta sağlam olan çocuğa kan alma, film çekimi gibi farklı testler uygulanmasına yol açmakta ve hastane ortamında bulunan çocuğun yıpranmasına yol açmaktadır.

Asher Sendromu ya da Oluşturulmuş Hastalık isimlendirmeleri de bulunmakta olan Munchausen sendromu, ilk olarak 1951 yılında literatüre kazandırılmıştır. Bu sendrom görülen yetişkinlerin çocukluk dönemlerinde ebeveynleri tarafından çocuk ihmali ve istismarına maruz kaldıkları, ilgi yoksunluğu ve travmatik olaya maruziyet yaşadıkları, özellikle gelişim dönemlerinin ilk beş yılında sık sık hastalığa yakalandıkları ve uzun süreli olarak hastanede kaldıkları belirtilmektedir. Daha sonraki süreçte ise Meadow tarafından kişilerin kendilerinden ziyade bakımını üstlendikleri kişilere yönelik bir takım hatalık belirtileri oluşturdukları, bu nedenle tedavi görmelerine neden oldukları hatta çocukların tıbbi bulguları üzerinde değişiklik yaptıkları sonucuna ulaşmış bu nedenle sendroma by Proxy ifadesini eklemiş böylece sendrom “Bakım Veren Oluşturduğu Yapay Bozukluk” ifadesi ile literatürde yerini almıştır. Söz konusu sendromun çocuklar

üzerindeki etkilerine bakıldığında kanama, bilinç bozukluğu, ateş, kusma, solunum durması ölümle dahi sonuçlanabilen etkileri çocuklar üzerinde görülen bulgular arasındadır. Bu sendromun görüldüğü çocukların genellikle yaşının küçük olması sebebiyle tanı konması zor olmakla birlikte çocuğun bakım vereninden uzak kalması halinde genellikle çocuk üzerindeki belirtilerin düzelmesi söz konusudur(Tiryaki ve Baran 2017: 109-110).

3.2.1.2. Duygusal(Psikolojik) İstismar

Kozcu (1991: 363-380), duygusal istismarı, çocuğun duygusal yönden örselenmesine yol açan ve duygusal gelişimini olumsuz etkileyen davranışlar olarak ifade etmiş ve duygusal istismarın diğer istismar türlerine göre daha karmaşık olduğunu ifade etmiştir. Nitekim duygusal istismarda bireye uygulanan saldırgan davranış beş duyu organı ile algılanamamaktadır. Bunun sonucunda ise bu istismar türünün belirlenmesi oldukça zordur. Çocuğun bir yetişkin tarafından azarlanması, aşağılanması, kapasitesinin küçümsenmesi, çocuğun akranları veya komşu çocuğu ile kıyaslanarak rekabete sokulması, çocuğa yönelik her türlü aşağılayıcı muamele gösterilmesi birer duygusal istismar örnekleridir ve çocuğun duygusal yönden örselenmesine yol açan durumlardır (Şimşek ve Canseven-Önder 2011: 1124-1125; Tıraşçı ve Gören 2007: 71-72).

En sık başvurulanan istismar türüdür ve bulguları gözle görülmediğinden toplum tarafından yeterince farkındalık yoktur. Çok sık başvurulması da ayrıca bu istismar türünün istismar değilmiş gibi algılanmasına yol açmıştır. Duygusal istismar genellikle diğer istismar türleri içerisinde de görülmektedir. Yani çocuk fiziksel, cinsel ya da ekonomik istismara uğrarken de bu istismar türleri içerisinde duygusal istismara maruz kalabilir. Bu durum ise istismar türlerinin birbirini beslediğini ve birbirinden beslendiğini göstermektedir (Kanak ve Pekdoğan 2020: 1031-1032; Tıraşçı ve Gören 2007: 71-72).

3.2.1.3. Cinsel İstismar

“Psiko-sosyal gelişimini tamamlamamış bir çocuğun bir erişkin tarafından cinsel doyum için kullanılmasıdır” (Kara ve ark. 2004: 143). Bu doyum aktif şekilde taciz veya daha ileri formda tecavüz şeklinde olabileceği gibi pasif şekilde çocuğu cinsel içerikli görüntülere maruz bırakarak da gerçekleştirilebilir. İster aktif olsun

ister pasif, cinsel istismar en ağır istismar türü olarak kabul edilir (Alpaslan 2014: 194-195). Bunun sebebi ise cinsel istismarın sonuçları ve bireyde oluşturduğu yıkımın telefi edilemeyecek boyutlara ulaşabilmesinden kaynaklanır. Yani bu istismara maruz kalan birey etkisini ömür boyu üzerinden atamayabilir (Tıraşçı ve Gören 2007: 72).

Cinsel istismar mağduru çocuklar istismar eden kişi tarafından aile bireyleri ya da sevdiği kişilere zarar vermekle tehdit edilmektedir. Bu nedenle istismar mağduru çocuklar içinde bulundukları durumu gizleme eğilimine girerler (Şahin ve Taşar 2012: 161).

Diğer taraftan cinsel istismar vakasında eylemi gerçekleştiren şahıs aileden ya da yakın çevreden biri olmakta ve bu durum da aile tarafından gizli tutulmaya çalışılmaktadır. Sonuç olarak ise cinsel istismar ortaya çıkarılması en zor istismar türü olmaktadır (Alpaslan 2014: 195). Aile içerisinde gerçekleşen cinsel istismar olgusu ensest kavramı ile açıklanmakta olup bu durum ise cinsel istismarın en ağır formlarından birini meydana getirmektedir.

Bir Cinsel İstismar Türü Ensest Kavramı

Çocukluk döneminde meydana gelen cinsel istismar eyleminin büyük bir oranını çocuğun aile içindeki cinsel istismarı yani ensest kavramı oluşturmaktadır (WHO 2003: 84). Bu tanımdan da anlaşıldığı üzere ensest kavramını çocuğun aile üyeleri arasında bulunan kişinin, çocuk üzerinden cinsel tatminin sağlama amacıyla yönelttiği her türlü taciz içerikli davranışı olarak tanımlayabiliriz. Burada dikkat edilmesi gereken konu cinsel istismarın enseste girmesi için tacizci ile çocuk arasında kan bağı şartı olmamasıdır. Nitekim çocuk üzerinde ebeveyn otoritesi bulunan geniş bir aile üyesinin örneğin üvey babanın taciz eylemi de ensest olarak değerlendirilmektedir(Koyuncu, Kardam ve Sungur 2010: 5-6).

Ensest kavramının yaygınlığı hususunda bu eylemin çocuk tarafından ebeveynlere bildirim sınırlı olmakta diğer taraftan ise ebeveynlere bildirilen vakaların da gizli tutulması ensest kavramının toplumdaki yaygınlığının tespiti hususunda önemli bir engel olmaktadır. Bununla birlikte sınırlı da olsa yetkililere intikal eden ensest vakaları da yadsınamayacak boyuttadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün

dünya genelinde bulunan çocuklar üzerindeki enstest vakası tahminlerine göre kız çocuklarının %20'si, erkek çocukların ise %10'u cinsel şiddet eylemine maruz kalmakta hatta bu eyleme zorlanmaktadır (WHO 2004: 11).

Enstest vakasına maruz kalan çocuğun istismarcıyı tanıması sebebiyle çocuğun daha fazla derinden zarar görmesine sebep olmaktadır. Bunun sebebi olarak ise çocuğun güven duygusu geliştirdiği yakını tarafından böyle bir eyleme maruz kalması sebebiyle temel güven duygusunda sarsıntı söz konusu olmaktadır. Ayrıca dikkat edilmesi gereken bir nokta da bu istismarcıların toplumda hasta ya da sapık olarak damgalanmış kişiler olmadıkları aksine akıllı, sevilen, güvenilen şahıslar olarak çevreleri tarafından bilinmekte oldukları, bu sebeple çocuklar üzerindeki risk boyutunun arttığı görülmektedir(Yiğit 2004: 96).

3.2.1.4. Ekonomik İstismar(Çocuk İşçiliği)

18 yaş altında olan kişilerin iradesi dışında çalıştırılması olarak ifade edilen çocuk işçiliği, her türlü sosyal güvenceden yoksun şekilde çocukların çalıştırılmasını ve çocuklara sosyal, bedensel ve psikolojik sorumluluklar yükleyerek istismar edilmesine yol açan bir mekanizmayı ifade eder (Erbay 2013: 157; Şihaliyev 2020: 14-17). Tarihsel açıdan bakıldığında çocuk işçiliği her dönemde görülmekle birlikte özellikle 16. yy Amerika'sının köle ticareti anlayışı ve 18-19.yy İngiltere'sinin Sanayi Devrimi toplumu çocuk işçiliğinin yaygınlaşmasına yol açan çarpıcı etmenlerdir (Avşar ve Öğütoğulları 2012: 13). Özellikle sanayi devrimi sonrası büyük artış gösteren çocuk işçiliği ve çocuk ölüm oranlarındaki artış kar odaklı üretim sisteminin üzücü bir sonucudur. İlk başlarda aileden bir kişinin çalışması yeterli iken daha sonraki süreçte bir kişinin geliri yeterli olmamış, kadın ve çocuklarda iş piyasasına çekilmiştir (Tunççan 1999: 85-87). Bu dönemde çocuklar birer oyun mantığı ile rekabete tabi tutulmuş ve yorulmak bilmeyen çocuklar çok ağır şartlar altında çalıştırılmıştır. 1802 yılında İngiliz parlamentosu tarafından çocuk işçiliğine yönelik ilk düzenleme yapılarak “Çırakların bedensel ve tinsel sağlığı hakkında yasa“ kabul edilmiştir (Avşar ve Öğütoğulları 2012: 13).

Bu dönemde ortaya çıkan ““Victorian Child Labor” kavramı; Victoria Devri olarak bilinen ve 1837 yılında Kraliçe Victoria'nın tahta çıkışı ile başlayan 64 yıllık süreçte çocukların iş gücü piyasasında yaşadıklarını anlatmak için kullanılır. Bu

dönemde çocuklar; madenlerde, fabrikalarda, demiryolu yapımında, baca temizlemede, sokaklarda, evlerde ve başka pek çok işte ve iş yerinde çalıştırılmışlardır“ (Tat 2016: 109).

Çocuk işçiliği genel itibariyle, çocukların saygınlıklarını azaltan, fiziksel ve zihinsel gelişimlerinde problemlere yol açan, gelişim sürecindeki potansiyelini ortaya koymasına mâni olan bir olgudur. Kapsamına bakıldığında genelde dört başlık altında toplanmaktadır;

- Ahlaki, toplumsal, fiziksel ve zihinsel olumsuzlukları bünyesinde barındıran işler
- Eğitim hayatının düzenini bozması ve sekteye uğratması
- Okulu erken yaşta bırakmalarına neden olması
- Okul ve işi birlikte yürütmek zorunda bırakacak aşırı ağır işlerde çalışılması (www.ilo.org).

3.3. İhmal ve İstismarın çocuklar Üzerindeki Etkileri

Bir ihmal ya da istismara uğrayan çocuklarda benzer benzer davranış kalıpları olduğu görülmektedir. Bu davranış kalıplarına ise istismar türlerine göre kategorik olarak değinmekte fayda olacaktır.

Çocuk ihmalinin çocuklar üzerindeki etkilerine bakıldığında Guardin (1993: 27-28) çalışmasında, ihmale uğrayan çocuklarda güvenli bağlanma gelişimi olmadığını, bu sebeple bu çocukların kaygılı, güvensiz ve dağınık olduklarını, daha pasif ve sosyal açıdan içine kapanık olduklarını, gelişim geriliği yaşadıklarını, düşük öz güvene sahip olduklarını ve daha fazla olumsuz duygulanım yaşadıklarını, problemle karşılaştıklarında daha az çözüm odaklı olduklarını, dikkatlerinin kolay dağılabildiğini ve yardım arama konusunda daha isteksiz olduklarını, dürtülerini daha az kontrol edebildiklerini, akranları ile daha az etkileşim içerisinde bulunduklarını, dikkatsiz ve daha fazla bağımlı olduklarını gösteren çalışma verilerinden bahsetmiştir.

Çocuğa yönelik fiziksel istismar eyleminde zarar, çocuğun vücuduna verildiği için genellikle bulguları gözle görülür türdedir. Burada dikkat edilecek nokta çocuğun vücudunun gözle görülmeyen yerlerindeki fiziksel istismar bulgularının tespiti noktası olmalıdır. Burada özellikle sağlık çalışanlarına ve çocuğun eğitim

aldığı kurumdaki öğretmenlerine önemli rol düşmektedir. Göz önünde bulundurulması gereken diğer bir nokta ise çocuk üzerinde gözlemlenen fiziksel belirtinin kaza ile gerçekleşen bir lezyon mu olduğu yoksa kaza dışı bir yaralanma mı olduğu olgusudur. Bu durumda ise çocuk üzerindeki lezyonların oluşum zamanları ile sıklığının gözlemciye ışık tutacağı düşünülmektedir.

Duygusal istismara uğrayan çocukta zarar çocuğun fiziksel bedenine verilmediği için bu istismar türüne maruz kalan çocukta meydana gelen davranış kalıplarına odaklanmak gerekir. Nitekim duygusal istismar türüne uğrayan çocuk, ileride yetişkinlik döneminde kendine güveni zayıf, düşük öz saygısı olan, içine kapanık, rahatsız olduğu durumu ifade etme konusunda çekimser davranış sergileyen ve başkaları tarafından yönlendirilmeye açık bireyler olabilmektedir(Kanak ve Pekdoğan 2020: 1031-1032; Tıraşçı ve Gören 2007: 71-72). Bu belirtilerin göz önünde bulundurulması ile duygusal istismarın tespiti konusunda yol gösterici olabileceği düşünülmektedir.

Cinsel istismar olgusu oldukça hassas müdahale gerektiren bir olgu olması sebebiyle bu konuda alanında uzman kişilerin çocuğun ikincil örselenmesine imkân vermeden uygulama yürütmesi kritik önem arz etmektedir. Cinsel istismara uğrayan çocuğun yaşı ve zihinsel gelişimi bu istismar türünün algılamasını etkileyebilmekle birlikte genel olarak bu çocuklarda kendini suçlama, cinsel organa zarar verme, sık sık ellerini yıkama ya da altını ıslatma gibi regresyon davranışlar, dissosiyasyon, ruhsal bozukluklar, kişiler arası ilişkilerde yaşanan sorunlar, düşük benlik saygısı, travmatik cinsellik, güçsüzlük hissi, damgalanma, ihanete uğramışlık riski gibi biyopsikososyal yönlerden geniş kapsamlı etkileri görülebilmektedir (Aktepe 2009: 102-111; Alpaslan 2014: 197-198). Tüm bu belirtilerin birer ihmal ya da istismar olarak değerlendirilebilmesi değerlendirmenin yeterli donanıma sahip meslek elemanları tarafından gerçekleştirilmesi halinde işlevsellik kazanacaktır.

3.4. Çocuğun İhmale ve İstismara Uğrama Risk Faktörleri

Çocuk ihmali ve istismarına yol açan ya da çocuğun ihmal ve istismar mağduru olma riskini artıran belli başlı risk etmenleri bulunmaktadır. Bu konuda yapılan çalışmalar ihmal ve istismar riskini artıran etmenleri istismarcıya ait etmenler ve çocuğa ait etmenler olarak iki başlık arasında incelemektedir. Öyle ki

istismarcının kendi mevcut konumu ve şartlarından dolayı istismarda bulunduğu gibi çocuğun da mevcut içinde bulunduğu şartları onu bir istismar mağduru olmaya diğer çocuklardan daha açık hale getirebilmektedir.

Çocuklara yöneltilen ihmal ve istismar eyleminin çocuklar üzerindeki etkisi bilinmekle beraber çocukların ihmal ya da istismara uğrama nedenlerinin de bilinmesi önem arz etmektedir. Öyle ki çocuklar kendilerinden kaynaklı veya kendileri dışında gelişen unsurlar nedeniyle ihmal ya da istismara açık hale gelebilmekte bu savunmasız halleri ise onların ihmal veya istismar gibi bir kötü muameleye uğramaları riskini ortaya çıkarmaktadır.

Çalışmanın bu bölümünde çocuklara yöneltilen ihmal ve istismar eyleminin ortaya çıkmasına yol açan risk faktörleri üzerinde durulacaktır. Çocuk ihmali ve istismarının ortaya çıkmasına yol açan risk etmenlerinin bilinmesi ise bu alanda önleyici çalışmalar yapmak için bize yol gösterecektir. Özetleyecek olursak sürecin zincirin birer halkası olarak düşünöldüğünde çocuk ihmali ve istismarının neden ortaya çıktığı sorusu bizi bir sonraki halka olan risk etmenlerine yöneltmekte, risk etmenlerinin bilinirliği ile de önleyici çalışmaların etkinliğinin artacağı düşünölmektedir. Çocukların bir ihmal veya istismar mağduru olmalarının önlenmesi söz konusu bu halkaların arasındaki güçlü bağ ile etkinlik kazanacaktır.

Çocuk ihmali ve istismarına uğrama risk faktörlerini DSÖ 3 başlık altında toplamıştır. Bu konuda yapılan bir diğer sınıflandırma ise Brown ve arkadaşlarının birlikte hazırladıkları çalışmalarında aşağıdaki gibi bildirilmiştir;

Tablo 1. Kötü Muameleye Uğrama Risk Faktörleri

Demografik Riskler
1. Dini aktivitelere düşük katılım 2. Genç yaşta annelik 3. Annenin eğitim seviyesindeki düşüklük 4. Düşük sosyo-ekonomik seviyeli aile 5. Bağımlı çocuğu olan ailelere yardım (AFDC) desteğinin yetersizliği 6. 3 veya daha fazla çocuklu aile 7. Boşanmış ya da evlenmemiş anne 8. Ebeveynlerden birinin ölümü 9. Üvey babaya sahip aile modeli 10. 3 ay veya daha fazla anneden erken ayrılma
Aile Özellikleri
1. Ebeveyn çatışması 2. Evlilik ile ilgili annenin memnuniyet durumu 3. Annenin dış kontrol odağı 4. annenin kötü sağlık durumu 5. babanın kötü sağlık durumu 6. Anne yabancılaşması 7. Annenin dürtüsellliği 8. Annenin düşük benlik saygısı 9. Anne öfkesi 10. Birçok olumsuz yaşam olayı 11. Annenin mahalleden memnuniyetsizliği 12. Anne sosyopatisi 13. Baba sosyopatisi 14. Annenin geçmiş travmatik yaşantısı
Ebeveynlik ve Ebeveyn-Çocuk ilişkisi
1. Annenin çocuğa düşmanlığı 2. Güç iddialı ceza 3. Düşük anne sıcaklığı 4. Düşük baba sıcaklığı 5. Düşük anne katılımı 6. Düşük baba katılımı 7. İstenmeyen gebelik
Çocuğa Ait Risk Faktörleri
1. Düşük doğum ağırlığı 2. Hamilelik/doğum problemleri 3. Düşük IQ seviyesi 4. Erken çocukluk hastalığı 5. Erken/zor mizaç 6. Erken/olgunlaşmamış davranış 7. Erken/kaygılı geriçekilmişlik 8. Engelli çocuk

Kaynak: (Brown J., Patricia C, Johnson J.G. ve Salzinger S. 1998: 1069)

3.5. Çocuk İhmali ve İstismarını Önleyici Çalışmalar

Çocuğa yöneltilen istismar türlerinden biri olan cinsel istismarı önleyici çalışmalara bakıldığında Okul Temelli Cinsel İstismarı Önleme Programı ön plana çıkmaktadır. Söz konusu uygulama ile;

- Çocuklara vücutlarını tanıtmak,

- Özel bölgelerin tanıtılması,
- Özel bölgelerin doğru isimleri ile öğretilmesi(penis, vajina, meme, popo),
- Çocukların vücut güvenlikleri hakkında bilgilendirilmesi ve iyi niyetli/uygun olan dokunuş ile kötü niyetli/uygun olmayan dokunuş arasındaki farkın öğretilmesi,
- Sır saklamamasının öğretilmesi, iyi niyetli sır ile kötü niyetli sır arasındaki farkın öğretilmesi,
- Çocukların vücut bütünlüğüne yönelik kötü niyetli bir ihlal yaşadıklarında hayır diyebilme, olayın gerçekleştiği ortamdan derhal uzaklaşma ve güvendikleri bir yetişkine durumu anlatma gibi koruyucu beceriler edinmelerinin sağlanması,
- Destekleyici sistemler hakkında çocukların bilgilendirilmesini sağlama,
- Yabancı şahıslarla güvenli sınırlar koyabilmesinin öğretilmesi gibi kazanımlar hedeflenmektedir.

Program ile ebeveynlere, öğretmenlere ve hemşirelere önemli sorumluluklar düşmektedir. Söz konusu programlara ebeveynlerin de katılımının sağlanması programın etkinliğini artırmaktadır. Ayrıca ebeveynlerin çocuklarda görülen istismarın belirtilerini bilmesi istismarın önlenmesi için önem arz etmekte olası bir istismar durumunda ise nasıl hareket edeceklerine, çocuklarına nasıl rehberlik edeceklerine dair yol haritası sunacaktır. Çocukların aile dışında en fazla vakit geçirdikleri ortamlardan biri okuldur. Bu bağlamda öğretmenlerin istismarın önlenmesi için üzerlerine düşen sorumluluk ise çocuklar ile çocukların sorunlarını onlara anlatabilmesine imkân veren sağlıklı ve güvenli iletişim kurabilmeleri, ebeveynleri ise istismar konusunda bilgilendirecek yeterli bilgi birikimine sahip olmalarıdır. Hemşireler açısından ise hemşireler çocuğa yöneltilecek ihmal veya istismar eylemine yönelik hem koruyucu hem tedavi edici bölümde aktif rol almaktadır. Gerçekleştirdikleri ev ziyaretleri ile ebeveynlere çocuk yetiştirme konusunda ve ihmal ile istismar konusunda farkındalığı artırıcı eğitim vermeleri beklenmektedir (Kemer ve Dalgıç-İşler 2021: 416-417).

Çocuk ihmali ve istismarının önlenmesi üç basamakta gerçekleşmektedir:

3.5.1. Çocuk İhmali ve İstismarını Önlemenin Boyutları

3.5.1.1. Birincil Önleme

Çocuk ihmali ve istismarını önlemeye yönelik yürütülen birincil önleme mekanizmaları tüm çocukların korunmasına yönelik programların yapılmasını içermektedir. Tüm çocuk ve ailelere koşullarını iyileştirici, eğitimlerini ve yaşam standartlarını artırıcı, yani risk faktörlerini önleyici çalışmaların varlığı ile çocukların ihmale ve istismara uğramaları önlenebilecektir (Acehan, Bilen, Ay, Gülen, Avcı ve İçme 2013: 606; Demirtürk-Selçuk ve Karadeniz 2020: 33; Güner, Güner ve Şahan, 2010: 112; Türkkan 2022: 34-35).

3.5.1.2. İkincil Önleme

İkincil önleyici çalışmalar tüm çocuklardan ziyade yüksek risk altında bulunan grupların tespiti ve bu çocuklara yönelik yürütülen çalışmaları içermektedir. Bu ise ailenin, sağlık kuruluşlarının ve çocuğa hizmet veren diğer kurumların farkındalığı ile mümkün olacaktır (Acehan, Bilen, Ay, Gülen, Avcı ve İçme 2013: 606; Aktepe 2009: 114-115; Demirtürk-Selçuk ve Karadeniz 2020: 33; Güner, Güner ve Şahan 2010: 112; Türkkan 2022: 35).

3.5.1.3. Üçüncül Önleme

Üçüncü basamak önleyici çalışmalar ise artık bir ihmale ya da istismara uğramış olan çocuğun tekrar ihmal ya da istismara uğramasının yani ikincil mağduriyetinin önlenmesinin ve ölümle sonuçlanmasının engellenmesini içerir. İhmal ya da istismara uğramış çocuğu ve ailesine yönelik kendi kaderlerine terk etmeyip aksine süreci sağlıklı atlatabilmeleri için bir rehabilitasyon programı hazırlanması üçüncül önlemeye verilecek güzel bir örnektir ancak söz konusu rehabilitasyon programının uygulanabilmesi için ihmal ile istismar durumuna en etkin tedaviyi ve rehabilitasyonu çok merkezli ve multidisipliner bir biçimde sağlayabilmek için Çocuk Koruma Birimlerinin kurulmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Adana Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Balcalı Hastanesi çatısı altında kurulan Çocuk Koruma Birimi bu yönde atılmış güzel bir örnek teşkil etmektedir (Acehan, Bilen, Ay, Gülen, Avcı ve İçme 2013: 606-608; Aktepe 2009: 114-115; Demirtürk-Selçuk ve Karadeniz 2020: 33; Türkkan 2022: 35-36).

Yukarıda ifade edilen önleme çalışmalarına bakıldığında çalışmaların temelde ihmal ya da istismar eylemi ortaya çıkmadan önce yapılan önleyici çalışmalar ve ihmal ya da istismar eylemi ortaya çıktıktan sonra bu eylemin sıklığını azaltmaya yönelik yürütülecek müdahale çalışmaları olmak üzere iki boyutlu bir çerçeve çizildiği görülmektedir (Flannery, Stone, Rego and Walker 2001: 245-246).

Çocuk ihmal ve istismarına yönelik müdahale tipinin belirlenmesinin ardından ikinci aşama olarak aileye, okula ya da topluma ilişkin kullanılacak programın planlanması aşamasına geçilir (Bahadır-Yılmaz 2013: 256).

3.5.2. Çocuk İhmal ve İstismarını Önleyici Programlar

3.5.2.1. Aile Temelli Programlar

Çocuğunu ihmal ve istismar eden ailelere bakıldığında bu ailelerin birtakım ortak özelliklerinin olduğu görülmektedir. Bu aileler yoksul, fiziksel, psikolojik ya da mental sağlık sorunu yaşayan, madde kullanımı olan farklı boyutları olan karmaşık bir aile yapısına sahiptirler. Bu karmaşık yapıdaki ailelere uygulanacak müdahalelerin ilk amacı bu ailelerin ebeveynlik kalitesini olumsuz etkileyen risk faktörlerinin buna yönelik de koruyucu faktörlerin değerlendirilmesi olmalıdır. Bu bağlamda ebeveynlerin öz yeterliliklerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Sonraki aşama ebeveynlerin arasında görülen ihmal ve istismarın da tanımlanması önem arz etmektedir. Öyle ki eşler arasında görülen ihmal ya da istismarın çocuk ihmal ve istismarının ön habercisi olduğu düşünülmektedir. Aile temelindeki uygulamaların bir diğer önemli alanını ebeveynlerin eğitilmesi oluşturmaktadır. Bu eğitim programlarına ebeveynlerin çocukların bedenlerinin güvenliğini nasıl sağlayabilmelerini öğretecek bilgilerin de dahil edilmesi, çocuğun uygun ve uygun olmayan teması ayırt edebilmesi açısından önemli bir kazanım olacaktır. Özetle aile temelli programlarda ihmal ve istismar konusundaki risk etmenlerinin değerlendirilmesinin ardından ailenin bu risk etmenleri konusundaki öz yeterliliklerinin değerlendirilmesi sonrasında ailenin gereksinimlerinin belirlenmesi, bu gereksinimler doğrultusunda sunulan destek sistemlerini ve bu sistemlerin nasıl kullanacağını, çocuk ihmal ve istismarının nasıl belirleneceğini içeren bir dizi eğitim mevcuttur (Bahadır-Yılmaz 2013: 256-257).

3.5.2.2. Okul Temelli Programlar

Okul temelli programların iki temel amacı bulunmaktadır. Bunlardan ilki çocukların ihmal ve istismara karşı koruyucu nitelikteki programlar ile donatılmalarının sağlanması ikinci olarak ise öğretmenlerin çocuk ihmali ve istismarını tanımları ve buna karşı bir dizi beceriler ile donatılmalarını amaçlamaktadır. Bu eğitim programlarında çocuklara ihmal, istismar ve türleri hakkında, ihmal ve istismarın önlenmesi hakkında ve vücutlarının sahibi ve kontrol yetkisinin kimde olduğu hakkında bilgi edindirmenin yanında öğretmenlere de risk gruplarını belirleme, bu çocuklar ile erken dönemde görüşme ve ilgili kuruma yönlendirme konusunda özellikle okullardaki rehberlik ve danışmanlık görevlilerine büyük görev düşmektedir. Özetleyecek olursak okul temelli uygulamalar ile çocuklara okulda ihmal ile istismar ve önlenmesi, çocukların vücut bütünlükleri hakkında bilgiler verilmesi, öğretmenlere ihmal, istismar ve nedenleri hakkında bilgiler vererek çocuk istismarı hakkındaki farkındalık düzeyinin artırılması böylece erken fark edilip ilgili birime yönlendirebilmelerinin sağlanması, ailelerin ise ihmal ve istismar ile nasıl baş edecekleri hakkında bilinçlendirilmesi için bir dizi uygulama yürütmeyi içerir. Tüm bu ifadeler doğrultusunda okul temelli programların multidisipliner bir yapıda olduğunu ve bu yapının organlarının uyum içinde çalışmasının programın etkililiğini artıracakını söyleyebiliriz (Işık ve Demircioğlu 2019: 37-38; Rezan-Çeçen 2007: 11-12).

3.5.2.3. Toplum Temelli Programlar

Sağlık, eğitim, gelir dağılımı, gibi toplumdaki kaynakların dağıtımında meydana gelen farklılaşmalardan aileler olumsuz etkilenmektedir. Bu sebeptendir ki toplumda var olan bu kaynakların dağılımında meydana gelen eşitsizliklerin gözden geçirilerek bu eşitsizliğin giderilmesi, ailenin toplumsal kaynaklara ulaşabilirliklerinin artırılması önem arz etmektedir. Bir diğer önemli nokta ise çocuk ihmali ve istismarının yalnızca aile içerisinde değil toplumsal mekanlarda da gerçekleşebilme imkanının olmasıdır. Bu nedenle toplumsal mekanların çocuk ihmali ve istismarını minimize edecek şekilde tasarlanması için politikalar yürütme gerekliliği ortaya çıkmıştır. Toplum temelli yürütülen programlara ev ziyaretleri örnek olarak verilebilir. Bu ziyaretler ile ailenin ihmal ve istismar riski açısından değerlendirilmesi, aileye çocuk yetiştirme ve ihmal ile istismar konularında eğitimler

verilmesi amaçlanmaktadır. Toplumsal programlara verilecek bir diğer örnek ise ihmal ve istismarda etkin görev alan polislerin çocuk ihmal ve istismarı konusunda bilinç düzeylerinin artırılması olmaktadır (Bahadır-Yılmaz 2013: 256-258).

4. Çocuk İhmali ve İstismarının Kuramsal Açidan İncelenmesi

4.1. Sosyal Öğrenme Kuramı

Aile içerisinde görülen şiddet eyleminin ortaya çıkmasında biyolojik, psikolojik etkenlerin etkisi görülmekle birlikte içinde bulunulan toplumun da etkisinden söz etmek gereklidir. Öyle ki insan sosyal bir varlıktır. Çevresini etkilemekte ve çevresinden de etkilenmektedir. Bu süreç ise karşılıklı etkileşim süreci olarak ifade edilmektedir. Kültürel normlar ve değerler toplumdan topluma, bölgeden bölgeye farklılık gösterebilmekte, bunun sonucunda ise insan eylemlerinde de farklılıklar görülebilmektedir. Örneğin bir toplumda ya da bölgede şiddet yaygın olarak görülürken başka bir toplumda ya da bölgede yaygın olarak görülmeyebilir. Bu bağlamda çocukların içinde büyüdükleri aileleri, yaşadıkları toplumsal yapı, arkadaş grupları, okulu gibi fazla vakit geçirilen sosyal alanlar çocuğun bir saldırgan davranışa maruz kalma ihtimali taşıdığı ya da bu alanlarda bir saldırgan davranışa şahit olduğu alanların başında gelmektedir. Dolayısıyla çocuk bu alanlarda bir şiddet davranışına doğrudan ya da dolaylı olarak maruz kalması durumunda bu davranışı toplumsallaşma süreci içerisinde model alma ve taklit yöntemi ile içselleştirebilir davranışlarını da bu doğrultuda şekillendirebilir. Sosyal öğrenme kuramının önemli kavramlarından bir diğeri ise özdeşleşmedir. Çocuk başta aile olmak üzere içinde yetiştiği sosyal çevrede kendisine rol model aldığı kişinin eylemlerini kendi eylemi olarak benimseyebilmekte neticesinde de bu doğrultuda hareket edebilmektedir. Bu durum çocuğun sevdiği öğretmeninin, aile üyesinin, bir dizi ya da film karakterinin vb. kişilerin olumlu eylemleri ile özdeşim kurabileceği gibi şiddet gibi olumsuz eylemler sergileyen kişiler ile de özdeşim kurabilmekte neticesinde de bu doğrultuda davranış sergileyebilmektedir (Altıparmak 2017: 235-236; Bahn 2001: 111; Bandura 1977:50 Özgentürk, Karğın ve Baltacı 2012: 61).

4.2. Sosyolojik Model

Sosyolojik kuram bakış açısıyla çocuk ihmali ve istismarı açıklanırken çocuğun yetiştiği ailenin toplumsal yapıdan uzaklaşması durumunda çocuğa karşı bir ihmal veya istismar eyleminin ortaya çıkacağı belirtilmektedir. Dolayısıyla sosyolojik modele göre aile sisteminin üstünde sosyal destek sisteminin etkisi vurgulanmaktadır. İşsizlik gibi ekonomik açıdan yaşanan sıkıntılar ve diğer ailesel sorunlardan kaynaklı olarak çocuk ihmali veya istismarının artacağından bahsedilmektedir. Bu model ile bireylerin diğer insanlarla olan sorunlarından bahsederek toplumsal yapıdan uzaklaşan kişilerin problemlerini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda problem yaşayan ailelerin yaşadıkları sıkıntı nedeniyle çocuğuna ihmal ve istismar eyleminde bulunma riski taşıdığını vurgulamaktadır (Yücel 2021: 20).

4.3. Psikolojik Model

Psikolojik model açısından konuyu inceleyecek olursak bilişsel-davranışçı yaklaşıma değinmekte fayda olacaktır. Bu yaklaşıma göre bilişsel terapi yöntemi ile davranışçı terapi yöntemi arasında bir bağ söz konusudur. Her iki yaklaşımın da ortak noktası kişiliğin öğrenilmiş olması ile açıklamalarından gelir. Bu bakış açısıyla hareket eden davranışçı yaklaşım bireylerin öğrenilen normal ya da normal dışı davranışlarını tanımlamak için bu davranışları deney, gözlem ya da ölçme metotları ile açıklamaya çalışır. Yine aynı bakış açısına sahip bilişsel yaklaşımda ise bireylerin davranışlarının ve duygularının, bireylerin kendi tecrübelerini algılayış biçimlerinin ve buna verdikleri yorumların bir yansıması olarak ortaya çıkmaktadır. Bilişsel davranışçı yaklaşıma göre bireylerin yaşamlarında karşılaştıkları sorunlar ve güçlüklerle ilişkin duygu ve düşüncelerin uygun bir ortamda ifade edilebilmesini kendisine amaç edinir. Bilişsel davranışçı yaklaşımın temel noktası düşüncelerdir. Yaklaşıma göre bireylerin ortaya çıkan olumsuz duygulanımları, insanların başına gelen olumsuz bir yaşam deneyimine göre değil bu olaya verdiği anlamlar ile şekillenir. Daha açık bir ifade ile açıklayacak olursak olaylar ona verdiğimiz düşünceye göre bir duyguya dönüşür, içinde bulunduğumuz duygulanıma göre de davranışlarımız şekillenir (Artan 2015: 248-262).

4.4. Sistem Kuramı

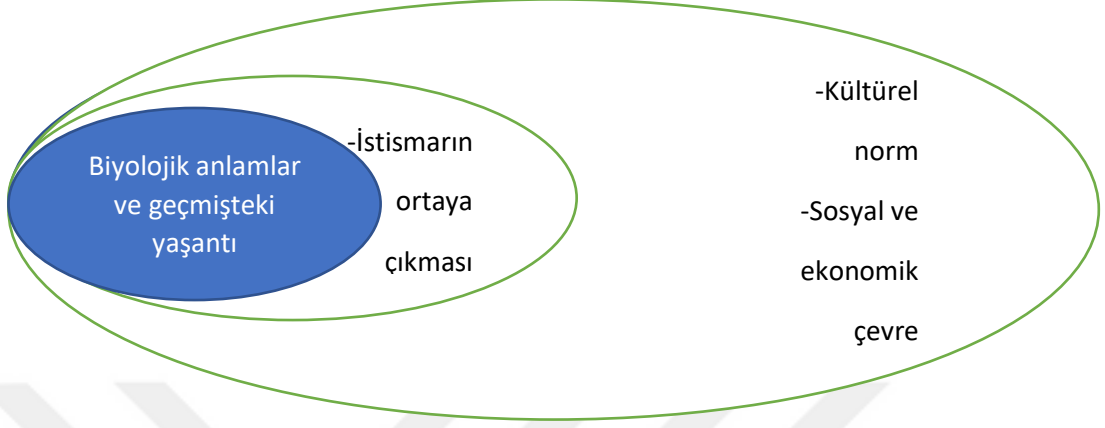
Temelinde biyolojik kökenli olan sistem kuramına göre insan organizması bir sistem olarak ele alınır ve bu sistemi bir araya getiren çeşitli alt sistemlerin varlığını kabul eder. Sistem kuramına göre organizma bu alt sistemlerin bir araya gelmesi ve bir bütün oluşturması ile meydana gelmektedir. Bu kuramın Sosyal Hizmet literatürüne kazandırılması ile birlikte toplum bir sistem olarak görülmüş ve çeşitli alt sistemlerden oluştuğu, bu alt sistemlerin bir araya gelmesi ile de genel sistemin meydana geldiği kabul edilmiştir. Konumuz gereği aile kavramı açısından kurama bakacak olursak aile sistemini etkileyen birçok alt sistem bulunmaktadır. Bunlar ise sürekli olarak birbiri ile etkileşim halindedir yani birbirini etkilemekte, birbirinden etkilenmektedir. Kuram bu durumu “karşılıklı etkileşim hali” olarak tanımlar. Dolayısıyla aile sistemi içerisindeki alt sistemler arasında yaşanan bir işlevsizlik neticesinde bütün sistem bundan etkilenebilmektedir. Öyle ki sistem kuramı ile aile içindeki ilişkiler ve roller üzerine odaklanılmaktadır. Öte yandan yine iş yerindeki sorunlar, sağlık sorunları, ekonomik gelir yetersizliği gibi stres faktörleri nedeniyle aile içerisinde şiddet davranışı ortaya çıkabilmekte bunun sonucunda ise çocuk ihmal ve istismarı kavramı gündeme gelebilmektedir. Tam da bu noktada sistem kuramı ile aile içerisindeki bu anne, baba ve çocuk gibi alt sistemlerin arasında gerçekleşen iletişimin sağlıklı kurulmasının önemi vurgulanmaktadır. Sağlıklı kurulan iletişim ile ortaya çıkan aile iletişim döngüsü neticesinde aile çevreye karşı kendini kapatmaz, çevreden gerekli girdileri alabilir çevreye karşı da olumlu geri bildirimde bulunabilir (Acar ve Acar 2002: 30-31; Mavili-Aktaş 2004: 1-6).

4.5. Ekolojik Sistem Yaklaşımı

İstismarın altında yatan etmenler araştırılırken kullanılan en yaygın model ekolojik modeldir. Bu model uygulanan istismarın sosyal çevredeki farklı düzeyde bulunan etkenlerin birbiriyle olan etkileşiminden kaynaklandığını savunur (Heise 1998: 270-272).

Ekolojik model istismar kavramını dört daire ile göstermektedir. Bunlardan en içeride bulunan daire insanların sosyal ilişkilerdeki davranışlarına yüklediği biyolojik anlamları ve geçmiş yaşantısını temsil eder. İkinci daire bireylerin tanıdığı kişileri içerisine alan istismarın ortaya çıktığı alanı göstermektedir. Üçüncü daire ise

insanların yaşadığı sosyal çevresi, işi, sosyal ağları ve arkadaşları gibi sosyal ağları içermektedir. En dışarıda bulunan dairede ise kültürel normlar, sosyal ve ekonomik çevre yer almaktadır (Polat 2016: 17).

Şekil 1. Ekolojik model perspektifinden şiddet

Şiddet eyleminden aile içerisinde en fazla etkilenen gruptan biri olan çocuklarda şiddet kavramı istismar kavramına dönüşmekte bu dönüşümün temel sebebini ise şiddeti uygulayan ile şiddete maruz kalan arasındaki güç dengesizliğinin getirdiği şiddete maruz kalan çocukların daha savunmasız bir konumda olması yol açmaktadır.

Ekolojik yaklaşım, çocuk ihmali ve istismarını çok yönlü, etkileşim halinde olan karmaşık süreç olarak değerlendirmektedir. Ekolojik model ilk aşamada organizma ve çevre arasındaki karşılıklı uyum sürecine odaklanmaktadır. İkinci olarak ekolojik yaklaşım çevreyi, birbiri ile iç içe geçen ve etkileşim halinde bulunan sistem olarak aktarmakta ve bu bağlı etkileşimin ise organizmayı çevreyi algılayış biçimini şekillendiren ana dinamik olarak düşünür. Üçüncü olarak sosyal yaşanabilirlik, çevresel kalite ve bunu başarmanın yolları kuramın odak noktasını oluşturur. Son olarak da çocuklara ve ailelere yönelik mevcut yaşam standardını şekillendirici faktörleri vurgulamaktadır (Garbarino 1977: 723-728).

Bronfenbrenner (1977: 7-8), çocuk istismarı olgusuna ve risk unsurlarına etki eden dört boyut üzerinde durmuş, bu boyutların mikro sistem mezzo sistem, ekzo sistem ve makro sistem olduğunu belirtmiş, bu katmanların ise karşılıklı olarak birbirini etkilediğini ve birbirinden etkilendiğini savunmuş, çocuk istismarını anlamının bu katmanlar arasındaki etkileşimin bilinmesi ile mümkün olacağını

belirtmiştir. Burada mikro sistem, çocuğa kötü muameleyi yönelten aile, kreş, okul ve arkadaş gruplarına karşılık gelmekte, çocuğun bu gruplar ile etkileşim süreci ise çocukların gelişim süreçleri üzerinde etkili olmaktadır. Mezzo sistem, çocukların etkileşim içinde bulundukları diğer mikro sistemleri ifade etmektedir. Ekzosistem, ailenin içerisinde yer aldığı daha geniş boyuttaki komşuluk ilişkileri, yasal mevzuatlar, kitle iletişim araçları vb. den oluşmaktadır. Makro sistem, bireylere ve topluma şekil veren rollerden oluşmaktadır. Toplum içerisinde yer alan istismara yönelik inanç sistemi bu katman içerisinde yer almaktadır. Söz konusu kuramın çocuk ihmal ve istismarına yol açan risk unsurlarını tespit etmesi ayrıca ihmal ve istismar riskine karşı müdahalenin hangi noktada yapılacağını ortaya koyması açısından bu çalışmanın odak kuramları arasında yer almaktadır.

Söz konusu kuramlar bünyesinde çocuk ihmal ve istismarı kavramı tartışılmış olmakla birlikte çalışma temel olarak Sosyal öğrenme kuramına dayandırılarak yürütülmüş, aile içerisinde dünyaya gelen çocuğun ebeveynlerini model alması, gözlemlemesi ve neticesinde özümlediği davranışları taklit etmesi ile ihmal ve istismar eyleminin nesilden nesile aktararak günümüze kadar ulaştığı düşüncesi çalışmanın odağını oluşturmaktadır.

5. Sosyal Hizmet Bağlamında Çocuk İhmali ve İstismarı

Çocuk ihmal ve istismarı çocuğun biyolojik, psikolojik ve sosyal iyilik halini olumsuz etkileyen, çocuğa çok yönlü zarar veren durumlar olması sebebiyle farklı meslek gruplarının müdahalesine gereksinim duyulan multi-disipliner bir alandır. Bu alanlardan biri de Sosyal Hizmet mesleğidir. Sosyal hizmet mesleği, hedef kitlesinin psikolojik ve sosyal işlevlerinin etkinliğini artırmak için etkin sosyal değişimler meydana getirerek hedef kitlesinin iyilik hallerini artırmayı amaçlayan uygulamaya dayalı bir disiplindir (Türkkan, Çakıcı ve Bülbül 2020: 372). Bu disiplinin mikro, mezzo ve makro düzeyde dezavantajlı kesimde bulunan kadın, çocuk, engelli, yaşlı bireylerden oluşan hedef kitlesi bulunmaktadır. Sosyal hizmet mesleği hedef kitlesi olan çocuklara yönelik koruyucu ve önleyici hizmetlerin yürütülmesinde aktif rol ve sorumluluk almaktadır.

Çocuk ihmal ve istismarı alanlarında çalışan meslek elemanı, ihmal veya istismar eylemini tanımlamak ve çocuğa uygun müdahale yöntemini belirlemek üzere çocuk ile bireysel görüşme yapmak ardından da koruyucu ve önleyici tedbirleri sağlamak üzere Sosyal İnceleme Raporu hazırlamakla yetkilidir (Bingöl ve Altıparmak 2022: 328).

Sosyal hizmet mesleği farklı bakanlıklar içerisinde çocuklara yönelik farklı ancak birbiri ile koordineli hizmetler yürütür. Bu alanlardan biri olan adli alanda çalışmalar yürüten meslek elemanı, çocuğun danışmanlık hakkını, eğitim hakkını, bakım hakkını, sağlık hakkını ve barınma hakkını gözetmektedir (Şamar 2018: 36). Çocuğun bu haklarını ise 5395 sayılı çocuk koruma kanunun 5. maddesinde bulunan koruyucu ve önleyici tedbirler başlığı altında gerçekleştirmekte Sosyal Hizmet Uzmanının çocuğa yönelik sunduğu hizmetler böylelikle yasal dayanak altına alınmıştır. Hukuksal alanda yeni bir görüş olan “çocuğun yüksek yararı” ilkesinin gündeme gelmesi ile birlikte adli mekanizma içerisinde Sosyal hizmet uzmanı ihmal ve istismara karşı koruyucu önleyici faaliyetlerde bulunmaktadır. Çocuğun yüksek yararı ilkesi, çocuğu etkileyecek kararlarda ve her türlü işlemde çocuğun menfaatinin gözetilmesi, yararlı olanlar arasından en yararlısının tercih edilmesi, zararlı olandan da en az zararla kurtulmasının sağlanmasıdır. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için atılan adımlardan biri de Adli Görüşmedir. Adli görüşme, adli süreç içerisine giren ihmal veya istismar mağdurunun, adli sürecin stresini önlemek, mağdurun kaygı düzeyini düşürmek, beyanının sağlıklı bir şekilde alınabilmesini sağlamaya yönelik yapılan bekleme, görüşme ve gözlem odalarından oluşan bir sistemdir. Bu sistem içerisinde mağdurun ifadesi hâkimin yönelttiği soruların uzman vasıtası ile çocuğa yöneltilmesi ve çocuğun örselenmeden beyanının alınmasına dayalı bir sistemdir (Yaman ve Vatansever 2022: 190-192).

Aile ve Sosyal hizmet bakanlığı bünyesi altında yürütülen çocuğa yönelik hizmetler ise ekonomik yetersizlik içerisinde olan ve temel yaşam gereksinimlerini karşılayamayacak derecede düşkün olan ailelerin maddi yönden desteklenerek çocuğun kurum bakımından ziyade ailenin yanlarında bakımının sağlanabilmesi amacıyla Sosyal ve Ekonomik Destek hizmetini, göç eden refakatsiz çocuklara yönelik ihmal ve istismara maruz kalmamaları amacıyla bakanlık bünyesinde bulunan çocuk destek merkezleri aracılığıyla koruma ve bakım altına alınmalarına

yönelik hizmetler yürütülmektedir. Kurum bakımına alternatif olarak yine bakanlık bünyesinde öz ailesi tarafından bakımları sağlanamayan çocukların geçici süreliğine bir aile ortamında bakım ve gözetiminin sağlanmasına yönelik koruyucu aile hizmeti, hukuki olarak bu işlemin gerçekleştirilmesi ile çocuk- ebeveyn ilişkisinin kurulduğu evlat edindirme hizmetleri ile de sosyal hizmet uzmanı çocuk ihmali ve istismarına karşı çocuğu koruyucu ve önleyici hizmetlerin sunumunda aktif rol oynamaktadır. Bununla birlikte bakanlık bünyesinde Çocuk evleri Koordinasyon Merkezi, Çocuk Evleri Sitesi, Çocuk Destek Merkezi gibi kuruluşlar aracılığıyla da çocukların kurum bakımı ile ihmale ve istismara maruziyetinin önlemesine yönelik faaliyetler yürütülmektedir (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2022).

Çocuk ihmali ve istismarına yönelik faaliyet yürüten bir diğer uygulama alanı Sağlık bakanlığı bünyesinde kurulan Çocuk İzlem Merkezleridir. Adli mekanizma içerisindeki Adli Görüşme Odalarının sağlık bakanlığındaki karşılığını Çocuk İzlem Merkezi almaktadır. İki sistemin de ortak amacı ise çocuğun örselemeden çocuktan sağlıklı bilgi almak ve ikincil mağduriyetin önüne geçmektir.

Görüldüğü üzere sosyal hizmet biriminin hedef kitlesini oluşturan kırılgan gruplardan biri de çocuk olmakta, çocuğun ihmal ve istismarını önleyici, çocuğu koruyucu bir dizi yürütülen sosyal hizmet faaliyeti de sosyal hizmet ile çocuk ihmali ve istismarı arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır.

I. BÖLÜM

1. ARAŞTIRMA

1.1.Araştırmanın Problemi

Bu çalışma ebeveynlerin aile içerisinde görülen çocuk ihmali ve istismarına yönelik farkındalıklarının ölçülmesini konu edinmektedir. Çocuk ihmali ve istismarının toplumda yaygın olarak görülmesi, ebeveynlerin çocuklarını bilinçli ihmal veya istismar eylemine maruz bıraktıkları gibi bilinçsiz olarak da çocuklarını ihmal veya istismar eylemine maruz bırakabilmeleri, neticesinde de çocuğun yalnızca içinde bulunduğu dönemi değil sonraki yaşantısını da etkileyebilecek sonuçlar doğurabilmesi, böylelikle ebeveynlik döneminde kendi çocuğuna ihmal ve istismar eylemini aktararak bir döngü içine girebilmesi nedeniyle çocuk ihmali ve istismarı, önüne geçilmesi gereken ciddi bir toplumsal problem teşkil etmektedir.

Çocuğun sonraki yaşantısını etkileyebilecek hatta kendisinin de yetişkinlik döneminde benzer davranış kalıbında bulunması ile ihmal ve istismar davranışını nesilden nesile aktarmasına sebep olacak bu denli ciddi bir toplumsal probleme karşı toplum düzeyinde yeterli bilgi birikimi olmadığı düşünülmektedir. Nitekim ebeveynlerin istismar türü olarak fiziksel istismarı kabul ettikleri ancak duygusal-psikolojik istismarın ise toplumda en az bilinen istismar türü olduğu bu durumun tipik bir örneğidir.

Ünal'a (2008: 10) göre aile çocuğun yetiştirilmesi sürecinde terbiye etmek amaçlı bilerek ya da bilinçsizce çocuğun gelişimine zarar verici davranışlar uygulayabilmekte, bu davranışlar bazen şiddete dönüşebilmekte bazen ise çocuğa bakım vermeme gibi ihmale dönüşebilmektedir. Çocuğa aile bilinçli ya da bilinçsiz zarar verebileceği gibi bu zararı doğrudan kendisi uygulayarak ya da dolaylı olarak zarar vereni engellemeyerek de verebilmekte bu nedenle ailelerin bu konudaki farkındalıklarının artırılması gerekmektedir.

Çocuk ihmali ve istismarı farklı ortamlarda ortaya çıkabildiği gibi bu ortamlardan biri de çocuğun içinde doğup büyüdüğü aile olabilmektedir. Çocukluk çağında yaşanan ihmal ya da istismarın bireyin yetişkinlik dönemi ve hatta sonrasında

da etkileyebilecek olması sebebiyle okul öncesi çocukluk dönemi özel ilgi gösterilmesi gereken dönemdir. Bu dönemde ise ailenin çocuğa yönelik bilinçli ya da bilinçsiz ihmal ya da istismar davranışı ise sorun teşkil etmekte, bu soruna yönelik ailelerin farkındalığını artırmaya yönelik adımlar atılması gerekmektedir. Ailenin uyguladığı ihmal ya da istismarın farkında mı olduğu yoksa bilinçsizce mi gerçekleştirdiği ayrıca hangi davranışların ihmale ya da istismara yol açtığı konusundaki farkındalıkları çalışmanın merak konusunu oluşturmaktadır.

1.2.Araştırmanın Amacı

Çalışmanın temel amacı aile içerisinde okul öncesi dönemdeki çocuğa sahip ebeveynlerin çocuk ihmali ve istismarı konusundaki farkındalık düzeylerinin belirlenmesidir. Çocuk ihmali ve istismarı toplumumuzda yaygın olarak görülen bir olgudur. Bu olgu karşısında ailelerin farkındalık düzeylerinin tespit edilmesi ile birlikte ailelere yönelik farkındalık düzeylerini geliştirici eğitim programları oluşturulabilir. Bu temel amaç çerçevesinde ebeveynlerin çocuk ihmali ve istismarına ilişkin farkındalık düzeyini etkileyen demografik özelliklerin belirlenmesi de araştırmanın alt amaçlarını oluşturmaktadır.

Belirlenen bu amaçlar doğrultusunda aşağıda çalışmanın hipotezlerine değinilmiştir.

1.3.Araştırmanın Önemi

Koçak ve Büyükgönenç (2011: 91) çalışmalarında çocuk ihmali ve istismarına yönelik araştırmaların 1980’li yıllardan itibaren başladığını ve şu anda da sınırlı sayıda yayının bulunduğunu belirtmişlerdir.

Güner ve arkadaşları (2010: 109) Türkiye’de çocukların %13.9-87’sinin fiziksel istismara uğradığının yapılan çalışmalarla ortaya konulduğunu dile getirmiştir.

Kar ve Dokgöz (2017: 176-178) ise yaptıkları çalışmalarında Türkiye’deki 7-18 yaş arasında bulunan 2216 çocuğun %56’sının fiziksel, %49’unun duygusal, %10’unun cinsel istismara tanık olduğunu ayrıca yine bu çocuklardan %43’ünün Fiziksel, %51’inin duygusal, %3’ünün cinsel istismara doğrudan maruz kaldığını ve

%25'inin de ihmale uğradığını belirtmişlerdir. Söz konusu çalışma sonucunda çocukların gerek doğrudan gerekse dolaylı yoldan tanık olarak ihmale ve istismara maruz kaldıkları görülmektedir.

Çocuk ihmali ve istismarına yönelik yapılan araştırmaların kökeninin yeni olması ayrıca toplumda ihmal ve istismar olgularının yaygın olarak görülmesi nedenleri bu alanda yapılacak çalışmaları önemli kılmaktadır. Ayrıca çocuk ihmali ve istismarına yönelik yapılan araştırmalara bakıldığında genelinin ihmal ve istismar kavramları üzerine durduğu ancak farkındalık boyutu üzerine yapılan araştırmaların oldukça sınırlı olduğu farkındalık araştırmalarında ise çocuğa hizmet veren meslek elemanları üzerinden konunun araştırıldığı ve ailenin göz ardı edildiği görülmüştür. Çocuğun, temel gereksinimlerinin karşılandığı aile içerisinde de ihmale ve istismara uğrayabileceği, ebeveynlerin çocuklarının ihmale ve istismara uğramaması için farkındalık düzeylerinin artırılması gerektiği göz ardı edilmemelidir. Bu sebeptir ki çalışmamızda ebeveynlerin farkındalık düzeylerinin araştırılması çalışmayı önemli kılmaktadır.

Bir diğer önemli husus ise alandaki sınırlı çalışmaların yalnızca çocuğunu kreşe gönderen ebeveynlere yönelik yürütüldüğü görülmüştür. Oysa toplumumuzda kreşe gidemeyen çocuklu ailelerde bulunmaktadır. Bu noktada araştırmada kreşe gitmeyen çocukların da çalışmaya dahil edilmesi araştırmanın özgünlüğünü oluşturacaktır.

Çocuk ihmali ve istismarı konusunda yapılan çalışmaların daha çok tıbbi alanda yapıldığı görülmüştür. Oysaki çocuk ihmali ve istismarı, çocuğun fiziksel sağlığını etkilediği gibi aynı zamanda çocuğun psikolojik, sosyal ve duygusal sağlığını da etkilemektedir. Sosyal hizmetin temel prensibi olan biyopsikososyal yaklaşım prensibi gereği çocuğun tam bir iyilik hali için çocuk ihmali ve istismarının çok yönlü araştırılması önemli görülmektedir.

Söz konusu çalışma ile çocuğun birincil etkileşimde bulunduğu ailesinin farkındalık düzeyi ölçülmüştür. Ancak çocuğun etkileşimde bulunduğu okul, hastane, gibi kurumlar da bulunmaktadır. Bu bağlamda yapılan çalışma ile çocuğun etkileşimde bulunduğu diğer okul ve hastane gibi kurumların da farkındalık düzeylerinin araştırılmasında bu çalışma öncülük edebilecek potansiyeldedir.

1.4.Araştırmanın Hipotezleri

H1- Okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveynlerin farkındalığı düşük düzeyde bulunmaktadır.

H2- Okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, ebeveynlerin yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H3- Okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H4- Okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, medeni duruma göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H5- Okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, hanedeki üye sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H6- Okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, çocuğun ebeveynlik hali açısından anlamlı farklılık göstermektedir.

H7- Okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, gelir seviyesine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H8- Okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, eğitim seviyesine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H9- Okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, çocuk sayısına göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H10- Okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, çocuğun kreş eğitimi durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H11- Okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, çocuk sahibi olma istek durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H12- Okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, çocuk ihmali ve istismarına yönelik eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H13- Okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, ebeveynin çocukluk çağındaki ihmal veya istismar öyküsüne göre anlamlı farklılık göstermektedir.

1.5.Araştırmanın Sayıtları

Bu çalışma katılımcıların soruları samimi ve içtenlikle cevapladıkları ön kabulüne dayanmaktadır.

1.6.Araştırmanın Kapsamı

Bu araştırma evreni temsil özelliğine sahip evrenden seçilen ve çalışmanın uygulandığı grup olan örneklem ile yürütülmüştür. Araştırma yalnızca okul öncesi dönemde çocuğu bulunan ailelere uygulanmıştır.

Bu çalışma yalnızca ailelere uygulanmıştır ancak şiddet eylemi çocuğun etkileşim içerisinde bulunduğu okul, mahalle, hastane gibi farklı sosyal ortamlarda öğretmen, arkadaş çevresi gibi farklı kişiler tarafından da uygulanabilmektedir.

1.7.Araştırmanın Sınırlılığı

Bu çalışmayı gerçekleştirirken veri toplama sürecinde kreş eğitimi alan ve kreş eğitimi almayan çocukların ebeveynlerinden ilgili verilerin elde edilebilmesi amacıyla ilgili kreşlerden destek alınması planlanmış ancak kreş eğitimi almayan çocuklar için böyle bir imkan olmadığı düşünülerek tüm katılımcılar çocuğuna kreş eğitimi aldırarak-aldırmayan şeklinde kategorileştirilmeden ve herhangi bir kurum ya da kuruluştan yardım almadan katılımcıların çocukları ile birlikte vakit geçirecekleri sosyal ortamlara gidilerek doğrudan uygulanmış, ölçekten elde edilen veriler

doğrultusunda çocuğu kreş eğitimi alan ve almayan olarak kategoriye ayrılmıştır. Bunun sonucunda ise araştırma yeterli örneklem büyüklüğüne ulaşılmasına karşın kategorilerdeki dengeyi sağlayabilmek amacıyla çalışma belirli süre devam ettirilmiştir.

1.8.Yöntem

Pozitif bilim perspektifinden hazırlanan çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde çocuk ihmali ve istismarına ilişkin literatür taraması yapılmış, literatür taramasının neticesinde aile, çocuk, çocuk ihmali ve istismarı gibi kavramlar açıklanarak çalışmanın kavramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Çalışmanın kuramsal çerçevesinde ise çocuk ihmali ve istismarına yönelik kuramsal bakış açısından bahsedilmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünü çalışmanın örnekleme uygulanması oluşturmaktadır. Uygulama alanı olarak Sivas ili seçilmiş, çalışmanın Sivas ilinde uygulanmasında örnekleme kolay ulaşılacak olmasının etkisi olmuştur.

Bu çalışmanın amacı okul öncesi dönemde çocuğu bulunan ailelerde çocuk ihmali ve istismarına karşı ebeveynlerin farkındalık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi ile ulaşılacak olan bilgiler neticesinde ebeveynlerin çocuk ihmali ve istismarı farkındalık düzeylerinin anlaşılabilmesine katkı sağlamaktır. Söz konusu çalışmada verilerin elde edilmesi ve değerlendirilmesinde ölçek yöntemi kullanılarak İstismar Farkındalık Ölçeği-Ebeveyn Bilgi Formundan yararlanılmış ve demografik bilgi formu kullanılmıştır.

1.8.1. Araştırmanın Modeli

Bilimsel araştırmalar, uygulandığı çevresine göre saha araştırması-laboratuvar araştırması olmak üzere, yöntem olarak tarihi-betimsel-deneysel araştırma olmak üzere, zaman bağlamında kesitsel-boylamsal olmak üzere, düzeyine göre ise uygulamalı-kuramsal olmak üzere sınıflandırılmaktadır (Ercoşkun ve Ada 2014: 175).

Punch (2013: 2015) nicel araştırmada sayısal veriler aracılığı ile hipotezlerin test edilmesinin amaçlandığını belirtmiştir. Nicel araştırma yöntemlerinin var olan

durumu en az hata payı ile ortaya koyabilmesi ayrıca elde edilen verilerin tüm topluma genellenebilir olmasından kaynaklı olarak bu çalışmada nicel araştırma modeli tercih edilmiştir.

Araştırma nicel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama modeline uygun olarak yürütülmüştür. Betimsel tarama modeli, var olan bir durumu herhangi bir değişiklikte bulunmadan gözlem yolu ile olduğu gibi ortaya koyan araştırma yöntemidir (Karadağ 2010: 62). Bu model içerisinden ise ilişkisel tarama yöntemi benimsenmiştir. Tarama modeli; bir konu hakkında katılımcılarının görüş, ilgi yetenek, tutum, algı ve benzeri durumlarının belirlendiği, belirli bir örneklem grubuna uygulandıktan sonra elde edilen verilerin evrene genellenebildiği araştırma modelidir. İlişkisel tarama modeli, iki ve üzeri sayıdaki değişkenler arasındaki birlikte değişimin olup olmadığını amaç edinen bir tarama modelidir. İlişkisel tarama modeli ile değişkenlerin birlikte değiştikleri ya da değişmedikleri, değişimin olması halinde de bu değişimin nasıl olduğunun saptanması üzerinde durulur (Karasar 2020: 111; King ve He 2005: 667).

Yukarıda çizilen yöntem çerçevesinde nicel araştırma yöntemlerinden olan betimsel tarama modelleri içerisinde yer alan ilişkisel tarama metoduna uygun şekilde yürütülen araştırmanın bu bölümünde çalışmanın genelleneceği evren ve katılımcıların oluşturduğu örneklem grubundan, araştırmada kullanılacak olan veri toplama araçlarından, toplanan verilerin analiz edilmesi sürecinden ve veriler üzerinde gerçekleştirilen işlemlerden bahsedilecektir.

1.8.2. Evren ve Örneklem

Türkiye İstatistik Kurumunun saptamış olduğu istatistikleri üzerinde yapılan incelemede 2020-2021 yılındaki Türkiye genelinde 4-6 yaş arasında bulunan okul öncesi dönemdeki çocuk sayısı 1225981 olarak belirlendiği görülmüştür (TÜİK, MEB Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim, 2009-2021).

Genel evren içerisinde bulunan araştırma evrenini Sivas ilinde bulunan 2021 yılındaki 4-6 yaş arasındaki çocuğa sahip olan, 18 yaşını doldurmuş aileler oluşturmaktadır. Bu doğrultuda yapılan araştırma neticesinde elde edilmiş olan Sivas

ilindeki 4-6 yaş arasındaki çocuğu bulunan ailelerin sayısını belirten Türkiye İstatistik Kurumunun hazırlamış olduğu tablo aşağıda sunulmuştur.

Tablo 2. 4-6 Yaş Arası Okul Öncesi Eğitim dönemindeki çocuk sayısı

İl	Yıl	Yaş			Toplam Sayı
		4 yaş	5 yaş	6 yaş	
Sivas	2021	8547	8664	8636	25847

Kaynak: TÜİK, İl, Tek Yaş ve Cinsiyete Göre Nüfus 2021).

Tablodan da anlaşılacağı üzere 2021 yılında okul öncesi eğitim dönemi olan 4-6 yaş aralığındaki çocuk sayısının yaőlara göre dağılımı ve toplam sayı verilmiş, toplam sayının 25847 kiőı olduğu görölmektedir. O halde Sivas ilinde okul öncesi dönemde çocuğu bulunan ailelerin sayısı olan evrenimiz 25847 kiőı olarak hesaplanmış, çalışmanın örnekleminin belirlenmesinde ise kitledeki birey sayısının yani evrenin bilindiği;

$$n = \frac{N + t^2 \cdot \frac{p \cdot q}{d^2}}{d^2 \cdot \frac{p \cdot q}{d^2}} \text{ formölünden faydalanılmıştır.}$$

Sosyal bilimlerde araştırma örneklemini olarak iki temel koldan çalışmalar yürütölmektedir ve bunlar olasılıklı örnekleme seçim metodu ile olasılıksız örnekleme seçim metodundan oluşmaktadır. Evrendeki herkesin eşit biçimde örnekleme katılım hakkının bulunduğu örnekleme seçim metodu, olasılıklı örnekleme metodu olarak, evrendeki herkesin eşit biçimde katılım hakkının bulunmadığı örnekleme metodu ise olasılıksız örnekleme seçim metodu olarak ifade edilmektedir (Koçak ve Arun 2006: 25).

Olasılıklı örnekleme seçim metodu; rastgele, tabakalı, küme, sistematik örnekleme alt başlıklarından oluşmaktadır. Olasılıksız örnekleme seçim metodu ise; uygun, kartopu, kota, amaçlı, boyutsal örnekleme alt başlıklarından oluşmaktadır (Özen ve Gül 2007: 398-414).

Çalışmanın örneklemini belirlenirken olasılıklı örnekleme seçim metodundan rastgele örnekleme seçim yöntemi kullanılmış, Örneklem hesabı ise %95 güven düzeyi için %5 hata payı ile hesaplanmıştır.

Rastgele örneklem yönteminde araştırmaya katılacak olan bireylerin rastgele olarak seçilmesi ve çalışmaya dahil edilmesi esastır. Bu sayede araştırmaya katılım olasılığı eşit olarak sağlanmakta, homojen olarak dağılım sağlanmaktadır (Yağar ve Dökme 2018: 6).

Tüm bu değerlendirmeler ışığında örneklem büyüklüğü olarak ilgili formülün de ışığında belirlenen minimum örneklem büyüklüğü 379 olarak belirlenmiş, araştırma 434 katılımcıya uygulanmıştır. Uygulama aşamasında ise katılımcılardan çocuğu okul öncesi eğitim alan 200 katılımcı ve okul öncesi eğitimi almayan 234 katılımcıya uygulanmış, bu yönüyle de evrenin iki veya daha çok alt gruba ayrıldığı, bu alt gruplardan bireylerin tesadüfi olarak örnekleme alındığı tabakalı örneklem metodu uygulanmaya çalışılmıştır.

1.8.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada kişisel bilgi formu ve Serpil Pekdoğan tarafından 2017 yılında ebeveyn farkındalığı için geliştirilen İstismar Farkındalık Ölçeği-Ebeveyn formu kullanılmıştır.

1.8.3.1.İstismar Farkındalık Ölçeği-Ebeveyn Formu

5’li likert tipinde geliştirilen ölçekte “hiç katılmıyorum (1)”, “katılmıyorum (2)”, “orta düzeyde katılıyorum (3)”, “katılıyorum(4)” ve “tamamen katılıyorum (5)” ifadeleri kullanılmıştır. Tek faktör ve 18 maddeden oluşan ölçek, ebeveynlerin çocuk ihmali ve istismarı farkındalıklarını ölçmeyi amaçlamaktadır. 18 en düşük puana, 90 en yüksek puana denk gelen ölçekte 18-42 arası puan aralığı düşük düzey ihmal ve istismar farkındalığını, 42-66 arası puan aralığı orta düzey ihmal ve istismar farkındalığını ve 66-90 arası ise yüksek düzey ihmal ve istismar farkındalığını ifade etmektedir. Elde edilen toplam puanın yüksek olması farkındalık düzeyinin de yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin geçerlilik ve güvenirlik analizi ölçeği geliştiren tarafından yapılmış olup Pekdoğan (2017: 176-181), ölçekte bulunan 18 maddenin Cronbach Alfa iç tutarlılığını 98, test tekrar test korelasyonunu ise 94 olarak bulmuştur. Bu veriler ise ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu anlamına gelmektedir.

1.8.4. Araştırmanın Uygulanması

Araştırma Sivas ilinde ikamet eden, çocuğu okul öncesi dönemde bulunan ve okul öncesi eğitim alan ya da okul öncesi eğitim almayan çocuklu ailelere belirli bir zaman diliminde 494 katılımcıya uygulanmış elde edilen araştırma verilerinden hatalı olduğu tespit edilen 60 form çalışmadan çıkarılarak güncel hali ile 434 katılımcı cevabı çalışmaya dahil edilmiştir. Belirtilen örneklem sayısına ulaşmak için fiziksel evrak yönteminin yanında Google form ölçek programından da eş zamanlı biçimde çalışma yürütülerek kısa sürede belirtilen örneklem sayısına ulaşılabilmiştir. Bu kapsamda Google form üzerinden 171 katılımcının verileri çalışmaya dahil edilmiş, 263 katılımcıya ise genellikle ebeveynlerin çocukları ile vakit geçirdikleri sosyal alanlara gidilerek hedef kitleye ulaşım sağlanmaya çalışılmıştır. Bu sosyal alanlar olarak parklar, alışveriş merkezi giriş ve çıkışları, sosyal etkinlik alanları, piknik ve mesire alanları ve millet bahçesi tercih edilmiş bu sosyal etkinlik alanlarında çocukları ile vakit geçiren hedef kitleye öncelikle çalışma hakkında bilgi verilmiş, ardından çalışmanın etik kurul izni gösterilmiş neticesinde katılımcının gönüllüğü ile katılımcıdan gerekli bilgiler toplanabilmiştir.

Verilerin toplanması sürecinde mevsim şartları dikkate alınarak katılımcıların sosyal toplanma alanlarında çocukları ile vakit geçirmelerine elverişli olacağı hava şartları da göz önünde bulundurularak 2022 yılı ağustos ayında veri toplamaya başlanılmış süreç aralık ayında tamamlanabilmiştir.

1.8.5. Veri Analizinde Kullanılan İstatistiksel İşlemler

Araştırmada kendisinden faydalanılan İstismar Farkındalık Ölçeği-Ebeveyn formu uygun sayısal değerlere dönüştürülmüş, ardından her bir katılımcının ölçeğe vermiş olduğu ifadelerin toplam puanı hesaplanmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkenini katılımcıların çocuk ihmali ve istismarı farkındalık düzeyleri oluşturmakta, bağımsız değişken grubunda ise katılımcıların demografik bilgileri yer almaktadır.

Araştırma verilerinin analizi sürecinde IBM SPSS Statistics 26.0 istatistik programı kullanılmış olup program üzerinden öncelikle verilerin normallik dağılımını belirlemek amacıyla çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır

Tablo 3. Araştırma Verilerinden Elde Edilen Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

	Değer	Standart Hata
Çarpıklık(Skewness)	-,218	,114
Basıklık(kurtosis)	,938	,234

Büyüköztürk (2019: 7), verilerin -1 ile +1 arasında olduğu çarpıklık katsayı değerinin verilerin normal dağıldığı anlamına geldiğini belirtmiştir. Tablo 3'te araştırma verilerinin -1 ile +1 aralık değeri içerisinde olduğu görülmektedir. Bu yönü ile araştırma verilerinin belirtilen aralık değeri içerisinde yer aldığı dolayısıyla da normal dağım gösterdiğini ifade edebiliriz.

Araştırma verilerinin normal dağılıma sahip olduğunun görülmesinin ardından parametrik testler ile verilerin analiz edileceği anlaşılmış, öncelikle katılımcılardan elde edilen veriler ışığında demografik bilgilere yer verilmiş, ardından iki gruba ayrılan cinsiyet, medeni hal, çocuğun ebeveynlik hali, çocuğun okul öncesi eğitim durumu, çocuk sahibi olmaya yönelik istek durumu, ebeveynin çocuk ihmal ve istismarı eğitim durumu, ebeveynin geçmişte maruz kaldığı ihmal ya da istismar durumu değişkenlerine bağımsız örneklem t testi uygulanmış, 3 veya daha fazla gruba ayrılan katılımcının yaşı, evde yaşayan kişi sayısı, gelir seviyesi, eğitim seviyesi, çocuk sayısı değişkenlerine yönelik ise ANOVA testi uygulanmış anova testi sonuçlarına göre gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilen bulgularda bu anlamlı farkın nerede olduğunu belirleyebilmek amacıyla da Tukey-HSD ve LSD testleri kullanılmıştır. Daha sonra anlamlı farklılık bulunan bulgulara farklılığın yönünü belirleyebilmek adına Pearson Correlations testinden faydalanılarak araştırma kapsamında gerekli istatistik hesaplamalar gerçekleştirilmiştir.

II. BÖLÜM

2. BULGULAR

Tablo 4. Araştırmaya katılanların Ölçekten Aldıkları Puanın Karşılaştırılması

Farkındalık Düzeyi	N	Minimum	Maksimum	Ort.	ss.
Toplam	434	28	77	56,3180	6,29750

Araştırmanın birinci hipotezini oluşturan “okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveynlerin farkındalığı düşük düzeyde bulunmaktadır” ifadesi açısından araştırma bulgusuna bakıldığında toplam puan açısından en düşük puanın 28, en yüksek puanın ise 77 olduğu görülmektedir. Toplam puan üzerinden yapılan ortalama hesaplamasında ise katılımcıların genelinin ortalama olarak 56,31 puan aldıkları görülmektedir. Bu puanın ise ölçeğin 42-66 puan aralığında bulunan orta düzey ihmal ve istismar farkındalığına tekabül ettiği görülmektedir. Söz konusu bulgudan hareketle katılımcıların orta düzeyde ihmal ve istismar farkındalık düzeyine sahip oldukları yorumunda bulunabiliriz. Bu veriler ışığında araştırma bulguları ile birinci hipotezimiz reddedilmiştir.

2.1.Sosyo-Demografik bilgilere yönelik bulgular

Çalışmaya katılım sağlayan örneklemin sosyo-demografik özelliklerine ilişkin veriler ve bu verilerin yüzdelik dağılımları grafikte belirtilmektedir.

Tablo 5. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Demografik Bilgiler	Gruplar	N	%
Yaş	21-30	128	29,5
	31-40	189	43,5
	41-50	83	19,1
	51-+	34	7,8
Cinsiyet	Kadın	229	52,8
	Erkek	205	47,2
Medeni Hal	Evli	401	92,4
	Ayrı yaşıyoruz	33	7,6
Evde Yaşayan Kişi Sayısı	2-3	156	35,9
	4-5	243	56,0
	6-+	35	8,1
Çocuğun Ebeveynlik Hali	Annesiyim	229	52,8
	Babasıyım	205	47,2
Gelir Seviyesi	Asgari ücretin altında	22	5,1
	Asgari ücret	139	32,0
	Memur maaşı	205	47,2
	Memur maaşının üzerinde	68	15,7
Eğitim Seviyesi	Okuma-yazma bilmiyorum	3	0,7
	İlkokul	29	6,7
	Ortaokul	49	11,3
	Lise	119	27,4
	Yüksek öğrenim	234	53,9
Hanedeki Çocuk Sayısı	1-2	315	72,6
	3-4	108	24,9
	5-+	11	2,5
Çocuğun Okul Öncesi Eğitim Durumu	Evet	234	53,9
	Hayır	200	46,1
Çocuk Sahibi Olma İsteği	Evet	396	91,2
	Hayır	38	8,8
Çocuk İhmali ve İstismarı Eğitimi	Evet	104	24,0
	Hayır	330	76,0
Geçmiş Yaşantıdaki İhmal ve İstismar Maruziyeti	Evet	29	6,7
	Hayır	405	93,3

Söz konusu araştırmaya katılan katılımcılar arasında cinsiyet, çocuğun ebeveynlik hali ve temel hipotez olan çocuğun okul öncesi eğitim hali bağımsız değişkenleri açısından homojen bir dağılım sağlanabilmiş, yaş, açısından nispeten homojen bir dağılım sağlanabilirken, medeni hal, evde yaşayan kişi sayısı, gelir

seviyesi, eğitim seviyesi, hanedeki çocuk sayısı, çocuk sahibi olma isteği, çocuk ihmali ve istismarı eğitimi ile geçmiş yaşantısındaki ihmal ya da istismara maruziyeti bağımsız değişkenleri açısından ise homojen dağılım söz konusu değildir.

2.2.Farkındalık Düzeyi ile Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

2.2.1. Farkındalık Puanları Açısından Yaş Gruplarının Karşılaştırması

Tablo 6. Yaş Gruplarının Farkındalık Ortalama Puanlarının Karşılaştırması

	Yaş	N	Ort.	ss.	F	P
Ebeveyn farkındalığı	21-30	128	57,40	6,03	4,815	0,003
	31-40	189	56,39	6,13		
	41-50	83	55,85	6,72		
	51-+	34	52,94	6,07		

Araştırmanın ikinci hipotezi olan “Okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, ebeveynlerin yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir” ifadesi doğrultusunda araştırmaya katılan katılımcıların yaş gruplarının çocuk ihmali ve istismarı farkındalığına yönelik aldıkları puanlar arasında farklılık olup olmadığına saptamak için yapılan ANOVA testi sonuçlarına göre P değerinin .003 olduğu görülmektedir. ($F_{(3,430)}=4,815$, $P<.05$) Bu değer ,05 ten küçük olduğu anlaşılmakta böylelikle yaş gruplarına göre farkındalık düzeyi arasında anlamlı farklılık olduğu anlaşılmaktadır. Araştırma bulgusu ile ikinci hipotezimiz kabul edilmiştir. Gruplar arasındaki farklılığı anlamak için post-hoc testlerinden tukey testi uygulanmış, test sonuçlarına tablo 7’de yer verilmiştir.

Tablo 7. Yaş değişkeni açısından farkındalık düzeyine ilişkin Post-Hoc testi

(I)Katılımcının Yaşı	(J)Katılımcının Yaşı	Ortalama Fark	Sig.
21-30	51-+	4,46507*	,001
31-40	51-+	3,45036*	,016

* Ortalama fark $P<0,05$ düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 7’den de anlaşıldığı üzere 51-+ yaş grubu ile 21-30 yaş grubu ve 31-40 yaş grubu arasında ebeveyn farkındalık düzeyi açısından anlamlı farklılık olduğu bulgusu görülmektedir.

Yaş grupları ile farkındalık düzeyi arasında anlamlı farklılık olduğu bulgusunun ardından bu farklılığın yönünü belirleyebilmek amacıyla Pearson Correlations analizinden faydalanılmış analiz sonuçlarına tablo 8’de yer verilmiştir.

Tablo 8. Yaş Grubu ile Farkındalık Düzeyine ilişkin Correlations Analizi

		Katılımcının Yaşı
Toplam Puan	Pearson Correlation	-,167**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	434

** Korelasyon $P < 0,01$ düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 8’den de anlaşılabacağı üzere ebeveynlerin yaşı ile çocuk ihmali ve istismarına karşı farkındalık düzeyi arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuş katılımcıların yaşının artması ile farkındalık düzeyinin düştüğü bulgusu elde edilmiştir ($r = -,167^{**}$, $P < 0,05$).

2.2.2. Farkındalık Puanları Açısından Cinsiyet Gruplarının Karşılaştırması

Tablo 9. Cinsiyet Gruplarının Farkındalık Ortalama Puanlarının Karşılaştırması

Cinsiyet	N	Ort.	ss.	t	p
Kadın	229	56,6114	6,50250	1,026	,306
Erkek	205	55,9902	6,9902		

Araştırmanın üçüncü hipotezi olan “Okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir” ifadesi açısından çocuk ihmali ve istismarına yönelik katılımcıların aldıkları toplam puanları üzerinden cinsiyet grubu ile farkındalık düzeyi arasındaki ilişkiyi saptamak üzere bağımsız örneklem t testi uygulanmış, elde edilen bulgular neticesinde cinsiyet grupları açısından farkındalık

düzeyine yönelik anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Böylelikle araştırma bulgusu ile üçüncü hipotezimiz reddedilmiştir($t=1,026$, $P>.05$).

2.2.3. Farkındalık Puanları Açısından Medeni Hal Gruplarının Karşılaştırması

Tablo 10. Medeni Hal Gruplarının Farkındalık Toplam Puanlarının Karşılaştırması

Katılımcının Medeni Hali	N	Ort.	ss.	t.	P
Evli	401	56,4589	6,25051	1,628	,104
Ayrı Yaşıyoruz	33	54,6061	6,70792		

Araştırmanın dördüncü hipotezini oluşturan “Okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, medeni duruma göre anlamlı bir farklılık göstermektedir” ifadesi açısından çocuk ihmali ve istismarına yönelik katılımcıların aldıkları toplam puanları üzerinden medeni hal grubu ile farkındalık düzeyi arasındaki ilişkiyi saptamak üzere yapılan bağımsız örneklem t testi sonucunda elde edilen bulgular neticesinde medeni hal grupları açısından farkındalık düzeyine yönelik anlamlı bir fark yoktur. Araştırma bulgusu ile hipotezimiz reddedilmiştir($t=1,628$, $P>.05$).

2.2.4. Farkındalık Puanları Açısından Hanedeki Üye Sayısı Gruplarının Karşılaştırması

Tablo 11. Hanedeki Üye Sayısı Gruplarının Farkındalık Toplam Puanlarının Karşılaştırması

	Üye Sayısı	N	Ort.	ss.	F	P
Ebeveyn Farkındalığı	2-3	156	56,28	5,99	,447	,640
	4-5	243	56,47	6,42		
	6-+	34	55,40	6,79		

Araştırmanın beşinci hipotezini oluşturan “Okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, hanedeki üye sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir” ifadesi açısından çocuk ihmali ve istismarına yönelik katılımcıların aldıkları toplam puanları üzerinden hanedeki üye sayısı grubu ile farkındalık düzeyi arasındaki ilişkiyi saptamak üzere yapılan

ANOVA testi sonucunda elde edilen bulgular neticesinde hanedeki üye sayısı grupları açısından farkındalık düzeyine yönelik anlamlı bir fark yoktur. Araştırma bulgusu ile hipotezimiz reddedilmiştir($F_{(2,431)}=,447$, $P>.05$).

2.2.5. Farkındalık Puanları Açısından Çocuğun Ebeveynlik Hali Gruplarının Karşılaştırması

Tablo 12. Çocuğun Ebeveynlik Hali Gruplarının Farkındalık Toplam Puanlarının Karşılaştırması

Ebeveynlik Hali	N	Ort.	ss.	t	p
Annesiyim	229	56,6114	6,50250	1,026	,306
Babasıyım	205	55,9902	6,9902		

Araştırmanın altıncı hipotezi olan “okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, çocuğun ebeveynlik hali açısından anlamlı farklılık göstermektedir” ifadesi açısından çocuk ihmali ve istismarına yönelik katılımcıların aldıkları toplam puanları üzerinden çocuğun ebeveynlik hali grubu ile farkındalık düzeyi arasındaki ilişkiyi saptamak üzere yapılan bağımsız örneklem t testi sonucunda elde edilen bulgular neticesinde ebeveyn grupları açısından farkındalık düzeyine yönelik anlamlı bir fark yoktur. Araştırma bulgusu ile hipotezimiz reddedilmiştir($t=1,026$, $P>.05$).

2.2.6. Farkındalık Puanları Açısından Gelir Seviyesi Gruplarının Karşılaştırması

Tablo 13. Gelir Seviyesi Gruplarının Farkındalık Toplam Puanlarının Karşılaştırması

	Gelir Seviyesi	N	Ort.	ss.	F	P
Farkındalık Düzeyi	Asgari Ücretin Altında	22	54,22	8,73		
	Asgari Ücret	139	57,36	6,61	2,818	,039
	Memur Maaşı	205	55,71	5,85		
	Memur Maaşının Üzeri	68	56,66	5,72		

Araştırmanın yedinci hipotezi olan “Okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, gelir seviyesine göre anlamlı farklılık göstermektedir” ifadesi açısından araştırmaya katılan

katılımcıların gelir seviyesi gruplarının çocuk ihmali ve istismarı farkındalığına yönelik aldıkları puanlar arasında farklılık olup olmadığını saptamak için gerçekleştirilen ANOVA testi sonuçlarına göre P değerinin .039 olduğu görülmektedir. ($F_{(3,430)}=2,818$, $P<.05$) Böylelikle hanedeki gelir seviyesine göre farkındalık düzeyi arasında anlamlı farklılık olduğu anlaşılmaktadır. Araştırma bulgusu ile hipotezimiz kabul edilmiştir. Gruplar arasındaki farklılığı anlamak için post-hoc testlerinden LSD testi uygulanmış, test sonuçları tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14. Gelir Seviyesi açısından farkındalık düzeyine ilişkin Post-Hoc testi

(I)Katılımcının Geliri	(J)Katılımcının Geliri	Ortalama Fark	Sig.
Asgari Ücretin Altında	Asgari Ücret	-3,13963*	,029
Memur Maaşı	Asgari Ücret	-1,64983*	,017

* Ortalama fark $P<0,05$ düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 14’ten de anlaşılacağı üzere katılımcılardan asgari ücret seviyesinde gelire sahip katılımcıların çocuk ihmali ve istismarına karşı farkındalık düzeylerinin asgari ücret gelirine sahip katılımcılar ile memur maaşına sahip katılımcılar arasında anlamlı farklılaştığı görülmektedir.

2.2.7. Farkındalık Puanları Açısından Eğitim Seviyesi Gruplarının Karşılaştırması

Tablo 15. Eğitim Seviyesi Gruplarının Farkındalık Toplam Puanlarının Karşılaştırması

	Eğitim Seviyesi	N	Ort.	ss.	F	P
Farkındalık Düzeyi	Okuma-yazma bilmiyorum	3	50,66	,57	3,280	,012
	İlkokul	29	54,75	8,87		
	Ortaokul	49	58,85	6,63		
	Lise	119	55,84	6,81		
	Yüksek Öğrenim	234	56,29	5,42		

Araştırmanın sekizinci hipotezi olan “Okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, eğitim seviyesine göre anlamlı farklılık göstermektedir” ifadesi açısından araştırmaya katılan

katılımcıların eğitim seviyesi gruplarının çocuk ihmali ve istismarı farkındalığına yönelik aldıkları puanlar arasında farklılık olup olmadığının tespiti için gerçekleştirilen ANOVA testi sonuçlarına göre P değerinin .012 olduğu görülmektedir. ($F_{(4,429)}=3,280$, $P<.05$) Bu değer .05 ten küçük olduğu anlaşılmakta böylelikle ebeveynlerin eğitim seviyesine göre farkındalık düzeyi arasında anlamlı farklılık olduğu anlaşılmaktadır. Araştırma bulgusu ile hipotezimiz kabul edilmiştir. Gruplar arasındaki farklılığı anlamak için post-hoc testlerinden tukey testi uygulanmış, test sonucu tablo 15’te gösterilmiştir.

Tablo 16. Eğitim Seviyesi ile farkındalık düzeyine ilişkin Post-Hoc testi

(I)Eğitim Seviyesi	(J)Eğitim Seviyesi	Ortalama Fark	Sig.
İlkokul	Ortaokul	-4,09852*	,042
Ortaokul	Lise	3,01681*	,037

* Ortalama fark $P<0,05$ düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 16’den anlaşılacağı üzere katılımcıların eğitim seviyeleri ile farkındalık düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu, bu anlamlı farklılığa bakıldığında ilkokul eğitimine sahip katılımcı ile orta okul eğitimine sahip katılımcının ebeveyn farkındalığının anlamlı farklılaştığı, ayrıca ortaokul eğitim seviyesi ile lise eğitim seviyesi grupları arasında da anlamlı farklılık söz konusu olduğu görülmüştür.

2.2.8. Farkındalık Puanları Açısından Çocuk Sayısı Gruplarının Karşılaştırması

Tablo 17. Çocuk Sayısı Gruplarının Farkındalık Toplam Puanlarının Karşılaştırması

	Çocuk Sayısı	N	Ort.	ss.	F	P
Farkındalık Düzeyi	1-2	315	56,49	6,01	,879	,416
	3-4	108	56,01	7,15		
	5-+	11	54,18	5,15		

Araştırmanın dokuzuncu hipotezi olan “okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, çocuk sayısına göre anlamlı farklılık göstermektedir” ifadesi açısından çocuk ihmali ve istismarına yönelik katılımcıların aldıkları toplam puanları üzerinden hanedeki çocuk sayısı

grupları ile farkındalık düzeyi arasındaki ilişkiyi saptamak üzere yapılan ANOVA testi sonucunda elde edilen bulgulara göre hanedeki çocuk sayısı grupları açısından farkındalık düzeyine yönelik anlamlı bir fark yoktur. Araştırma bulgusu ile hipotezimiz reddedilmiştir ($F_{(2,431)}=,879$, $P>.05$).

2.2.9. Farkındalık Puanları Açısından Çocuğun Okul Öncesi Eğitim Alma Durumu Gruplarının Karşılaştırması

Tablo 18. Çocuğun Okul Öncesi Eğitim Durumu Gruplarının Farkındalık Toplam Puanlarının Karşılaştırması

Okul Öncesi Eğitim	N	Ort.	ss.	t	p
Evet	234	56,4573	5,55583	,498	,619
Hayır	200	56,1550	7,07824		

Araştırmanın onuncu hipotezi olan “okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, çocuğun kreş eğitimi durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir” ifadesi açısından çocuk ihmali ve istismarına yönelik katılımcıların aldıkları toplam puanları üzerinden çocuğun okul öncesi eğitim alıp almama durumuna yönelik oluşturulan gruplar ile farkındalık düzeyi arasındaki ilişkiyi saptamak üzere bağımsız örneklem t testi uygulanmış, elde edilen test sonucunda çocuğu okul öncesi eğitim alan aileler ile çocuğu okul öncesi eğitim almayan aileler arasında anlamlı bir fark olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Böylelikle araştırma bulgusu ile hipotezimiz reddedilmiştir ($t=,498$, $P>.05$).

2.2.10. Farkındalık Puanları Açısından Çocuk Sahibi Olma İstek Durumu Gruplarının Karşılaştırması

Tablo 19. Çocuk Sahibi Olma İsteği Gruplarının Farkındalık Toplam Puanlarının Karşılaştırması

Çocuk Sahibi Olma İsteği	N	Ort.	ss.	t	p
Evet	396	56,4419	6,34647	1,325	,186
Hayır	38	55,0263	5,67825		

Araştırmanın on birinci hipotezini oluşturan “Okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, çocuk sahibi olma istek durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir” ifadesi açısından çocuk ihmali ve istismarına yönelik katılımcıların aldıkları toplam puanları üzerinden ebeveynlerin çocuk sahibi olma isteklerine yönelik oluşturulan gruplar ile çocuk ihmali ve istismarına yönelik farkındalık düzeyi arasındaki ilişkiyi saptamak üzere bağımsız örneklem t testi uygulanmış, Bağımsız Örneklem t testi sonucunda isteyerek çocuk sahibi olan aileler ile istemeden çocuk sahibi olan aileler arasında farkındalık düzeyi açısından anlamlı bir fark olmadığı bulgusu elde edilmiştir. Söz konusu Araştırma bulgusu ile hipotezimiz reddedilmiştir($t=1,325$, $P>.05$).

2.2.11. Farkındalık Puanları Açısından Ebeveynin Çocuk İhmali ve İstismarı konusundaki Eğitim Durumu Gruplarının Karşılaştırması

Tablo 20.Eğitim durumu Gruplarının Farkındalık Düzeyi Puanlarının Karşılaştırması

İhmal ve İstismar Eğitimi	N	Ort.	ss.	t	p
Evet	104	56,3846	5,12050	,124	,902
Hayır	330	56,2970	6,63208		

Araştırmanın on ikinci hipotezi olan “okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, çocuk ihmali ve istismarına yönelik eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir” ifadesi açısından çocuk ihmali ve istismarına yönelik katılımcıların aldıkları toplam puanları üzerinden ebeveynlerin çocuk ihmali ve istismarı hakkında bilgi durumlarına yönelik oluşturulan gruplar ile farkındalık düzeyi arasındaki ilişkiyi saptamak üzere yapılan bağımsız örneklem t testi sonucunda elde edilen bulgular neticesinde çocuk ihmali ve istismarı konusunda bilgi sahibi olan aileler ile bu konuda yeterli bilgi sahibi olmayan aileler arasında anlamlı bir fark yoktur. Araştırma bulgusu ile hipotezimiz reddedilmiştir($t=,124$, $P>.05$).

2.2.12. Farkındalık Puanları Açısından Ebeveynin Çocuk İhmali ve İstismarına maruziyet Durumu Gruplarının Karşılaştırması

Tablo 21. Ebeveynin Çocuk İhmali ve İstismarına Maruziyet Durumu Gruplarının Farkındalık Toplam Puanlarının Karşılaştırması

İhmal ve İstismara Maruziyet	N	Ort.	ss.	t	p
Evet	29	56,1724	5,61292		
				-,129	,898
Hayır	405	56,3284	6,34981		

Araştırmanın on üçüncü hipotezi olan “Okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, ebeveynin çocukluk çağındaki ihmali veya istismar öyküsüne göre anlamlı farklılık göstermektedir ifadesi açısından çocuk ihmali ve istismarına yönelik katılımcıların aldıkları toplam puanları ile ebeveynlerin çocukluk döneminde ihmali ve istismar maruziyet durumlarına yönelik oluşturulan gruplar arasındaki ilişkiyi saptamak üzere yapılan bağımsız örneklem t testi sonucunda elde edilen bulgular neticesinde çocukluğunda ihmali ya da istismara maruz kaldığını belirten ebeveynler ile ihmali ya da istismara maruz kalmadığını belirten ebeveynler arasında farkındalık düzeyi açısından anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Araştırma bulgusu ile hipotezimiz reddedilmiştir($t=-,129$, $P>.05$).

III. BÖLÜM

3. TARTIŞMA

Çalışmanın bu bölümünde araştırma neticesinde elde edilen bulguların yorumlanmasına değinilecektir. Bu değerlendirmelerde bulunulurken araştırmaya başlamadan önce oluşturulan hipotezler, araştırma sonrasında elde edilen bulgular ile karşılaştırılacak ve elde edilen bulgular arasındaki anlam düzeyine değinilecektir.

Çocuk ihmali ve istismarına yönelik yapılan literatür çalışmasında bu alana yönelik yaygın çalışmaların olduğu görülmekle birlikte çocuk ihmali ve istismarı kavramının farkındalık düzeyi açısından incelendiği çalışmaların daha sınırlı düzeyde olduğu, bu çalışmaların ise daha çok eğitim ve sağlık alanında yürütüldüğü ve bulguların öğretmenler ile sağlık çalışanlarından elde edildiği görülmüş, bu çalışmada ise ebeveynlerin farkındalık düzeyine ilişkin yürütülmüş olan çalışmaların bulguları ile mevcut çalışmanın bulguları kıyaslanacak, araştırmanın bulguları literatür ışığında tartışılacaktır.

3.1.Ebeveynlerin Çocuk İhmali ve İstismarı Farkındalık Düzeyinin Değerlendirilmesi

Araştırmanın temel hipotezini oluşturan “okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveynlerin farkındalığı düşük düzeyde bulunmaktadır.” İfadesi açısından yapılacak olan değerlendirmede söz konusu çalışma kapsamında katılımcıların ölçekten aldıkları toplam puanlarının ortalamasının alınması ile katılımcıların ortalama 56,31 puan aldıkları görülmüştür. Bu puan bizi ölçeğin 42-66 puan aralığında bulunan orta düzeyde farkındalık düzeyi bulgusuna götürmektedir. Elde edilen bulgu sonucunun araştırma hipotezinin reddedildiği yorumunda bulunabiliriz.

Bulguların birinci hipotezimizi kabul etmemesine katılımcının doğrudan ihmal ve istismar eylemini değerlendirirken dolaylı ihmal ve istismar eylemini göz ardı etmiş olabileceği düşünülmektedir. Nitekim günümüz küresel toplumunda çocuklarımız doğrudan bir ihmal ya da istismar eylemine maruz kalabilmekle

beraber ihmal ya da istismar eylemine gözlemleyerek, model olarak ve taklit ederek de dolaylı yoldan maruz kalabilmektedir.

Keser, Odabaş ve Elibiyük'ün (2010: 152-153) çalışma bulgularında ana-babaları tarafından ihmale uğradığını belirtenler %39, istismara uğradığını belirtenler ise %17'dir. Bu sonuç ise çocuk ihmal ve istismarına maruz kalan çocukların oranını ve toplumda yaygınlık düzeyini göstermektedir.

Koçak ve Büyükgönenç'in (2011: 93) çalışmalarında katılımcıların %48,9'u çocuk ihmal ve istismarı hakkında bilgi sahibi olmadığını dile getirmiştir. Bilgi sahibi olanların bilgi kaynağı sorulduğunda ise %20,7'si televizyondan, %17,6'sı seminer, konferans ve okul eğitimleri sırasında edindikleri bilgilerden olduğunu, %65,9' ise edindikleri bilginin yetersiz olduğunu dile getirmiştir. Bu bulgunun ise katılımcılardan yarıya yakınının ihmal ve istismar hakkında bilgi sahibi olmadığı, diğer yarısının ise bilgi sahibi olduğu dolayısıyla ortalamasının orta düzeyli bilgi sahibi olduğu, böylelikle çalışmamızın elde edilen bulgusu ile tutarlı olduğu sonucuna götürmektedir.

Ünal'ın (2017: 57) çalışmasında araştırmaya katılan ebeveynlerin “duygusal istismara yönelik farkındalık” düzeylerinin düşük-orta ($2,53 \pm 0,37$); “fiziksel istismara yönelik farkındalık” düzeylerinin orta-yüksek ($2,99 \pm 0,50$); “ihmale yönelik farkındalık” düzeylerinin orta-yüksek ($2,85 \pm 0,58$); “cinsel istismara yönelik farkındalık” düzeylerinin orta-düşük ($2,83 \pm 0,39$); “genel bilgilere yönelik farkındalık” düzeylerinin düşük-orta ($2,6 \pm 0,31$); “farkındalık genel” düzeylerinin ise düşük-orta ($2,76 \pm 0,2$); olduğu saptanmıştır. Bu çalışma ile de araştırmaya katılan katılımcıların farkındalık düzeyinin ağırlıklı olarak orta düzeyli olduğu, bu yönüyle de söz konusu çalışmanın bulgusuyla tutarlı olduğu yorumunda bulunabiliriz.

3.2.Ebeveynlerin Çocuk İhmali ve İstismarı Farkındalık Düzeyinin Sosyodemografik değişkenlere Göre Değerlendirilmesi

3.2.1. Farkındalık Puanları Açısından Yaş Gruplarının Değerlendirilmesi

Yaş grupları açısından ebeveynlerin farkındalık düzeyine ilişkin yapılan anova testi sonucunda yaş grupları arasında farkındalık düzeyi açısından anlamlı farklılık olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu ışığında gruplar arasındaki farklılığı belirleyebilmek amacıyla yapılan post-hoc testi neticesinde araştıramaya katılan katılımcıların yaş grubu ile farkındalık düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunmakta olduğu görülmüş daha sonra anlamlı ilişkinin yönünü belirleyebilmek amacıyla gerçekleştirilen Pearson Correlation testi neticesinde değişkenler arasında negatif yönlü ilişki olduğu tespit edilmiş buradan hareketle katılımcıların yaşının artması ile farkındalık düzeyinin düştüğü yorumunda bulunabiliriz.

Araştırmanın ikinci hipotezini oluşturan “Okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, ebeveynlerin yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.” İfadesi bağlamında çalışmanın elde edilen bulgusu değerlendirildiğinde çalışma sonucunda elde edilen bulgu ile araştırma hipotezimizin kabul edildiği görülmektedir.

Araştırmaya katılan katılımcıların yaş düzeyi arttıkça farkındalık düzeyinin azalmasının nedeni olarak mevcut toplum düzeninde yaş ile eğitim düzeyi arasındaki ilişkiden kaynaklanabileceği düşünülmektedir. TÜİK verilerinde 1997 yılından günümüze kadar olan okullaşma oranının giderek arttığı bulgusuna ulaşılmış yine TÜİK verilerinde okuma yazma bilmeyenlerin oranı yaş ilerledikçe artarken yüksek öğrenim durumunun da yaş ilerledikçe azaldığı belirtilmiştir.(TÜİK, Yaş grubu, cinsiyet ve eğitim durumuna göre ölümler, 2015-2021; TÜİK, Bitirilen eğitim düzeyine göre nüfusun dağılımı, 2008-2021).

Mevcut toplumsal yapıda görülen ileri yaşta bulunan bireylerin eğitim oranının giderek azalmasının çocuk ihmali ve istismarı konusunda da bilgi düzeyinin giderek azalmasına neden olabileceği düşünülmekle beraber aynı zamanda çocuk ihmali ve istismarı konusunun güncel bir konu olması, bu alanda yürütülen

Çalışmaların kökeninin yeni olması, çocuğa yöneltilen her türlü kötü muamelenin yetişkinlerden ayrı değerlendirilerek bu davranışların bir terbiye aracı biçiminde “dayak cennetten çıkmadır” ya da “kızını dövmeyen dizini dver” bakış açısından çıkarılarak ihmal ve istismar kavramı olarak algılanmaya başlanmasının toplumda yeni kabul görmeye başlayan bir durum olmasının da etkisi olabilmektedir.

Bu konuda yapılan çalışmalara baktığımızda, Yücel’in (2021: 34) ve Kılıç’ın (2020: 20) alışmalarında 41 yaş ve üzerinde bulunan katılımcıların farkındalık düzeylerinin 41 yaş ve altı gruba kıyasla daha düşük olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. şenol’un (2022: 563) alışma bulgusunda ise ebeveyn farkındalık düzeyinin 30-39 yaş grubunun lehine anlamlı farklılaştığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulguların ise söz konusu çalışmanın bulgusu ile tutarlı olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Yapılan literatür taramasında araştırma bulgusunu destekler nitelikte olmayan çalışmaların da olduğu görülmüştür. Bu alışmalar arasında yer alan Karasu ve Bilgen (2017: 29) ve Ercan’ın (2018: 32-33) alışmalarında ebeveynlerin yaş grupları ile ocuk ihmali ve istismarı farkındalığı arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı belirtilmiştir.

3.2.2. Farkındalık Puanları Açısından Cinsiyet Gruplarının Değerlendirilmesi

Cinsiyet grupları açısından ocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalık düzeyine ilişkin yapılan bağımsız örneklem t testi neticesinde cinsiyet grupları arasında farkındalık düzeyine ilişkin anlamlı bir farklılık olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın nc hipotezini oluşturan “Okul ncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde ocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.” İfadesi ile araştırma bulgusu değerlendirildiğinde araştırma bulgusu ile hipotezimiz reddedilmiştir.

Cinsiyet açısından anlamlı farklılık bulan çalışmalar olduğu kadar araştırma bulgusunda olduğu gibi cinsiyetler açısından anlamlı bir farklılık olmadığı bulgusuna ulaşan çalışmalar da literatürde mevcuttur. Örneğin şenol’un (2022: 564) alışmasında cinsiyetler açısından ebeveynlerin farkındalık düzeyine ilişkin kadın

lehine anlamlı bir farklılık olduğu bulgusuna ulaşılırken Meraki ve Çalık-Var'ın (2019: 6) çalışmalarında farkındalık düzeyi açısından cinsiyet arasında anlamlı bir farkındalık olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bulgular arasında farklılıkların görülme sebebi olarak çalışmaya katılan katılımcı dağılımları, katılımcıların sosyodemografik faktörleri gibi açılardan değişiklik göstermesinin araştırma sonucunun farklılık göstermesine neden olabileceği düşünülmektedir.

Geleneksel toplum düzeninde aile içinde görev ve sorumlulukların dağılımına baktığımızda toplumun aileden beklediği bir takım rol ve görev dağılımları bulunmaktadır. Bu toplumsal cinsiyet rollerine göre erkeğin görevi daha çok hane dışında olmakta ve ağırlıklı olarak çalışıp eve gelir getirmek iken çocuk bakımı ile ilgilenmek ise ağırlıklı olarak kadının görevi olarak atfedilmiştir. Bu yargı çerçevesinde çocuk ile daha fazla vakit geçiren kadının çocuğuna karşı ihmal ya da istismarda bulunma riski ise artmakta idi. Ancak günümüz modern toplumunda algılanan toplumsal cinsiyet rollerindeki değişim ve gelişim ile kadının da iş yaşantısına katılması ile birlikte çocuğuna karşı ayırdığı vakit açısından erkek ile denge sağlanmakta bu durum ise cinsiyetler arasında farkındalık düzeyine ilişkin farkı ortadan kaldırmakta olduğu düşünülmektedir. Alisinanoğlu ve Bağcı (2023: 74-75) çalışmalarında cinsiyet açısından ebeveyn farkındalığının anlamlı farklılaşmadığı bulgusuna ulaşmış bu durumu çocuk yetiştirme konusunda her iki ebeveynin de eşit düzeyde sorumluluk alıyor olması ile açıklamıştır. Kakıcı, Emeç ve Üçdoğru (2007: 21-23) araştırmalarında 1960'lı yıllardan itibaren kadınların iş yaşamındaki konumlarının giderek yaygınlaştığının, bu durumun ise çocuk bakımı modelinin ortaya çıkmasına neden olduğunun vurgusunu yapmaktadırlar. Toplumsal yapı içerisinde kadının da iş yaşantısına girmesi ile birlikte çalışılan sürelerde kadın da erkek de çocuğa karşı ikincil bakım veren konumda olmalarına yol açacak bu durum ise çocukla geçirilen süre açısından cinsiyetler arasında bir eşitliğe yol açacak ve kadının iş hayatına girmesiyle toplumsal cinsiyet rollerinde yaşanan bu değişim ise çocuk bakımı konusundaki sorumluluk rollerinde de bir değişime yol açacaktır.

3.2.3. Farkındalık Puanları Açısından Medeni Hal Gruplarının Değerlendirilmesi

Araştırmanın üçüncü hipotezini oluşturan “Okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, medeni hale

göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.” İfadesi açısından elde edilen bağımsız örneklem t testi sonucunda gruplar arasında anlamlı bir fark olmadığı bulgusu elde edilmiş, elde edilen bulgudan hareketle araştırma hipotezi reddedilmiştir.

Kalay’ın (2022: 47) ve Yücel’in (2021: 35) çalışmalarında araştırmaya katılan katılımcılar arasında katılımcıların medeni hali açısından ebeveyn farkındalığına yönelik anlamlı bir farklılık olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Kalay ve Yücel’in çalışmasından elde ettiği bulgular ile araştırmamız bulgusu tutarlılık göstermektedir.

Araştırmaya katılan katılımcıların medeni hali değişkenine göre ebeveyn farkındalık düzeyi arasında anlamlı bir farklılık çıkmaması, çocuğa bakım veren kişinin değişmemesinden kaynaklı olabilir. Evlilik süreciyle birlikte meydana gelen müşterek çocuğun beslenmesi, temizliği gibi temel yaşam gereksinimlerinin çocuğa bakım veren kişi tarafından yerine getirilmektedir. Evlilik sürecinde çocuğa bu temel bakım verme görevini üstlenen ebeveynin yaşanan ayrılık sürecinde de ağırlıklı olarak çocuğa yine aynı ebeveyn tarafından bakılıyor olması neticesinde çocuğa bakım veren kişinin değişmemesi sebebiyle medeni hal değişkeni açısından ebeveyn farkındalık düzeyi değişmiyor olabilir.

3.2.4. Farkındalık Puanları Açısından Hanedeki Üye Sayısı Gruplarının Değerlendirilmesi

Araştırmaya katılan katılımcıların yaşadıkları hanedeki üye sayısı açısından oluşturulan gruplar arasında çocuk ihmali ve istismarına yönelik farkındalık düzeyini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen anova testi sonucunda hanedeki üye sayısı açısından farkındalık düzeyine yönelik anlamlı bir farklılık olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın beşinci hipotezini oluşturan “Okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, hanedeki üye sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.” İfadesi açısından yapılacak olan değerlendirmede araştırmanın sonucunda katılımcıdan elde edilen bulgu ile araştırma hipotezimiz reddedilmiştir.

Kılıç’ın (2020: 23) çalışmasında araştırmaya katılan katılımcıların aile tipini ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile ve bu aileye kök aile üyelerinin

eklenmesi ile kalabalıklaşan geleneksel geniş aile olmak üzere iki gruba ayırmış, araştırma sonucunda ise iki grup arasında çocuk ihmali ve istismarı ebeveyn farkındalığına yönelik anlamlı bir farklılık olmadığı bulgusunu elde etmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcıların hanesinde yaşayan üye sayısı açısından çocuk ihmali ve istismarı farkındalık düzeyi arasında anlamlı bir farklılık görülmemesinin sebebine baktığımızda geniş aile içerisinde kök aile üyesinden büyük anne ya da büyük babanın çocuğa birincil bakım veren ebeveyne, çocuk bakımı konusunda destek vermesi neticesinde birincil bakım veren ebeveyn üzerindeki yükü hafifletmesi, bu sayede birincil bakım veren üzerindeki olası çocuğa yöneltebilecek stres faktörünün oluşmasının önüne geçilebilmesi sayesinde geniş aileler nazarında ebeveynlerin farkındalık düzeyleri anlamlı farklılaşmamış olabilir.

3.2.5. Çocuğun Ebeveynlik Hali Gruplarının Farkındalık Toplam Puanlarının Değerlendirilmesi

Araştırmanın altıncı hipotezini oluşturan "Okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, çocuğun ebeveynlik hali açısından anlamlı farklılık göstermektedir." İfadesi açısından elde edilen veriler ışığında yürütülen bağımsız örneklem t testi sonucunda çocuğun annesinin, çocuğun babasına göre çocuk ihmali ve istismarı farkındalık düzeyi açısından anlamlı bir farklılığının olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Alisinanoğlu ve Bağcı (2023: 70) ile Keser, Odabaş ve Elibüyük'ün (2010: 152) yürüttükleri çalışmalarında da araştırmaya katılan ebeveynler arasında çocuğun annesi olan katılımcılar ile babası olan katılımcılar arasında bilgi ve tutum açısından anlamlı bir farklılık olmadığı bulgusuna ulaşmışlardır.

Yapılan literatür incelemesinde araştırmacıların elde ettikleri bulguların çalışma neticesinde elde edilen bulgumuz ile tutarlı olduğu görülmüş olup, kadınlar açısından farkındalık düzeyinin anlamlı farklılaşmamasının bir sebebi kadının da modern toplum düzeninde iş yaşamına girmesi ve çalıştığı süre zarfında çocuğa birincil bakım veren konumundan ikincil bakım veren konuma geçmesi etken olabilir. Nitekim modern toplum düzeninde aile içi roller ve görevler keskin çizgiler ile ayrılmamakta, geleneksel toplum döneminde kadına atfedilen ev içi görevler ile

erkeğe atfedilen genellikle ev dışı görevlerin ikisini birden de yerine getirebilen androjen bireyler modern toplum yapısında yaygın olarak görülmektedir.

3.2.6. Farkındalık Puanları Açısından Gelir Seviyesi Gruplarının Değerlendirilmesi

Araştırmanın yedinci hipotezini oluşturan “Okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, gelir seviyesine göre anlamlı farklılık göstermektedir.” ifadesi açısından araştırma sonucunda elde edilen verilere yönelik yürütülen anova testi sonucunda araştırmaya katılan katılımcıların gelir seviyesine göre farkındalık düzeyi arasında anlamlı farklılık olduğu, farkındalık düzeyi en düşük grubun asgari gelir seviyesinin altında olduğu ve memur gelir seviyesine kadar ise farkındalık düzeyinin pozitif yönde anlamlı olduğu görülmüş, farkındalık düzeyi en yüksek grubunun ise asgari gelir seviyesine sahip katılımcılar olduğu bulgusu ise araştırmanın şaşırtan bulgusunu oluşturmaktadır.

Çetinkaya’nın (2020: 40) çalışmasında da katılımcıların gelir durumunun artması ile çocuğunu koruma ve çocuğuna bakım tutumunun arttığı bulgusuna ulaşılmıştır. Literatürde söz konusu bulguyu destekleyen Şenol’un (2022: 566) ve Alisinanoğlu ve Bağcı’nın (2023: 71-72) çalışmaları da bulunmaktadır. Araştırma bulgusu ile söz konusu çalışmaların bulguları arasında benzerlikler bulunmaktadır.

Araştırma bulgusu ile literatür incelemesi neticesinde araştırmanın literatür ile benzer bulguyu elde ettiği görülmüştür. Çocuk ihmali ve istismarı ebeveyn farkındalık düzeyinin en düşük olduğu grubun asgari gelir seviyesinin altındaki katılımcılardan oluşmasının, hanede yaşanan ekonomik koşullardaki yetersizliğin bireyde stres faktörünün artmasına sebep olabileceği bu durumun ise bireyin psikososyal açıdan ilişkilerini etkileyebileceği, neticesinde ise bu stres faktörünü doğrudan ya da dolaylı olarak hane üyelerinden çocuğa yöneltmesine neden olabileceği düşünülmektedir.

3.2.7. Farkındalık Toplam Puanları Açısından Eğitim Seviyesi Gruplarının Değerlendirilmesi

Araştırmanın sekizinci hipotezini oluşturan “Okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, eğitim

seviyesine göre anlamlı farklılık göstermektedir.” İfade açısından gruplar arasındaki farklılığı değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilen anova testi neticesinde gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular ışığında ebeveynlerin eğitim durumuna yönelik okuma yazma bilmeyen grubun toplam puan olarak 50,6667 aldığı, ilkokul grubunun toplam puan olarak 54,7586 aldığı, lise grubunun toplam puan olarak 55,8403 aldığı ve yüksek öğrenim grubunun toplam puan olarak 56,2949 aldığı netice itibari ile de belirtilen eğitim seviyesi grupları arasında farkındalık düzeyinin anlamlı farklılaştığı görülmüş gruplar arasındaki farkındalık düzeyine ilişkin yürütülen post-hoc testi sonucunda ise ilkokul eğitimine sahip katılımcı ile orta okul eğitimine sahip katılımcının ebeveyn farkındalığının anlamlı farklılaştığı, ayrıca ortaokul eğitim seviyesi ile lise eğitim seviyesi grupları arasında da anlamlı farklılık söz konusu olduğu görülmüştür.

Literatür üzerinden yapılan inceleme ışığında Meraki ve Çalık-Var’ın (2019: 8) ayrıca Kılıç’ın (2020: 21) çalışmalarında eğitim durumunun artması ile farkındalık düzeyinin de arttığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların eğitim seviyesi ile farkındalık düzeyi arasında anlamlı ilişkinin nedeni olarak ebeveynlerin eğitim düzeyinin artması ile ebeveynlerde olumlu davranış değişikliği oluşabileceği düşünülmektedir. Ebeveynlerin karşılaştıkları problemlere karşı bilgi düzeylerine paralel olarak baş etme mekanizması geliştirebilecekleri, bilgi düzeylerinin azalması halinde ise problemle baş etmeleri için kolay olan ihmal ve istismara yönelebilecekleri düşünülmektedir. Nitekim problemle baş etme mekanizmasının eğitim düzeyiyle paralel olarak gelişebileceği gibi ihmal ve istismar eylemi de öğrenilen bir olgudur.

Bir başka boyuttan bakacak olursak da kişi problemle baş etme konusunda olumlu stratejileri almış olduğu eğitimle geliştirebileceği gibi öğrenme süreci yaşamın her evresinde devam eden bir süreç olduğu için aile içerisinde ebeveyninin ihmal ya da istismar davranışını gözlemlemesiyle de erişkinlik döneminde kendi çocuğuna yansıtabileceği durumlar görülebilmektedir. Bu bağlamda alınan eğitimin düzeyinin yanında bu eğitimin niteliği üzerinde durulması gereken önemli bir olgu olup ebeveynlere yönelik problemle baş etmesine yönelik alternatif baş etme

stratejileri eğitimi verilmesinin ihmal ve istismar eylemi farkındalığının artırılması noktasında önemli bir adım sayılabilir.

3.2.8. Farkındalık Puanları Açısından Çocuk Sayısı Gruplarının Değerlendirilmesi

Araştırmanın dokuzuncu hipotezini oluşturan “Okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmal ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, çocuk sayısına göre anlamlı farklılık göstermektedir.” İfadesi açısından yapılacak olan değerlendirmede katılımcılardan elde edilen veriler ışığında yapılan anova testi sonucunda katılımcı grupları arasında farkındalık düzeyi açısından anlamlı bir farklılık olmadığı bulgusuna ulaşılmış, araştırma bulgusu ile hipotezimiz reddedilmiştir.

Akgün ve Çetin’in (2020: 50) çalışmalarında çocuk sayısı ile ebeveynlerin farkındalık düzeyi arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu ise araştırmamızın bulgusunu desteklememekle birlikte mevcut hipotezimizi destekler niteliktedir.

Bozcan, Berkmen, Koran ve Tatlıcalı’nın (2019: 521) çalışmalarında ise çocuk sayısı grupları ile farkındalık düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu ise araştırmamızın bulgusunu desteklemekle birlikte hipotezimizi desteklemediği görülmüştür.

Araştırma neticesinde farkındalık düzeyi ile hanedeki çocuk sayısı grupları arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı bulgusuna ulaşılmasının neden olan unsura bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğunun 1-2 çocuklu ailelerden oluşması, bunu 3-4 çocuklu ailelerin takip etmesi, çok düşük bir kesimin ise 5 ve üzeri çocuğa sahip ailelerin oluşturması olabilir.

3.2.9. Farkındalık Puanları Açısından Çocuğun Okul Öncesi Eğitim Alma Durumu Gruplarının Değerlendirilmesi

Araştırmanın onuncu hipotezini oluşturan “Okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmal ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, çocuğun kreş eğitimi durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.” İfadesi açısından yapılan anova testi sonucunda gruplar arasında farkındalık düzeyine yönelik anlamlı

bir farklılık oluşmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Elde edilen araştırma bulgusu ile hipotezimiz reddedilmiştir.

Kaytez ve Delez'in (2020: 328) çalışmalarında çocuğu 3 yıl ve üzerinde okul öncesi eğitim alan ebeveynlerin çocuk ihmali ve istismarına yönelik farkındalık düzeyinin çocuğu 1 yıldan az okul öncesi eğitim alan ailelere kıyasla daha yüksek olduğu bu bağlamda okul öncesi eğitim grupları ile ebeveyn farkındalık düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı farklılık olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Literatür üzerinden yapılan incelemede ebeveyn farkındalığına yönelik yapılan çalışmalar olmakla birlikte çocuğu okul öncesi eğitim alan ve okul öncesi eğitim almayan gruplar üzerinde yürütülen Kaytez ve Delez'in çalışması ayrıca mevcut çalışmamız dışında bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Literatür taramasında ebeveynlerin cinsel istismar kaygı düzeyine ilişkin hazırlanan Elihoş, Deniz ve Bilgin'in (2022: 150) çalışmalarında çocuğunun okul öncesi eğitim alma durumuna göre ebeveynlerin cinsel istismara ilişkin kaygı düzeylerinde anlamlı bir farklılık olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Araştırma bulgumuzun hipotezimizi destekler nitelikte olmayıp çocuğu okul öncesi eğitim alan ebeveynler ile okul öncesi eğitimi almayan ebeveynler arasında farkındalık düzeyi açısından anlamlı bir farklılık olmamasının bir nedeni olarak çocuğunun okul öncesi eğitim alma durumunun, ebeveynin ihmal ve istismar bilgi ve farkındalık düzeyine bir katkısının olmamasından kaynaklanabilir. Nitekim çocuğu okul öncesi eğitim alan ebeveyn ile almayan ebeveynin ihmal ve istismar eylemine yönelik bilgi düzeyleri aynı olabilmektedir. Ebeveynlerin farkındalık düzeyi onların almış oldukları eğitim ile gelişebilecek bir olgudur. Bir diğer önemli nokta ise ebeveynlerin çocuğunun okul öncesi eğitime yönlendirme sebebidir. Kimi ebeveyn çocuğunun etkin eğitim imkanından yararlandırmak için çocuğunu okul öncesi eğitim aldırabilir, kimi ebeveyn gelir getirici bir işte çalışması sebebiyle çalıştığı sürelerde çocuğunun eğitimin yanında temel bakımının sağlanması amacıyla okul öncesi eğitim imkanından yararlanıdırabilir, kimi ebeveyn ise çocuğuna birincil bakım veren konumda iken üzerindeki yükü hafifletmek üzere bir problem çözme becerisi olarak çocuğu okul öncesi eğitim modeline dahil edebilmektedir.

3.2.10. Farkındalık Puanları Açısından Çocuk Sahibi Olma İstek Durumu Gruplarının Değerlendirilmesi

Araştırmamızın on birinci hipotezini oluşturan “Okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmal ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, çocuk sahibi olma istek durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.” Hipotezi ışığında gruplar arasında gerçekleştirilen bağımsız örneklem t testi neticesinde gruplar arasında farkındalık düzeyi açısından anlamlı bir farklılık olmadığı bulgusuna ulaşılmış dolayısıyla araştırma bulgusu ile hipotezimiz reddedilmiştir.

Koçak ve Büyükgönenç’in (2011: 101) çalışmalarında araştırmaya katılan katılımcıların büyük çoğunluğu, planlanmamış gebelik sonucunda dünyaya gelen çocukların istismar edilme olasılıklarının daha fazla olduğunu belirtmiştir. Bu çalışma hipotezimizi destekler niteliktedir.

Çocuk sahibi olma istek düzeyi açısından ebeveyn farkındalığı arasında anlamlı bir farkındalık görülmemesi sebebinin, istenmeyen çocuk kavramının anaerkil ya da ataerkil toplum yapısında daha çok görülmekte olan yani cinsiyete dayalı olan istek düzeyinden kaynaklanmaktaydı. Ataerkil toplum düzeninde kız çocukları istenmeyen çocuk olarak görülmekte, erkek çocuk ise soyun devamını sağlama açısından değerli görülmekteydi. O dönemde meydana gelen kız çocuklarının erken yaşta, kendinden yaşça büyük kişiyle evlendirilmesi, bu evliliklerde kız çocuklarına bir eşya gibi başlık parası usulünün uygulanması kız çocuklarına verilen değerin düzeyini gözler önüne sermekteydi. Bu durum ise o dönem istenmeyen çocuk olan kız çocuklarına ebeveynlerin gerçekleştirdiği fiziksel ve duygusal ihmal ve istismar olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla o dönem toplumunda istenmeyen çocuk olan kız çocuklarına karşı çocuk ihmal ve istismar farkındalığı, erkek çocuklarına olan ihmal ve istismar farkındalığı ile anlamlı olarak farklılaşmaktaydı. Ancak günümüz modern toplumu ile birlikte çocuğa bakıştaki değişim ve cinsiyet üzerinden yaşanan istek düzeyindeki kırılmanın meyvesi olarak çocuk sahibi olma istek durumunun farkındalık düzeyini anlamlı farklılaştırmadığı düşünülebilir.

3.2.11. Farkındalık Puanları Açısından Ebeveynin Çocuk İhmali ve İstismarı konusundaki Eğitim Durumu Gruplarının Değerlendirilmesi

Araştırmanın on ikinci hipotezini oluşturan “Okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmali ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, çocuk ihmali ve istismarına yönelik eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.” Hipotezi doğrultusunda katılımcılardan elde edilen veriler ışığında gerçekleştirilen bağımsız örneklem t testi bulgularına göre gruplar arasında farkındalık düzeyi açısından anlamlı farklılık olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırma neticesinde elde edilen bulgu ile hipotezimiz reddedilmiştir.

Kılıç’ın (2020: 25) çalışmasında ebeveynin daha önce istismar eğitimi alma durumu ile istismar farkındalık düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulgusuna ulaşmış olup çalışmanın bu açıdan araştırma bulgumuz ile paralel bulguya ulaştığını belirtebiliriz.

Elihoş, Deniz ve Bilgin’in (2022: 150) çalışmalarında çocuğu okul öncesi eğitim alan ebeveynlerin bu eğitim kurumunda çocuk haklarına ilişkin eğitim alma durumu açısından istismar kaygı düzeylerinin anlamlı farklılaşmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Araştırma neticesinde daha önce çocuk ihmali ve istismarı konusu üzerine eğitim alan ebeveynler ile bu eğitimi almayan ebeveynler arasında farkındalık düzeyi açısından anlamlı bir farklılık görülmemesinin nedenine bakılacak olursa alınan eğitimin niteliği üzerinde durulabilir. Öyle ki eğitimin niteliği her alanda değişkenlik gösterebildiği gibi ihmal ve istismar konusunda da nitelikli eğitime yer verilmeli, verilen eğitimin içeriğinin ihmal ve istismar alanında çalışan uzmanlar tarafından hazırlanmasının, gelişen toplum yapısı ve şartlarına uyumlu olarak da bu eğitimin içeriğinin daima güncel tutulmasının gerektiğini söyleyebiliriz.

Ebeveyn farkındalık düzeyinin ebeveynin ihmal ve istismar konusunda eğitim alma durumu açısından farklılık görülmemesinin diğer bir nedeni ise alınan eğitimin ebeveyn üzerinde ne düzeyde tutum ve davranış değişikliğine yol açtığı konusudur. Öyle ki gerçekleştirilen eylemin ihmal ya da istismar olduğunu bilmeden bu eylemi gerçekleştiren ebeveynler olduğu gibi bilerek bu eylemi gerçekleştiren

ebeveynlerimiz de bulunmakta iki türlü de çocuk ihmal ya da istismar eylemine maruz kalabilmektedir.

3.2.12. Farkındalık Puanları Açısından Ebeveynin Çocuk İhmal ve İstismarına Maruziyet Durumu Gruplarının Değerlendirilmesi

Araştırmanın on üçüncü hipotezini oluşturan “Okul öncesi dönemde çocuğa sahip ailelerde çocuk ihmal ve istismarına yönelik ebeveyn farkındalığı, ebeveynin çocukluk çağındaki ihmal veya istismar öyküsüne göre anlamlı farklılık göstermektedir.” Hipotezi doğrultusunda katılımcılardan elde edilen veriler ışığında gerçekleştirilen bağımsız örneklem t testi sonucunda ebeveynlerin çocukluk döneminde ihmal ya da istismara maruziyet durumu değişkeni ile farkındalık düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulgusuna ulaşılmış olup araştırma bulgusu ile hipotezimiz reddedilmiştir.

Yücel’in (2021: 39-40) çalışmasında ise ebeveynlerin geçmiş yaşantısında ihmal ve istismara maruz kalma durumu açısından ebeveyn farkındalığının anlamlı farklılaştığını, çocukken ihmal ve istismara maruz kalan ebeveynlerin ölçekten aldıkları puanların daha yüksek olduğunu belirtmiştir.

Güneş’in (2014: 83-90) kitabında istismar uygulayan ebeveynlerin çocukluk çağında birtakım olumsuz yaşam deneyimlerine maruz kaldıklarını, bu olumsuz yaşam deneyimlerini uzak tutmak için ise stres faktörünü bakmakla yükümlü oldukları çocuklarına karşı temel bakım sorumluluklarını yok sayma gibi ihmal eylemi şeklinde ya da bakmakla yükümlü olduğu çocuğa karşı kötü muamelede bulunma gibi istismar eylemi şeklinde savunma mekanizmasına dönüştürebileceklerini ifade etmektedir.

Yapılan araştırma bulgusu ile literatür incelemesi neticesinde elde edilen verilerin araştırma hipotezimizi desteklemekle birlikte araştırma bulgumuzu destekler nitelikte olmadığı görülmüştür. Mevcut araştırmamızda geçmiş yaşantısında ihmal ya da istismara maruz kalan ebeveynler ile bu deneyime maruz kalmayan ebeveynler arasında farkındalık düzeyi açısından anlamlı bir farklılaşma görülmemesinin nedenine bakıldığında katılımcıların bu ifadeye çekimser yanıt vermiş olabilecekleri düşünülmektedir. Nitekim katılımcıların 405’i geçmiş yaşantısında bir ihmal ya da istismara maruz kalmadığını belirtirken ancak 29’u

geçmiş yaşantısında ihmal ve istismara maruz kaldığını belirtmiştir. İhmal ve istismar eyleminin bu kadar yaygın görülen bir olgu olmasına karşın araştırma bulgusu bize söz konusu ihmal ve istismar eyleminin toplum tarafından saklı tutulduğu, gizlendiği düşüncesine yönlendirmektedir.

SONUÇ

Çocuk ihmali ve istismarı toplumda yaygın olarak görülen ve sonuçları bireyin sonraki yaşantısına etki edebilecek düzeyde ciddi sorunlar doğurabilecek bu sebeple üzerinde durulması gereken önemli bir toplumsal sorundur. İhmal ya da istismar eyleminin yaygınlığına bakıldığında bu eylemi ya da eylemsizliği, çocuğun en yakınında olan ve ona birincil bakım veren tarafından meydana geliyor olması ise ailenin öneminin bir kez daha gözler önüne sermektedir. Nitekim ihmal ya da istismar eylemi ailenin dinamiklerine bağlı olarak şekillenebilen bir olgu olması sebebiyle ihmal ve istismar eylemini anlamak için aile içi şiddet eylemini anlamak gerekir.

Şiddet öğrenilen ve nesilden nesile aktarılan bir olgudur. Çocuğun içinde doğup büyüdüğü aile ortamında bir sorunla karşılaşılması halinde, bu sorun ile baş etme mekanizması olarak geliştirdiği stratejileri ve problemle baş etme becerileri, ailenin içinde doğup büyüyen çocuk tarafından gözlenmekte ve ileride ise kendi aile yaşantısında bir problemle karşılaştığında gözlemlediği baş etme becerisini kullanarak bir döngü oluşturmaktadır. Burada ailenin geliştirdiği problemle baş etme mekanizması önem arz etmekte bu mekanizma içerisinde şiddete başvurulması ise çocuk ihmali ve istismarı kavramını ortaya çıkarabilmektedir.

Ebeveynler çocuğa karşı farkında olarak ya da bilinçsizce bir takım olumsuz sonuçlar doğuracak eylemler ya da eylemsizliklerde bulunabilmektedir. Çocuk ihmali ve istismarının toplum tarafından bu denli yaygın ve ciddi sorunlar doğurabilecek önemli bir toplumsal problem olması sebebiyle ebeveynlerin bu ihmal ya da istismar eylemine dair farkındalık düzeyi çalışmanın merak konusunu oluşturmuştur.

Çalışma ile öncelikle okul öncesi dönemde çocuğu bulunan ebeveynlerin çocuk ihmali ve istismarı farkındalık düzeylerinin tespit edilmesi, ardından da ebeveynlerin farkındalık düzeyine etki eden değişkenlerin saptanması amaçlanmıştır.

Bu amaç uğruna nicel araştırma yöntemi benimsenerek yürütülen araştırmada ilişkisel tarama yöntemi benimsenerek hazırlanmıştır. Araştırmanın evrenini okul öncesi dönemde çocuğu bulunan ebeveynler oluşturmakta iken araştırmanın

örneklemini Sivas ilinde ikamet eden okul öncesi dönemde çocuğa sahip olan olasılıksız örneklem seçim yöntemlerinden rastgele seçim yöntemi ve tabakalı örneklem yöntemi ile belirlenen 434 katılımcı oluşturmaktadır. Verilerin toplanması sırasında Pekdoğan tarafından geliştirilen İstismar Farkındalık Ölçeği-Ebeveyn Formu veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Elde edilen verilerin SPSS üzerinden yapılan analizi neticesinde elde edilen araştırmanın bulgularına bakıldığında ebeveynlerin ölçekten aldıkları toplam puanın 42-66 arasında olduğu ve orta düzeyde ihmal ve istismar farkındalığına sahip oldukları görülmüş, elde edilen bulgunun literatür ile benzerlik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Demografik değişkenlere ilişkin bulgulara bakıldığında araştırmaya katılan katılımcıların yaş değişkeni açısından farkındalık düzeyinin anlamlı farklılaştığı, bu farklılığın negatif yönlü olduğu, katılımcının yaşının artması ile farkındalık düzeyinin düştüğü sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bir diğer anlamlı farklılık olduğu görülen değişkeni katılımcıların gelir seviyesidir. Araştırma sonucuna göre en yüksek farkındalığa sahip grup asgari ücret gelirine sahip olmakta, en düşük gelire sahip grubun asgari ücretin altında gelire sahip olmakta, gelir seviyesi gruplarından asgari ücretin altı, memur maaşı ve memur maaşının üzeri grupları ile farkındalık düzeyi arasında gelir seviyesi yükseldikçe farkındalık seviyesi de yükselmektedir. Araştırmada elde edilen sonuçlardan biri de katılımcıların eğitim seviyesidir. Araştırmada farkındalık düzeyi en düşük grubun okuma yazma bilmediği, en yüksek grubun ise ortaokul düzeyi eğitime sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim gruplarından okuma yazma bilmeyenler, ilkokul mezunları, lise mezunları ve yüksek öğretim mezunları açısından ise farkındalık düzeyinin anlamlı farklılaştığı, bu gruplar arasında eğitim düzeyinin yükselmesi ile farkındalık düzeyinin de yükseldiği görülmüştür.

Çocuk ihmal ve istismarı farkındalık düzeyini etkileyen etmenlerin bilinmesi, ihmal ve istismar eylemi ile mücadele noktasında önem arz etmektedir. Bu kapsamda yürütülecek çalışmaların söz konusu değişkenleri göz önünde bulundurması gerekmektedir.

ÖNERİLER

Uygulamada yürütülecek faaliyetlere ilişkin olarak;

1. Katılımcıların yaşlarının ilerlemesi ile farkındalık düzeyinin düştüğü bulgusundan hareketle orta yaşlı ve ileri yaşlı bireylere yönelik farkındalık düzeyini artırıcı eğitimler verilebilir. Bu eğitimler sırasında ise hedef kitleye ulaşılabilecek yazılı ve görsel medyadan yararlanılabilir. Yalnızca eğitim boyutuyla sınırlı kalmayıp konuya multidisipliner olarak yaklaşp bu grubun ihmal veya istismar eyleminde bulunmasına sebebiyet verebilecek risk unsurları tespit edilerek önleyici çalışmalarda bulunulabilir. Örneğin bireyin stres faktörleri yaşamasına sebep olacak biyopsikososyal etmenlerin tespit edilebilir, soruna yönelik çözüm stratejisi geliştirilebilir.

2. Bir diğer araştırma sonucu olan gelir seviyesi ile farkındalık düzeyinin anlamlı farklılaşmasından hareketle özellikle dar gelirli ailelere sosyal hizmet politikası kapsamında sosyoekonomik destek hizmeti sağlanmaktadır. Bunun yanında çocuklu ailelerin giderini azaltıcı uygulamaların devreye sokulması neticesinde bireylerin stres ve kaygı faktörlerinden biri olan geçim derdinin ortadan kalması ile ihmal ve istismar eylemine yönelmelerinin de önüne geçilebilir. Ayrıca düşük sosyo-ekonomik gelir seviyesinde bulunan ve Sosyal ve Ekonomik Destek hizmetinden yararlanan ailelere gerçekleştirilen rutin hane ziyaretlerinde çocuk ihmal ve istismarı konusunda meslek elemanları tarafından eğitici bilgilendirme yapılabilir.

3. Eğitim açısından yürütülecek faaliyetlere ilişkin olarak geleneksel toplum düzeninde çocuk bakımı ile ağırlıklı olarak ilgilenen kadının çocuk ihmal ve istismarı hakkında Halk Eğitim Merkezi, Belediyeler, Sosyal Hizmet Müdürlükleri ya da okullar vasıtası ile bilgilendirilmesi sağlanabilir. Öte yandan ülkemizde eğitim seviyesi giderek yükselmektedir. Ancak burada dikkat edilecek husus eğitimin düzeyinden ziyade niteliğidir. Zira okuma yazma bilmeyen grubun en düşük farkındalığa sahip olmasından hareketle bu grubun yüksek öğrenim mezunu olmasını sağlamayı beklemek gerçekçi olmayacak beklentidir. Bundan ziyade bireylere ihmal ve istismar eğitimi verilmeli, öncelikle nitelikli, kapsamlı ve anlaşılır bir ihmal ve istismar eğitimi müfredatı oluşturulmalı, bu eğitim verilirken bireylerin eğitim düzeyleri dikkate alınmalı, örneğin okuma yazma bilmeyen bireylere yönelik görsel

ve işitsel medyadan faydalanılmalı, eğitimin işlevselliğinin artırılması için kaynak olarak insanların en fazla vakit geçirdikleri yazılı veya görsel basından da faydalanılmalıdır. Eğitim boyutunda diğer kurumlarla koordineli biçimde çalışılabilir örneğin sağlık alanında öncelikle hemşirelere ve aile hekimlerine ihmal ve istismar hakkında eğitim verilebilir, aile hekimleri ve hemşirelerin hane ziyaretlerinde bulunurken ailelere ihmal ve istismar hakkında bilgilendirici desteğinden faydalanılabilir, adli boyutta yine ihmal ve istismar konularında, boşanma ve sonrası sürecin çocuklar üzerindeki etkileri, çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması süreçleri, bu süreçte meydana gelen ebeveyn yabancılaştırma sendromu hakkında hakim, savcı ve avukatlara bilgilendirici sunumlar gerçekleştirilebilir. Çocukların da bu eğitimden anlayabilecekleri düzeyde teknolojik materyaller ile destekli biçimde faydandırılması hatta öğretmen ve idarecilerin de bu materyallerden faydalanması yararlı görülmektedir. Çocuk istismarı konusunda, enstest konusunda ve çocuk işçiliği konusunda bu eylemlerin birer suç teşkil ettiği ve hukuksal boyutta cezai yaptırıma tabi tutulduğu ebeveynlere ve diğer ilgili kişilere anlatılmalı, çocuk işçiliği konusunda iş yerlerine denetimler gerçekleştirilmeli ve caydırıcı cezalar uygulamaya konulmalıdır.

4. Makro düzeyde yürütülecek faaliyetlere ilişkin olarak ise söz konusu ihmal ve istismarı caydırıcı politikalara odaklanılabilir. Bu kapsamda ihmal ve istismarın hukuksal boyuttaki cezai yaptırımından bireylerin haberdar olması sağlanabilir.

5. Modern toplum düzeninde çocuklarımız teknoloji çağına hızlı ayak uydurabilmektedir. Akıllı telefon, tablet gibi teknoloji aletlerinin çocuklara yalnızca oyun oynama aracı olarak değil sesini duyurma aracı olarak da kullanılabilir. Bu kapsamda okul öncesi eğitim alan ya da daha sonra ilkokul düzeyinde eğitim gören öğrencilere okullarda bunun eğitimi verilebilir.

Akademik alanda yürütülecek faaliyetlere ilişkin olarak;

1. Öncelikle akademik alanda yürütülen ihmal ve istismara ilişkin çalışmaların yaygınlaşması ile toplumun bu alandaki farkındalığı da artırılabilir. Çünkü söz konusu yürütülen çalışmaların özellikle veri toplama sürecinde hedef kitleye yöneltilmesi neticesinde katılımcının iç muhasebe sorgusu yapmasına yol açabilecektir.

2. Bu çalışmada nicel araştırma metodundan yararlanılmıştır. Konuyla ilgili yürütülecek çalışmalarda nitel ve nicel yöntemin birlikte belirlendiği karma metod kullanılabilir.

3. Sosyal hizmet açısından da şunların yapılması önerilir; araştırma farklı örneklem gruplarına alternatif bir veri toplama aracı ile yeniden uygulanabilir. Bu çalışmalarda ise farkındalık düzeyini etkileyebilecek farklı demografik bilgilere yer verilebilir ve bu değişkenlerin tespit edilmesi üzerinde durulabilir.

KAYNAKÇA

- Acar Yüksel Baykara ve Acar Hakan (2002). “Sistem Kuramı Ekolojik Sistem Kuramı ve Sosyal Hizmet: Temel Kavramlar ve Farklılıklar”. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 13/1, 29-35.
- Acehan, Selen vd. (2013). “Çocuk İstismarı ve İhmalinin Değerlendirilmesi”. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 22/4, 591-614.
- Adak, Nurşen (2015). “Toplumun Temel Yapı Taşı: Aile”, (Ed. Sevinç Güçlü), *Kurumlara Sosyolojik Bakış*, İstanbul: Kitapevi, s.(27-62).
- Aktepe, Evrim (2009). “Çocukluk Çağı Cinsel İstismarı”. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi*, 1, 95-119.
- Akgün Rümeysa ve Çetin Hüsamettin (2020). “4-6 Yaş Arası Çocuğu Olan Ebeveyn Tutumlarının ve İstismar Farkındalıklarının Belirlenmesi Üzerine Bir Çalışma”. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 5, 42-61.
- Alacahan, Osman (2010). “Aile Birliğini Oluşturan Faktörler ve İşlevleri”. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 11/1, 289-298.
- Alisinanoğlu Fatma ve Bağcı Sığnem (2023). “Erken Çocukluk Döneminde Ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarına İlişkin Farkındalık Düzeyleri”. *Edebiyat Dilbilim Eğitim ve Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 2 /1, 63-78.
- Alpaslan, Ahmet Hamdi (2014). “Çocukluk Döneminde Cinsel İstismar”. *Kocatepe Tıp Dergisi*, 15/2, 194-201.
- Altıparmak, İpek Beyza (2017). “Sosyal Öğrenmenin Aile İçi Şiddete Etkisi”. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19/34, 233-262.
- Artan, Taner (2015). *Sosyal Hizmet Kuramları*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Öğretim Fakültesi.
- Avşar Zakir ve Öğütoğulları Eren (2012). “Çocuk İşçiliği ve Çocuk İşçiliği ile Mücadele Stratejileri”. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 2/1, 9-40.

- Aydın, Mustafa (2016). *Kurumlar Sosyolojisi: Kurumlara Başlangıç Çerçevesinde Bir Çalışma*, İstanbul: Açılım Kitap.
- Bahadır-Yılmaz, Emel (2013). “Çocuk İstismarının Önlenmesinde Kullanılan Programlar ve Özellikleri”. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 16/4, 255-259.
- Bandura, Albert (1977). *Social Learning Theory*. Prentice-hall, 1977.
- Başkale Hatice ve Bahar Zuhul (2008). “Piaget’nin Bilişsel Gelişim Kuramıyla İlgili Bir Gözden Geçirme”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 1/2, 133-147.
- Baur Kilian vd. (2019). The “Beam-Me-In Strategy”–Remote Haptic Therapist-Patient Interaction with Two Exoskeletons for Stroke Therapy”. *Journal of Neuroengineering and Rehabilitation*, 16/1, 85-102.
- Bahn, Dolores (2001). “Social Learning Theory: Its Application In The Context Of Nurse Education”. *Nurse Education Today*, 21/2, 110-117.
- Bayındır, Nida (2010). “Aile İçinde Yaşanan Şiddete Karşı Çocuğun Gösterdiği Tepkiler”. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2/2, 1-9.
- Bronfenbrenner, Urie (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Beyazıt, Utku (2015). “Çocuk İstismarı Konusunda Türkiye’de Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi”. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1/1.
- Karasu Fatma ve Bilgen Funda Gül (2017). “Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal ve Fiziksel İstismar/İhmal Davranışları”. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 7/13, 22-34.
- Bilgili, Ahmet (1993). *Avrupa Topluluğu ile Bütünleşme Sürecinde Türk Aile Yapısı*. İstanbul Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

- Bilican-Gökkaya, Veda (2016). “Kadına Yönelik Şiddet” (Ed. Miraç Burak Gönültaş ve Didem Yücel), *Adli Sosyal Hizmet: Yaklaşım ve Müdahale* (2. Baskı), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, s.(122-142).
- Bingöl Orhan ve Altıparmak Birsen (2022). “İstismar Mağduru Çocuklarla Adli Görüşmeler”. *Journal Of Social Sciences and Humanities*, 6/1, 326-335.
- Bozcan Elif Ünal vd. (2019). “4-6 Yaş Arasındaki Çocukların Ebeveynlerinin İstismara Yönelik Farkındalığı”. *Folklor/Edebiyat*, 25/97, 494-508.
- Brown Jocelyn vd. (1998). “A Longitudinal Analysis of Risk Factors for Child Maltreatment: Findings of A 17-Year Prospective Study of Officially Recorded and Self-Reported Child Abuse and Neglect”. *Child Abuse and Neglect*, 22/11, 1065-1078.
- Büyüköztürk, Şener (2019). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum* (25. Baskı). Pegem Akademi Yayınları.
- Can, İslam (2013). “Ailenin Tarihsel Gelişimi: Dünü, Bugünü ve Yarını” (Ed. Mustafa Aydın), *Sistemik Aile Sosyolojisi*, Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, s.(65-91),
- Coşkun, İzden (2009). *Sanatçı Olma Sürecinde Çocukluk Dönemlerinin Yansımaları*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Güzel Sanatlar Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Çetinkaya, Burcu (2020). “Çocuk Koruma ve Bakımı: Annelerin Tutumları Üzerine Bir Araştırma”. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2/2, 23-46.
- Çocuk Koruma Kanunu, *Resmî Gazete* 25876, (3.7.2005), 5395
- Dal Nil Esra ve Dal Veysel (2015). “Çocukların Tüketici Olarak Sosyalleşme Sürecinde Tv Reklamlarının ve Ailenin Rolü Hakkında Teorik Bir Çalışma”. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 7/13, 371-388.
- Demirdağ, Muhammet Fatih (2017). “Anatanrıça İkonografisi ve Anaerkillik”. *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1/1, 6-18.

- Demirtürk-Selçuk Ezgi ve Mumcu-Karadeniz Havva (2020). “Çocuk İstismarına Yol Açan Ailesel Nedenler ve Çocuğun Korunmasına Yönelik Önlemler”. *Sağlık ve Toplum Dergisi*, 20/1, 30-35.
- Erbay, Ercüment (2013). “Türkiye’de Çocuk İşçiliğinin Büyük Resmi”. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24/1, 157-167.
- Elihoş Hüsnâ Deniz Levent ve Bilgin Hülya (2022). “Okul Öncesi Çocukların (36-72 Ay) Ebeveynlerinin Çocuk Cinsel İstismarı Hakkındaki Kaygılarının İncelenmesi”. *Temel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2/2, 143-156.
- Karakoç Enderhan ve Taydaş Onur (2013). “Bir Serbest Zaman Etkinliği Olarak Üniversite Öğrencilerinin İnternet Kullanımı ile Yalnızlık Arasındaki İlişki: Cumhuriyet Üniversitesi Örneği”. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 7/4, 22-45.
- Ercoşkun Muhammet Hanifi ve Ada Şükrü (2014). “Etkili Sınıf Yönetimi Oluşturmada Sınıf Öğretmenlerinin Yeni Rollerinin Nicel Açıdan İncelenmesi”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18/2, 171-194.
- Erkan, Nefise Semra (2019). “Aile ve Aile Eğitimiyle İlgili Temel Kavramlar”. (Ed. Fulya Temel), *Aile Eğitimi ve Erken Çocukluk Eğitiminde Aile Katılım Çalışmaları*, Ankara: Anı Yayıncılık, s(3-43),
- Ersöz, Aysel Günindi (2013). “Dünya Konferansları Belgelerinde Aile ve Yoksulluk: Saptamalar ve Öneriler”. *Aile ve Toplum Dergisi*, 5/2, 1-9.
- Flannery Raymond B. vd. (2001) “Characteristics of Staff Victims of Patient Assault: Ten Year Analysis of The Assaulted Staff Action Program (Asap)”. *Psychiatric Quarterly*, 72/2, 237-248.
- Garbarino, James (1977). “The Human Ecology of Child Maltreatment: A Conceptual Model for Research”. *Journal of Marriage and Family*, 39/4, 721-735.
- Goody, Jack (2014). *Avrupa’da Aile*. Çev. Serpil Arısoy. İstanbul: Literatür Yayıncılık.

- Gökçe, Birsen (2011). “Türk Toplumunda Aile Yapısı”. (Ed. Aytül Kasapoğlu ve Nadide Karkıner), *Aile Sosyolojisi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, s.(50-82).
- Göker Zeynep vd., (2009). “Cinsel İstismar Suçlusu Olarak Çocuk ve Ergenler: Olgu Serisi”. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 12, 141-146.
- Guardin, James M. (1993). *Child Neglect: A Guide for Intervention*. Washington, DC: Westover Consultants.
- Gündüz Bülent ve Gökçakan Zafer (2004). “Fiziksel İstismar Açısından Üniversite Öğrencilerinin Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi”. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13, 29-40.
- Güner İlkay Ş. Güner Savaş ve Şahan Mehmet Hamdi (2010). “Çocuklarda Sosyal ve Medikal Bir Problem; İstismar”. *Van Tıp Dergisi*, 17/3, 108-113.
- Güneş, Adem (2014). *Güvenli bağlanma*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Güneş Ayşenur ve Güneş Fatih (2017). “Bilişsel Gelişim Dönemleri ve Çocuk Kütüphaneleri”. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 15/60, 25-49.
- Güngör, Mehmet (2012). “Üniversite Öğrencilerinin Problem Çözme Becerisi ile Aile Tipleri ve Aile Tutumları İlişkisi”. *Qualitative Studies*, 7/4, 40-51.
- Heise, Lori L. (1998). “Violence Against Women An Integrated, Ecological Framework”. *Violence*, 4/3, 262-290.
- Işık Esra ve Demircioğlu Haktan (2019). “Çocuk Cinsel İstismarını Önlemeye Yönelik Geliştirilen Okul Temelli Programlar ve Etkililikleri”. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1/1, 32-51.
- İnce Tolga ve Yurdakök Kadriye (2014). “Munchausen By Proxy Sendromu; Ağır Bir Çocuk İstismarı Formu”. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 8/3, 165-170.
- Kakıcı Hülya Emeç Hamdi ve Üçdoğruk Şenay (2007). “Türkiye’de Çalışan Kadınların Çocuk Bakım Tercihleri”. *Istanbul University Econometrics and Statistics e-Journal*, 5, 20-40.

- Kalay, Zeliha (2022). *Sağlık Çalışanı Ebeveynlerin Cinsel İstismar Konusundaki Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi*. Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Kanak Mehmet ve Pekdoğan Serpil (2020). “3-6 Yaş Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Duygusal İstismar Potansiyellerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 9/4, 1029-1046.
- Kar Hakan ve Dokgöz Halis (2017). “Çocukta Fiziksel İstismar”. *Türkiye Klinikleri J Child Psychiatry-Special Topics*, 3/3, 175-180.
- Kara Bülent Biçer Ümit ve Gökarp Ayşe Sevim (2004). “Çocuk İstismarı”. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47, 140-151.
- Karadağ, Engin (2010). “Eğitim Bilimleri Doktora Tezlerinde Kullanılan Araştırma Modelleri: Nitelik Düzeyleri ve Analitik Hata Tipleri”. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 16/1, 49-71.
- Karasar, Niyazi (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karataş, Kasım (2001). “Toplumsal Değişme ve Aile”. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 12/2, 89-98.
- Kaytez Nazan ve Deleş Bayram (2020). “Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Annelerin İstismar Farkındalık Düzeylerinin Örselenmiş Çocukluk Yaşantıları Açısından İncelenmesi”. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 8/2, 321-335.
- Keçe, Hakan (2018). *Çocuk Destek Merkezlerinde Yaşayan Cinsel İstismar Mağduru Kız Çocuklarının Sosyal Kaygı Düzeyleri*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Kemer Duygu ve Dalgıç-İşler Ayşegül (2021). “Çocuk Cinsel İstismarını Önlemede Okul Temelli Cinsel İstismarı Önleme Programlarının Önemi”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 12/3, 411-421.
- Keser Nilüfer Odabaş Elif ve Elibüyük Seval (2010). “Ana-Babaların Çocuk İstismarı ve İhmali Konusundaki Bilgi Düzeylerinin İncelenmesi”. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 4/3, 150-157.

- Kılıç, Melek (2020). *Ebeveynlerin Çocuk İstismarına Yönelik Farkındalık Düzeyinin Ebeveyn-Çocuk İlişkisine Etkisi*. İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek lisans tezi.
- Kır, İbrahim (2011). “Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10/36, 381-404.
- King William R. ve He Jun (2005). “Understanding The Role and Methods of Metaanalysis In Is Research”. *Association for Information Systems*, 16/32, 664-687.
- Koç Feyza ve Solak Ufuk (2012). “Çocuk İstismarı ve İhmali Olgularımızın Demografik ve Klinik Özellikleri: Ege Üniversitesi Çocuk Koruma Birimi’nin Bir Yıllık Deneyimi”. *Türk Pediatri Arşivi Dergisi*, 47/3, 119-124.
- Koçak Abdullah ve Arun Özgür (2006). “İçerik Analizi Çalışmalarında Örneklem Sorunu”. *Selçuk İletişim*, 4/3, 21-28.
- Koçak Cem ve Büyükgönenç Lale (2011). “Toplumdaki Bireylerin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Bilgi ve Görüşleri”. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4/1, 89-104.
- Koyuncu Ece Kardam Filiz ve Sungur Altan (2010). “Ailenin Karanlık Yüzü: Türkiye’de Ensest”. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 13/1, 1-37.
- Kozcu, Şeyda (1991). “Çocuk İstismarı ve İhmali”. *Aile Yazıları Dergisi*, 5/3, 363-380.
- Mavili-Aktaş, Aliye (2004). “Aile Terapisinde Sosyal Hizmet Yaklaşımı”. *Aile ve Toplum Dergisi*, 6/2.
- Meraki Selin ve Çalık-Var Esra (2019). “Alt-Sosyo Ekonomik Düzeye Sahip Ailelerin Çocuk İstismarı ve İhmali Konusunda Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi”. *Türkiye Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, 2/1, 1-12.
- Nirun, Nihat (1994). *Sistematik Sosyoloji Açısından Aile ve Kültür*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Özdemir, Osman vd. (2012) “Kişilik Gelişimi”. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4/4, 566-589.

- Özen Yener ve Gül Abdulkadir (2007). “Sosyal ve Eğitim Bilimleri Araştırmalarında Evren-Örneklem Sorunu”. *Population-Sampling Issue On Social And Educational Research Studies*, 15, 394-422.
- Özgentürk İlyas Kargın Vedat ve Baltacı Halil (2012). “Aile İçi Şiddet ve Şiddetin Nesilden Nesile İletilmesi”. *Polis Bilimleri Dergisi*, 14/4, 55-77.
- Özgüven, İbrahim Ethem (2000). *Evlilik ve Aile Terapisi*. Ankara: Psikolojik Danışma Rehberlik Eğitim Merkezi Yayını.
- Özşahin, Sunay (2019). “Bir Freud Masalı: Çocuk Masumluluğu”. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 3/6, 129-137.
- Pekdoğan, Serpil (2017). “İstismar Farkındalık Ölçeği-Ebeveyn Formu”. *Akademik Bakış Dergisi*, 62, 173-185.
- Pelencioğlu Betül ve Bulut Sefa (2009). “Çocuğa Yönelik Aile İçi Fiziksel İstismar”. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 9/1, 50-62.
- Polat, Oğuz (2016). “Şiddet”. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22/1, 15-34.
- Punch, Keith, (2013). *Introduction to Social Research Quantitative and Qualitative Qpproaches*. London: Sage Publications.
- Sağlık, Gizem Nur (2021). “Psikanalitik Kuram ve Sosyal Hizmet”. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 31, 435-455.
- Samancı Osman ve Uçan Ziya (2017). “Çocuklarda Sosyal Beceri Eğitimi”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21/1, 281-288.
- Sayın, Önal (1990). *Aile Sosyolojisi Ailenin Toplumdaki Yeri*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Sündüs, Adem (2019). *Aile Eğitim Programının Aile İşlevleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi*. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

- Şahin Figen ve Taşar Medine Ayşin (2012a). “Sarsılmış Bebek Sendromu ve Önleme Programları”. *Türk Pediatri Arşivi Dergisi*, 47/1, 152-159.
- Şahin Figen ve Taşar Medine Ayşin (2012b). “Cinsel İstismar ve Ensest”. *Türk Pediatri Arşivi*, 47/3, 159-164.
- Şamar, Berhudan (2018). *Mağduriyet Bağlamında Adli Sosyal Hizmet ve Adli Görüşme Odaları: Eskişehir Adliyesi Örneği*. T.C. Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Şenol, Fatma Betül (2022). “Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarına Yönelik Farkındalıklarının ve İstismarın Etkilerine Yönelik Bilgilerinin İncelenmesi”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 21/82, 559-571.
- Şentürk, Ünal (2010). *Popülerleşen Kadın ve Çocuğa Yönelik Şiddetin Kültürel Dayanağı*. Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu, Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları.
- Şihaliyev, Gulu (2020). *Uluslararası Boyutta Çocuk İşçiliği, Çocuk İşçiliğine Karşı Hukuki Düzenlemeler ve Mücadele Programları*. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Şimşek Sinem ve Canseven-Önder Fulya (2011) “Ergenlerde Davranış Problemlerinin, Anne-Babadan ve Öğretmenlerden Algılanan Duygusal İstismar Açısından İncelenmesi”. *İlköğretim Online*, 10/3, 1124-1137.
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. (2010) *Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması*. Ankara.
- Taşar, Medine Ayşin vd. (2014). “Sarsılmış Bebek Sendromu Önleme Programının Uzun Dönem Sonuçları: Türkiye Deneyimi”. *Türk Pediatri Arşivi Dergisi*, 49, 203-209.
- Tat, Damlanur (2016). “Avrupa Birliği Aday Ülkelerinde Çocuk İşçiliği: Çocuk İşçiliğini Önleme Politikaları Önerileri”. *Birey ve Toplum Dergisi*, 6/11, 107-147.

- Tezcan, Mahmut (1997). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara: Zirve Ofset.
- Tezcan, Mahmut (2010). *Sosyolojiye Giriş*. İstanbul: Anı Yayınları.
- Tıraşçı Yaşar ve Gören Süleyman (2007). “Çocuk İstismarı ve İhmali”. *Dicle Tıp Dergisi*, 34/1, 70-74.
- Tiryaki-Yurteri Aybüke ve Baran Gülen (2017). “Bir Çocuk İstismarı Türü Olarak “Munchausen By Proxy Sendromu”. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6/1, 107-124.
- Tunçcan, Nilgün (1999). *Küreselleşen Dünyada Çocuk İstihdamı*. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Tuzcuoğlu, Necla (1995). “Psikanaliz Kuramı ve Özellikleri”. *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7, 275-285.
- Türk Ceza Kanunu, *Resmî Gazete*, 5237, 26.9.2004.
- Türkkan, Tuğba (2022). *Çocuk İstismarı ve İhmali Konusunda Hazırlanan Bir Psiko-Eğitim Programının Öğretmenlerin Farkındalık Düzeylerine Etkisi*. Trabzon Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Türkkan Tuğba Çakıcı Ahmet Burhan ve Bülbül Kenan (2020). “Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencilerinin Çocuk İstismarı ve İhmali Hakkındaki Bilgi Düzeylerinin İncelenmesi: Gümüşhane Üniversitesi Örneği”. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31/2, 368-388.
- Usta, İlker (2019). “Okul Öncesi Çocukluk Dönemi ve Eğitici Ahşap Oyunlar”. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6/4, 211-238.
- Ünal, Fatma (2008). “Ailede Çocuk İstismarı ve İhmali”. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1, 9-18.
- Ünal, Hazal Begüm (2017). *Ebeveyn Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçeği'nin Geliştirilmesi ve Uygulanması*. Hacettepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.

Waller, David A (1983). “Obstacles to The Treatment of Munchausen By Proxy Syndrome”. *Journal of the American Academy of Child Psychiatry*, 22/1, 80-85.

Yağar Fedayi ve Dökme Sema (2018). “Niteliksel Araştırmaların Planlanması: Araştırma Soruları, Örneklem Seçimi, Geçerlik ve Güvenirlik”. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3/3, 1-9.

Yaman Fatih ve Vatansever Şevval (2022). “Adli Görüşme Odalarının İşlevselliği Üzerine Bir Çalışma: Bursa Adliyesi”. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 10/31, 186-204.

Yavuzer, Haluk (2018). *Doğum Öncesinden Ergenlik Sonuna Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yiğit, Rana (2004). “Çocukların Cinsel İstismarı ve Ensest”. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 8/3, 90-100.

Yücel, Adile Betül (2021). *Aile İçi Çocuk İhmali ve İstismarı Konusunda Ebeveynlerin Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi*. Kto Karatay Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Zastrow, Charles (2013). *Sosyal Hizmete Giriş*. Ankara: Nika Yayınları.

Zeybekoğlu, Özge (2012). “Değişen ve Değişmeyen Yönleriyle Aile: Yapısı, Türleri, İşlevleri”. (Ed. Nurşen Adak), *Değişen Toplumda Değişen Aile*, Ankara: Siyasal Kitabevi, s.(39-64).

İnternet Kaynakları

Refakatsiz Çocuklara Yönelik Çalışmalar (2022). Erişim Tarihi: 17 Ekim 2022. <https://www.aile.gov.tr/chgm/uygulamalar/refakatsiz-cocuklara-yonelik-calismalar/>

Türkiye İstatistik Kurumu İl, Tek Yaş ve Cinsiyete Göre Nüfus (2022). 22 Aralık 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=il,%20tek%20ya%C5%9F>

Evlat Edinme Hizmeti (2022). 17 Ekim 2022. <https://www.aile.gov.tr/ssc/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu/evlat-edinme-hizmeti/>

Koruyucu Aile Hizmeti (2022). 17 Ekim 2022. <https://www.aile.gov.tr/sss/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu/evlat-edinme-hizmeti/>

Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti (2022). 17 Ekim 2022.
<https://www.aile.gov.tr/chgm/uygulamalar/sosyal-ve-ekonomik-destek-hizmeti/>

World Health Organization (2002). 28 Ağustos 2023.
https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42512/9241545623_eng.pdf?sequence=1

World Health Organization (2003). 28 Ağustos 2023.
<https://apps.who.int/iris/handle/10665/42788>.

World Health Organization (2004). 28 Ağustos 2023.
<https://www.who.int/publications/i/item/9241592079>.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (1990). 28 Ağustos 2023.
https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarinaDairSozlesme.pdf

EKLER

Ek-1 Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşerî Bilimler Kurulu Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 03.10.2022-213615

T.C.
SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Başkanlığı

Sayı : E-60263016-050.06.04-213615
Konu : Alpaslan KELLEÇİ (Etik Kurul Kararı)

03.10.2022

Sayın Alpaslan KELLEÇİ

Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kuruluna yapmış olduğunuz 03.09.2022 tarih ve 2022-09-13 no.lu başvurunuz Kurulca incelenmiştir.

Kurulun 30.09.2022 tarihli toplantısında alınan 12 no.lu kararında **"Okul Öncesi Dönemde Çocuğa Sahip Ailelerde Çocuk İhmali ve İstismarına Yönelik Ebeveyn Farkındalığının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: Sivas İli Örneği"** isimli yüksek lisans tezinin etik olarak uygun olduğu yönünde, karar verilmiş, karar Rektör oluruna sunulmuş ve Rektör oluru alınmıştır.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Hilmi ATASEVEN
Rektör Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BS56ADL807 Pin Kodu :02332

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/cumhuriyet-universitesi-ebys>

Adres : Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Hukuk Müşavirliği Sivas
Telefon:0 346 219 1010 Faks:0 346 219 1138
e-Posta:hukuk@cumhuriyet.edu.tr Web:www.cumhuriyet.edu.tr
Kep Adresi:cumhuriyetuniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Gülşen PEKTEZEL
Unvanı: Bilgisayar İşletmeni

Ek-2 İstismar Farkındalık Ölçeği Ebeveyn Formu Kullanım İzni

Serpil Pekdoğan

Kime: Siz

3.10.2021 Paz 14:32

Merhaba tabiki kullanabilirsiniz. 12 15 ve 17. Maddeler ters puanlanıyor. İyi çalışmalar

2 Ekim 2021 Cumartesi tarihinde Alpaslan Kelleci

Sayın Doç. Dr. Serpil Pekdoğan hocam iyi akşamlar dilerim.

Ben Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünde yüksek lisans öğrencisi olarak tez yazım aşamasındayım. Çocuk istismarı ve ihmeline yönelik hazırlayacağım çalışmamda geliştirmiş olduğunuz "İstismar Farkındalık Ölçeği Ebeveyn Formu" nuzu tarafınıza atıfta bulunmak ve kaynakçamda yer vermek kaydı ile kullanmak isterim. Doç. Dr. Mehmet Kanak hocam ve tez danışmanım olan Doç. Dr. Vehbi Ünal hocalarımdan da bilgisi dahilinde geliştirdiğiniz ölçeğinizi yapacağım çalışmamda kullanmak üzere müsaadenizi talep ediyorum. Müsaade buyurursanız ölçeğinizin tam boyutunu paylaşabilir misiniz?

Teşekkür eder, kolaylıklar iyi çalışmalar dilerim.

Ek-3 Bilgilendirilmiş Onam Formu

Sayın katılımcı;

Bu çalışma Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Tezli Yüksek Lisans Programı kapsamında Yüksek Lisans öğrencisi Alpaslan KELLEÇİ tarafından Profesör Doktor Sayın Vehbi ÜNAL danışmanlığında yürütülmektedir. Bu çalışma ile okul öncesi dönemde çocuğu bulunan ailelerin çocuk ihmali ve istismarına yönelik farkındalık düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesini amaç edinmektedir. Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum. Bana çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak anlatıldı. Bu koşullar altında araştırmaya kendi isteğimle katılmayı kabul ediyorum.

Araştırmacının:

Adı-Soyadı: Alpaslan KELLEÇİ

Demografik Bilgi Formu

1.Yaşınız: _____

2.Cinsiyetiniz: Kadın ☐ Erkek ☐

3.Medeni Haliniz: Evli ☐ Ayrı yaşıyoruz ☐

4.Evde Yaşayan kişi sayısı _____

5.Çocuğun ebeveynlik hali: Annesiyim ☐ Babasıyım ☐

6.Gelir Seviyeniz: Asgari Ücretin altında ☐ Asgari ücret ☐

Memur maaşı ☐ memur maaşının üzerinde ☐

7.Eğitim seviyeniz: Okuma-Yazma Bilmiyorum ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐

☐ Lise ☐ Yüksek Öğrenim(ön lisans, lisans, Yüksek lisans, Doktora)

8.Çocuk Sayısı: 1-2 çocuk ☐ 3-4 çocuk ☐ 5 ve üzeri sayıda çocuk ☐

9.Çocuğunuz Okul Öncesi Eğitimi Alıyor Mu? Evet ☐ Hayır ☐

10.Çocuk sahibi olmak bile isteye yapılan bir tercihiniz miydi:

Evet ☐ Hayır ☐

11.Daha önce çocuk ihmali ve istismarı konusu üzerine eğitim aldınız mı?

Evet ☐ Hayır ☐

12.Çocukken ihmale veya istismara maruz kaldınız mı? Evet ☐ Hayır ☐

Ek-4 İstismar Farkındalık Ölçeği-Ebeveyn Bilgi Formu

	Maddeler					
İfade	Çocuğum olumsuz bir davranış sergilediğinde	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	Fiziksel ceza uygulamam					
2	İstediği şeyden yoksun bırakırım					
3	Davranışı görmezden gelirim					
	Çocuğum cinsellikle ilgili konulardan söz ettiğinde	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
4	Konuyu nereden öğrendiğini sorgularım					
5	Bu konuların ayıp olduğunu söylerim					
6	Konu hakkında doğru bilgilenmesi için onunla ayrıntılı bir şekilde konuşurum					
İfade	Çocuğum tv izlerken	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
7	Cinsel içerikli sahnelerde televizyonu kapatır ya da kanal değiştiririm					
8	Cinsellik, şiddet vb. Sahnelerde çocuğumun doğru bilgilenmesi için sesli yorum yaparım					
9	Çocuğum cinsellik, şiddet vb sahnelerden etkilenmemesi için uyuduktan sonra tv açarım					
İfade	Çocuğumun vücudunda darp izine rastlarsam	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
10	Oynarken olabileceğini düşünür, üzerinde durmam					
11	Çok telaşlanır, hemen doktora götürürüm					
12	Çocuğuma sorup nasıl olduğu hakkında bilgi alırım					

İfade	Çocuğuma çok sinirlendiğim zaman	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
13	Onu hırpalar, kırıcı sözler söylerim					
14	Ona bu davranışının beni rahatsız ettiğini söylerim					
15	Yanından uzaklaşıp, Sakinleşmeye çalışırım					
İfade	Meşgul olduğum zaman çocuğum bana bir şey anlatmak istediğinde	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
16	İşime biraz ara verip onu dinlerim					
17	Şimdi işim var der, sonra anlatmasını söylerim					
18	Hem işimi yapar, hem onu dinlerim					

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Alpaslan KELLEÇİ
Uyruğu : Türkiye Cumhuriyeti
Doğum Tarihi ve Yeri :
E-posta :

EĞİTİM

Derece Kurum Mezuniyet Yılı
Lisans
Yüksek Lisans

İŞ TECRÜBESİ

Tarih Kurum Görev

YABANCI DİL BİLGİSİ

Yabancı Dilin Adı KPDS (.....) ÜDS (....) TOEFL (....) EILTS (....)